

VERITAS IURIS

VOL. 3
NUMER 1
2020

STYCZEŃ-CZERWIEC

PÓŁROCZNIK WYDZIAŁU PRAWA I ADMINISTRACJI
UCZELNI ŁAZARSKIEGO W WARSZAWIE

RADA NAUKOWA / ADVISORY BOARD

Przewodniczący / Chairman

Prof. dr hab. Ryszard A. Stefański, Uczelnia Łazarskiego w Warszawie

Członkowie / Members

Prof. dr hab. María Concepción Gorjón Barranco, Universidad de Salamanca (Hiszpania)

Prof. dr hab. ks. Florian Lempa, Uczelnia Łazarskiego w Warszawie

Prof. dr hab. Nieves Sanz Mulas, Universidad de Salamanca (Hiszpania)

Prof. dr hab. Miguel Bustos Rubio, Universidad Internacional de La Rioja (Hiszpania)

Prof. dr hab. Krzysztof Ślebzak, Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu

Dr hab. Małgorzata Wąsek-Wiaderek, prof. KUL, Katolicki Uniwersytet Lubelski Jana Pawła II w Lublinie

REDAKCJA / EDITORIAL BOARD

Redaktor Naczelny: dr hab. Jacek Kosonoga, prof. UŁaz., Uczelnia Łazarskiego

Sekretarz: dr Blanka J. Stefańska, Uczelnia Łazarskiego

Redaktorzy językowi / Linguistic Editors

Natalia Artsiomenka – język białoruski

Grzegorz Butrym – język angielski

Martin Dahl – język niemiecki

Elwira Stefańska – język rosyjski

Jadwiga Ziębrowicz – język francuski

Redaktorzy tematyczni / Thematic Editors

prawo i postępowanie karne – dr hab. Andrzej Sakowicz, prof. UwB

prawo cywilne – dr hab. Ryszard Strzelczyk, prof. UŁaz.

prawo administracyjne – dr hab. Maciej Rogalski, prof. UŁaz.

prawo konstytucyjne – dr hab. Jacek Zaleśny

prawo międzynarodowe – dr Dominika Harasimiuk

statystyka – dr Krystyna Bąk

Redaktor prowadzący / Managing Editor

dr Jacek Dąbrowski

Kontakt: veritas.iuris@lazarski.pl

Korekta / Proofreading

Halina Maczunder

Copyright © by Uczelnia Łazarskiego, Warszawa 2020

ISSN 2657-8190

OFICyna WYDAWNICZA UCZELNI ŁAZARSKIEGO

02-662 Warszawa, ul. Świeradowska 43

tel. 22 54-35-450

www.lazarski.pl

wydawnictwo@lazarski.edu.pl

Opracowanie komputerowe:

Dom Wydawniczy ELIPSA

ul. Inflancka 15/198, 00-189 Warszawa

tel. 22 635 03 01, e-mail: elipsa@elipsa.pl,

www.elipsa.pl

SPIS TREŚCI

Andrzej Świetla, Aleksandra Majak

Skuteczność czynności prawnych
w świetle art. 221 Kodeksu Cywilnego 5

Monika Dziedzic

Formalna kontrola aktu oskarżenia 22

Edyta Dziubak

Przekazanie sprawy karnej ze względu
na dobro wymiaru sprawiedliwości 38

Karol Jankowski

Głosa do wyroku SA w Warszawie
z dnia 20 grudnia 2017 r., II AKa 213/17 52

Noty o Autorach 57

CONTENTS

Andrzej Świetla, Aleksandra Majak

Effectiveness of legal actions in the light
of art. 221 of the Civil Code 5

Monika Dziedzic

Formal review of an indictment 22

Edyta Dziubak

Transfer of a criminal case in the interest of the justice system 38

Karol Jankowski

Gloss on the judgment of the Court of Appeals in Warsaw
of 20 December 2017; II AKa 213/17 52

Notes on the Authors 58

SKUTECZNOŚĆ CZYNNOŚCI PRAWNYCH W ŚWIELE ART. 221 KODEKSU CYWILNEGO

ANDRZEJ ŚWIETLA*
ALEKSANDRA MAJAK**

1. WPROWADZENIE

Nieruchomości nie zawsze stanowią własność wyłącznie jednej osoby, ale mogą także należeć do dwóch, a nawet kilku osób lub innych podmiotów prawa. Sytuacja, kiedy nieruchomość stanowi część większej całości, a pozostałe jej składniki należą do innego właściciela, może powodować powstawanie problemów prawnych związanych z rozporządzaniem nieruchomością¹. Fundamentalną kwestią stają się wtedy udziały w danej nieruchomości, przysługujące każdemu współwłaścicielowi². Prawidłowe uregulowanie kwestii podziału oraz ustalenie zasad korzystania z nieruchomości w znacznym stopniu może usprawnić codzienne funkcjonowanie mieszkańców, jak i pozwoli zapobiec powstawaniu sporów pomiędzy współwłaścicielami.

2. ZARYS HISTORYCZNY

Początki obrotu nieruchomościami na terenie Rzeczypospolitej sięgają już XVII wieku. Wówczas, dzięki działalności inwestycyjnej zamożnego mieszczaństwa, szlachty i duchowieństwa, w dużym tempie rozwijały się nowe miasta³. Napływ

* Andrzej Świetla – student IV roku na kierunku prawo, Instytut Prawo, Uniwersytet Ekonomiczny w Krakowie, adres e-mail: swietlaandrzej@gmail.com; ORCID: 0000-0002-5634-5708.

** Aleksandra Majak – studentka IV roku na kierunku prawo, Instytut Prawa, Uniwersytet Ekonomiczny w Krakowie, adres e-mail: majakaleksandra98@gmail.com; ORCID: 0000-0001-7992-6268. Opieka naukowa: Dr Ewelina Badura, Katedra Prawa Nieruchomości i Prawa Podatkowego, Instytut Prawa, Uniwersytet Ekonomiczny w Krakowie.

¹ R. Gołat, *Uwarunkowania obrotu udziałami w nieruchomościach*, „Nieruchomości” nr 9/2019, s. 21.

² *Ibidem*.

³ L. Kałkowski, *Polski rynek nieruchomości – bilans otwarcia po wejściu Polski do Unii Europejskiej*, Kraków 2007, s. 14 i n.

coraz większej liczby ludności spowodował konieczność rozbudowy miast i w konsekwencji doprowadził do powstawania w Polsce pierwszych kamienic.

Zawierając umowę najmu i udostępniając swoją nieruchomość właściciele otrzymywali od wynajmującego czynsz, którego wielkość zależała od lokalizacji nieruchomości, jakości materiałów, z jakich zbudowany był budynek, jak również od jego architektury⁴. Przez kolejne lata zainteresowani najemcy (nazywani wtedy „komornikami”)⁵ powiększali społeczność miejską, co przyczyniło się w 1818 roku do uchwalenia jednej z pierwszych polskich ustaw regulujących rynek nieruchomości – Ustawy hipotecznej⁶. Ustawa ta, w znacznym stopniu, uporządkowała stosunki własnościowe i wprowadziła przymus regulacji własności ziemskiej – zarówno drobnej własności poza miastami, jak również nieruchomości położonych w większych miastach (tzw. wielka własność). Celem uzupełnienia przepisów zawartych w Ustawie hipotecznej ustawodawca w 1825 roku wprowadził uproszczone księgi hipoteczne⁷.

W XIX wieku rewolucja przemysłowa spowodowała gwałtowny napływ pracowników do miast, które zaczęły się rozwijać dynamicznie. Konieczność zaspokojenia popytu mieszkaniowego⁸ kreowała możliwość rozwoju budownictwa⁹, czego efektem było przyjęcie w dniu 26 kwietnia 1912 roku Ustawy o prawie zabudowy. Ustawa ta miała na celu uregulowanie stosunków prywatno-prawnych w zakresie obrotu nieruchomościami¹⁰ i obejmowała również kodyfikację prawa własności, przysługującego właścicielom nieruchomości.

W ślad za ustawodawstwem lat dwudziestych, po obaleniu w Polsce władzy komunistycznej¹¹, wprowadzono ustawę o zmianie Konstytucji Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej¹², która zmieniała brzmienie art. 7 Konstytucji i wzmocniła prawo własności. Regulacja ta objęła własność ochroną prawną, zagwarantowaną przez państwo polskie¹³. Wywłaszczenie było dopuszczalne jedynie na cele publiczne i za

⁴ L. Kałkowski, W. Stanisławska, *Z historii polskiego rynku nieruchomości*, „Świat Nieruchomości” nr 63/2008, s. 16.

⁵ K. Kłamer, *Hipoteka jako instytucja zabezpieczająca interesy wierzyciela i jej przemiany w prawie polskim XIX i XX wieku*, „Studenckie Zeszyty Naukowe”, Wydawnictwo Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej, z. 25, nr 17/2014, Lublin 2014, s. 121–124.

⁶ J. Glass, *Ustawa hipoteczna dla drobnej własności ziemskiej* (Projekt z uzasadnieniem), Warszawa 1929, s. 7 i n.

⁷ T. Kubicki, *Prawo hipoteczne Królestwa Polskiego z 1825 roku i jego realizacja w powiecie Brzezińskim do 1914 roku*, Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź 2012, s. 26–28.

⁸ M. Głuszak, B. Marona, „*EKONOMIA ECONOMICS*” nr 3(24) 2013, Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu, Wrocław 2013, s. 120–133.

⁹ K. Broński, *Ewolucja polityki mieszkaniowej w Galicji na przełomie XIX i XX wieku* (zarys problematyki), „Zeszyty Naukowe” nr 870, Uniwersytet Ekonomiczny w Krakowie, Kraków 2011, s. 71–88.

¹⁰ Ustawa z dnia 26 kwietnia 1912 r. o prawie zabudowy, Dz.U. nr 86.

¹¹ L. Kałkowski, *22 lata polskiego rynku nieruchomości. Monitoring za lata 1990–2011*, Instytut Rozwoju Miast, Kraków 2012.

¹² Ustawa z dnia 29 grudnia 1989 r. o zmianie Konstytucji Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej (tj. Dz.U. z 1989 r. nr 75 poz. 444 ze zm.).

¹³ *Gospodarka nieruchomościami*, wyd. II, Katowice 2012, s. 9.

słusznym odszkodowaniem¹⁴. W późniejszym okresie, regulacja ta w niezmienionej formie została przeniesiona do art. 21 Konstytucji RP¹⁵, który stanowi *lex generalis* w stosunku do innych przepisów¹⁶ dotyczących prawa własności.

3. ZNIESIENIE WSPÓŁWŁASNOŚCI I KORZYSTANIE Z CZĘŚCI WSPÓLNYCH

3.1. WŁASNOŚĆ

Kodeks cywilny¹⁷ stanowi, że nieruchomościami¹⁸ są części powierzchni ziemskiej, stanowiące odrębny przedmiot własności (grunty), jak również budynki trwale z tym gruntem związane lub części takich budynków (lokale). W art. 48 k.c. budynki zostały zdefiniowane jako części składowe gruntu, jak również urządzenia trwale z gruntem związane, ale też drzewa i inne rośliny od chwili zasadzenia lub zasiania¹⁹. Z pojęciem nieruchomości ściśle wiąże się zagadnienie praw rzeczowych²⁰, spośród których za najważniejsze uznaje się własność²¹.

Już w prawie rzymskim²² pojawiła się, teza zgodnie z którą na własność składają się trzy różne prawa i określono je mianem „triady własności”²³. Pierwszym jest prawo dysponowania rzeczą (*ius utendi*), czyli możliwość korzystania z niej, jak również z innych dóbr stanowiących przedmiot własności. Kolejne to prawo używania rzeczy (*ius utendi*), oraz przetworzenia rzeczy, jej zużycie, a nawet prawo jej zniszczenia (*ius abutendi*). Kolejne prawo odnosi się do możliwości pobierania pożytków (*ius fruendi*) i innych dochodów z rzeczy²⁴. Z kolei prawo rozporządzania rzeczą (*ius disponendi*) odnosi się do możliwości jej obciążenia, zniesienia prawa własności oraz wyzbycia się własności. To ostatnie uprawnienie polega na przeniesieniu prawa własności rzeczy na inną osobę w drodze czynności prawnej *inter vivos* lub *mortis causa*²⁵, czyli inaczej na pozbyciu się udziałów w nieruchomości lub ich części w drodze dziedziczenia, umowy darowizny jak również w drodze

¹⁴ Ustawa z dnia 29 grudnia 1989 roku o zmianie Konstytucji Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej.

¹⁵ Art. 21 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r. (tj. Dz.U. z 2009 r. poz. 946 ze zm.).

¹⁶ T. Pistol, *Instytucja wywłaszczania a prawo do własności jako prawo człowieka*, „Państwo i Społeczeństwo”, nr 1, Kraków 2010, s. 107–114.

¹⁷ Ustawa z dnia 23 kwietnia 1964 r. – Kodeks cywilny (tj. Dz.U. z 2019 r. poz. 1145 ze zm.).

¹⁸ Art. 46 ustawy z dnia 23 kwietnia 1964 r. – Kodeks cywilny (tj. Dz.U. z 2019 r. poz. 1145 ze zm.).

¹⁹ H. Cioch, H. Witczak, *Zasada superficies solo credit w prawie polskim*, „Rejent”, Czasopismo Stowarzyszenia Notariuszy Rzeczypospolitej Polskiej, nr 5(97), Warszawa 1999, s. 18.

²⁰ E. Gniewek, *Prawo rzeczowe*, wyd. 12, Warszawa 2018, s. 1.

²¹ H. Kisilowska, *Nieruchomości. Zagadnienia prawne*, Warszawa 2011, s. 16.

²² M. Dyjakowska, *Superficies – rzymskie korzenie zabudowy*, Katolicki Uniwersytet Lubelski Jana Pawła II, Zeszyty Prawnicze 15.1/2015, Lublin 2015.

²³ S. Rudnicki, *Budowa na cudzym gruncie*, *Nieruchomości. Problematyka prawna*, LexisNexis 2009.

²⁴ K. Dadańska, *Prawo rzeczowe*, wyd. 4, Warszawa 2017, s. 66.

²⁵ *Ibidem*, s. 66.

sprzedaży. Kupno, a tym samym nabycie własności całej nieruchomości gruntowej lub budynkowej, w odróżnieniu od nieruchomości lokalowej, nie powinno wiązać się ewentualnymi niedogodnościami ani z konsekwencjami wynikającymi ze współwłasności²⁶.

Zgodnie z kodeksem cywilnym, współwłasność²⁷ to własność tej samej rzeczy, przysługująca niepodzielnie kilku osobom (art. 195 k.c.). Wyróżnia się dwa rodzaje współwłasności²⁸ – współwłasność łączną i ułamkową (art. 196 k.c.). Współwłasność łączna istnieje w ramach szczególnego stosunku prawnego łączącego strony i jest regulowana przepisami dotyczącymi takich stosunków²⁹. Może ona występować m.in. pomiędzy małżonkami, jak również między wspólnikami spółki cywilnej. Podmioty te, w ramach współwłasności, nie mogą samodzielnie rozporządzać prawem do nieruchomości. W przypadku współwłasności ułamkowej każdy ze współwłaścicieli może rozporządzać swoim prawem bez zgody pozostałych współwłaścicieli (art. 198 k.c.). Mogą oni podejmować decyzje z zakresu zarządzania nieruchomością, w tym korzystania z niej, w tym do zniesienia współwłasności.

3.2. UMOWA O ZARZĄDZANIE

Wraz z pojawieniem się w Polsce pierwszych nieruchomości, pojawiła się również instytucja zarządzania³⁰. Pierwotnie nieruchomości zarządzane były przez właścicieli, jednakże z upływem lat właściciele zostali zastąpieni przez profesjonalnych zarządców, którzy trudnili się odpowiednim gospodarowaniem nieruchomościami³¹. Doprowadziło to, w 1997 roku do uchwalenia ustawy o gospodarce nieruchomościami³², która definiowała pojęcie zarządcy³³ i określała jego funkcje.

Obecnie, większe wspólnoty mieszkaniowe³⁴ powinny powołać osobę odpowiedzialną za prowadzenie spraw, związanych z ich wspólną nieruchomością. Jeżeli liczba lokali wyodrębnionych i lokali niewyodrębnionych, należących nadal do dotychczasowego właściciela, nie jest większa niż trzy, do zarządu nieruchomością wspólną mają odpowiednie zastosowanie przepisy k.c. i k.p.c. o współwłasności (art. 3 u.w.l.). Należy jednak zwrócić uwagę, że odnosi się to jedynie do kwestii

²⁶ S. Brzeszczyńska, *Umowy w obrocie nieruchomościami. Aspekty podatkowe i cywilnoprawne*, „Nieruchomości” 2017, nr 3, s. 2.

²⁷ *Ibidem*.

²⁸ G. Karaszewski, *Zarząd majątkiem wspólnym. Komentarz*, [w:] N.M. Balwicka-Szczyrba (red.), Wolters Kluwer, Warszawa 2016, s. 17–19.

²⁹ H. Kisilowska, *Nieruchomości. Zagadnienia prawne*, Warszawa 2011, s. 26–27.

³⁰ A. Małkowska, *Powstanie i funkcjonowanie wspólnot mieszkaniowych*, „Zeszyty Naukowe” nr 582, Akademia Ekonomiczna w Krakowie, Kraków 2002, s. 133–134.

³¹ A. Nalepka, K. Najbar, *Rynek usług nieruchomości w Polsce*, „Świat Nieruchomości” 2007, nr 59–60, s. 4.

³² Ustawa z dnia 21 sierpnia 1997 r. o gospodarce nieruchomościami (tj. Dz.U. z 2018 r. poz. 2204 ze zm.), (dalej u.g.n.).

³³ J. Nadler, *Zakres przedmiotowy ustawy o gospodarce nieruchomościami*, „Rejent”, Czasopismo Stowarzyszenia Notariuszy Rzeczypospolitej Polskiej, nr 2(94), Warszawa 1999, s. 163.

³⁴ P. Puch, *Zarząd wspólnoty mieszkaniowej – zasady powoływania, odwoływania, rozliczania z działalności*, „Mieszkanie i Wspólnota” nr 196, Poznań 2018.

zarządu. W przypadku innych zagadnień ma nadal zastosowanie ustawa o własności lokali³⁵.

W przypadku „małych wspólnot”³⁶ (nie większych niż 3 lokale mieszkalne) nie ma obowiązku wybierania zarządu, jak również zatrudniania profesjonalnego zarządcy. Zgodnie z art. 200 k.c. współwłaściciele mogą sami podejmować decyzje dotyczące nieruchomości i części wspólnych, z tym, że każdy ze współwłaścicieli jest obowiązany do współdziałania w zarządzie rzeczą wspólną. Właściciele nieruchomości dokonują czynności związanych z bieżącą działalnością wspólnoty – zawierają umowy dostawy energii cieplnej i elektrycznej, wywozu śmieci, zajmują się bieżącymi naprawami, jak również odpowiadają za utrzymanie czystości w częściach wspólnych. Czynności te są tzw. czynnościami zwykłego zarządu³⁷. Do czynności zwykłego zarządu rzeczą wspólną potrzebna jest zgoda większości współwłaścicieli (art. 201 k.c.). Z kolei do rozporządzania rzeczą wspólną oraz do innych czynności, które przekraczają zakres zwykłego zarządu, potrzebna jest zgoda wszystkich współwłaścicieli (art. 199 k.c.).

Zgodnie z postanowieniem³⁸ Sądu Najwyższego „formułowane w judykaturze i doktrynie ogólne wskazania, co stanowi czynność zwykłego zarządu, a co jest jego przekroczeniem, mają jedynie orientacyjny charakter, a przy tym względny; identyczna czynność może mieć w określonych okolicznościach faktycznych charakter zwykłego zarządu, a w innych może wykroczać poza ten zakres. Do czynności zwykłego zarządu rzeczą wspólną zalicza się zazwyczaj działania związane z normalną eksploatacją i zarządzaniem (administrowaniem) rzeczą wspólną, a więc przykładowo pobieranie pożytków i dochodów, konserwację, administrację i szeroko rozumianą ochronę rzeczy przed jej utratą, uszkodzeniem lub zniszczeniem. Zakres zwykłego zarządu przekraczają takie czynności prawne, jak rozporządzenie rzeczą lub jej obciążenie zastawem, hipoteką lub innymi ograniczonymi prawami rzeczowymi.” – w tym również zawarcie umowy dot. korzystania z nieruchomości.

W przypadku braku zgody na dokonanie czynności zwykłego zarządu każdy ze współwłaścicieli może żądać upoważnienia sądowego do dokonania czynności, a z kolei w przypadku braku zgody przy czynnościach przekraczających zwykły zarząd współwłaściciele, których udziały wynoszą co najmniej połowę, mogą żądać rozstrzygnięcia przez sąd, który orzeknie mając na względzie cel zamierzonej czynności oraz interesy wszystkich współwłaścicieli.

W sytuacji, kiedy lokali wyodrębnionych, wraz z lokalami niewyodrębnionymi, jest więcej niż trzy („duża wspólnota”), właściciele lokali są zobowiązani podjąć uchwałę o wyborze jednoosobowego lub kilkuosobowego zarządu (art. 20 u.w.l.). Zarząd kieruje sprawami wspólnoty mieszkaniowej i reprezentuje ją na zewnątrz oraz w stosunkach między wspólnotą a poszczególnymi właścicielami lokali (art. 21 u.w.l.). W umowie o ustanowieniu odrębnej własności lokali albo w zawartej

³⁵ J. Czerwiakowski, *O ustawie o własności lokali*, „Palestra”, Naczelna Rada Adwokacka, t. 38, nr 7–8, Warszawa 1994, s. 70–79.

³⁶ A. Małkowska, *Powstanie i funkcjonowanie wspólnot mieszkaniowych*, „Zeszyty Naukowe” nr 582, Akademia Ekonomiczna w Krakowie, Kraków 2002, s. 142.

³⁷ R. Gołaś, *Zakres zwykłego zarządu współwłaścicieli nieruchomości*, „Nieruchomości” nr 8/2013.

³⁸ Postanowienie SN z dnia 17 marca 2017 r., sygn. akt III CSK 64/16.

później umowie³⁹, w formie aktu notarialnego możemy określić sposób zarządzania nieruchomością wspólną. Następuje to w drodze umowy o zarządzanie nieruchomością, zawartą z jej właścicielem, wspólnotą mieszkaniową albo inną osobą lub jednostką organizacyjną, której przysługuje prawo do nieruchomości, ze skutkiem prawnym bezpośrednio dla tej osoby lub jednostki organizacyjnej (art. 185 u.g.n.).

Na podstawie właściwej umowy⁴⁰ istnieje możliwość powierzenia zarządu osobie fizycznej albo prawnej (art. 18 u.w.l.). Wspólnota mieszkaniowa ma prawo zlecić czynności związane z zarządzaniem, lecz nie należy tego utożsamiać z powierzeniem zarządu⁴¹. Podmiot taki, działający jako przedsiębiorca prowadzący działalność gospodarczą z zakresu zarządzania, ma za zadanie podejmowanie decyzji i dokonywanie czynności mających na celu zapewnienie właściwej gospodarki ekonomiczno-finansowej nieruchomości⁴². Do jego zadań należy ponadto zapewnienie bezpieczeństwa użytkowania i właściwej eksploatacji nieruchomości w tym bieżącego administrowania nieruchomością, jak również czynności zmierzających do utrzymania nieruchomości w stanie niepogorszonym zgodnie z jej przeznaczeniem oraz do uzasadnionego inwestowania w tę nieruchomość⁴³. Wszystkie te czynności zarządca wykonuje w ramach zarządu zwykłego⁴⁴. Z kolei czynności przekraczające zakres zarządu zwykłego dokonywane są w drodze uchwały⁴⁵ wspólnoty mieszkaniowej. Współwłaściciele, chcący mieć wpływ na kształtowanie się wspólnoty oddają głos pod uchwałą, odpowiadający ilości ich udziałów, których wielkość określana jest wprost proporcjonalnie do powierzchni posiadanego przez nich lokalu.

W ramach umowy o zarządzanie i administrowanie budynkiem, zarządca zobowiązuje się do ochrony indywidualnego, ekonomicznego interesu właścicieli i najemców lokali i występuje wobec nich jako przedsiębiorca na rynku i jako strona umowy. Sposób jego postępowania jest przedmiotem kontroli ze strony wspólnoty mieszkaniowej na podstawie umowy oraz art. 25–26 u.w.l. Przepisy te określają prawo członka wspólnoty mieszkaniowej do podejmowania działań w zakresie zarządu nieruchomością wspólną. Ponadto zarządca nieruchomości jest zobowiązany do posiadania ubezpieczenia od odpowiedzialności cywilnej. Dzięki temu właściciel nieruchomości będzie mógł dochodzić swoich roszczeń od zarządcy.

W przypadku, gdy zarząd nie został powołany lub pomimo powołania nie spełnia swoich obowiązków, narusza zasady prawidłowej gospodarki, każdy właściciel lokalu może żądać ustanowienia zarządcy przymusowego przez sąd, który określi zakres jego uprawnień oraz należne mu wynagrodzenie. Sąd odwoła zarządcę, gdy ustaną przyczyny jego powołania (art. 26 u.w.l.).

³⁹ Tj. umowa o zarządzanie nieruchomością.

⁴⁰ Tj. umowy o ustanowienie odrębnej własności lokalu lub umowy w formie aktu notarialnego.

⁴¹ L. Bielecki, *Zarządzanie nieruchomościami a trwały zarząd nieruchomością*, „Rocznik Administracji Publicznej”, nr 1/2015, s. 6–8.

⁴² Art. 184b ustawy z dnia 21 sierpnia 1997 r. o gospodarce nieruchomościami (tj. Dz.U. z 2018 r. poz. 2204 ze zm.).

⁴³ *Ibidem*.

⁴⁴ E. Śleszyńska, *O usłudze zarządzania*, MiniGo zeszyty, 2008, s. 17.

⁴⁵ E. Bończak-Kucharczyk, *Wspólnoty mieszkaniowe. Zebrania i uchwały właścicieli lokali*, MiniGo zeszyty, 2008, s. 7–11.

3.3. UMOWA DO KORZYSTANIA – CZYLI UMOWA *QUOAD USUM*

Chcąc uregulować kwestie korzystania z części wspólnych nieruchomości, współwłaściciele mogą skorzystać z możliwości zawarcia między sobą tzw. umowy o podziale do korzystania, inaczej – umowy *quoad usum*⁴⁶. Umowa ta nie została zdefiniowana przez przepisy prawa, co pozwala twierdzić, iż ustawodawca pozostawił współwłaścicielom możliwość kształtowania treści tej umowy wedle ich uznania⁴⁷. Stanowisko to podzielił Sąd Apelacyjny w Krakowie w jednym z wyroków⁴⁸ i określił umowę *quoad usum* jako umowę nienazwaną⁴⁹ i zaznaczył, że „*zgodnie z zasadą swobody umów może być ona – co do zasady – tak ukształtowana jaka tylko jest wola stron tej umowy.*”

Należy zaznaczyć jednak, że umowa ta nie powoduje powstania żadnych praw rzeczowych, a ma jedynie na celu uregulowanie kwestii współwłasności. Tym samym nie możemy mylić ustanowienia tego swoistego rodzaju wewnętrznego zorganizowania sposobu korzystania z nieruchomości wspólnej ze zniesieniem współwłasności.⁵⁰ W jednym z wyroków, Sąd Apelacyjny wskazał, iż „*Dokonanie podziału quo ad usum oznacza wyłącznie wewnętrzne zorganizowanie sposobu korzystania z rzeczy wspólnej*”⁵¹.

Umowa ta może być zawarta jedynie pomiędzy wszystkimi współwłaścicielami nieruchomości, której podział ma dotyczyć. Stroną umowy nie może być podmiot niebędący współwłaścicielem nieruchomości. Nie umożliwia ona bowiem zapewnienia korzystania z cudzej nieruchomości⁵².

Umowa *quoad usum* reguluje prawo do współposiadania rzeczy wspólnej oraz korzystania z niej w takim zakresie, jaki daje się pogodzić ze współposiadaniem i korzystaniem z rzeczy przez pozostałych współwłaścicieli (art. 206 k.c.). Jak wskazał Sąd Najwyższy w postanowieniu⁵³ „*współwłaściciele nieruchomości zawierając taką umowę mogą zmienić zasady współposiadania rzeczy wspólnej oraz pobierania z niej pożytków i ponoszenia wydatków, określone w art. 206 i art. 207 k.c. Podział taki może polegać na tym, że każdy ze współwłaścicieli lub niektórzy z nich otrzymują do wyłącznego użytku fizycznie wydzieloną część rzeczy i każdy z wyłączeniem innych tę część używa i czerpie z niej pożytki. Prowadzi to w konsekwencji do przyjęcia, że w takim też zakresie każdy ze współwłaścicieli, używając fizycznie wydzieloną część, ponosi wszystkie wydatki związane z eksploatacją tej części. W umowie o podziale *quoad usum* współwłaściciele nie muszą wprost wyartykułować tych zasad, bowiem takie zasady podziału korzyści i dochodów oraz wydatków i ciężarów wynikają z samego dokonania umownego podziału nieruchomości do korzystania.*”

⁴⁶ S. Rudnicki, *Nieruchomości. Problematyka prawna*, wyd. 6, Warszawa 2011, s. 985.

⁴⁷ R. Strzelczyk, *Prawo obrotu nieruchomościami*, wyd. 4, Warszawa 2019, s. 57.

⁴⁸ Wyrok SA w Krakowie z dnia 13 czerwca 2014 r., sygn. akt I ACa 514/14.

⁴⁹ P. Wdowczyk, *Umowny podział nieruchomości do korzystania – quoad usum*, „*Nieruchomości*”, nr 1/2018, s. 25.

⁵⁰ *Ibidem*.

⁵¹ Wyrok SA w Warszawie z dnia 4 grudnia 2013 r., sygn. akt I ACa 1523/12.

⁵² Postanowienie SN z dnia 18 września 2019 r., sygn. akt IV CSK 286/18, LEX nr 2742575.

⁵³ Postanowienie SN z dnia 19 maja 2016 r., sygn. akt III CSK 282/15, LEX nr 2066010.

Dlatego też umowa powinna określać sposób korzystania z części wspólnych jak najbardziej precyzyjnie. Może ona wskazywać części nieruchomości poprzez określenie powierzchni, do której dotyczy, miejsca jej położenia, sposobu, w jaki dany współwłaściciel można z niej korzystać. Uprawnienie określone umową jest niezależne od wielkości udziału, który posiada współwłaściciel w prawie do danej nieruchomości.

Przepisy kodeksu cywilnego nie przewidują ograniczeń co do formy, w jakiej powinna zostać zawarta umowa o podziale do korzystania – może być ona zawarta w formie pisemnej, w sposób dorozumiały, a nawet w formie ustnej⁵⁴. Nie musi być, dla swojej ważności, sporządzona w formie aktu notarialnego, jednakże bez zachowania takiej formy umowa nie będzie mogła zostać ujawniona w księdze wieczystej, a tym samym nabywca nieruchomości może nie być świadomy obowiązującej umowy *quoad usum*, zawartej przez poprzedniego właściciela z innymi współwłaścicielami nabywanej nieruchomości⁵⁵.

3.4. PODZIAŁ FIZYCZNY

W świetle art. 210 i 211 k.c. każdy ze współwłaścicieli może żądać zniesienia współwłasności, w tym także zniesienia współwłasności poprzez podział rzeczy wspólnej. Podział fizyczny to nic innego jak podzielenie jednej większej nieruchomości na kilka mniejszych, wyodrębnienie samodzielnych lokali w domu mieszkalnym, bądź też podział nieruchomości gruntowej na mniejsze działki. Współwłaściciele, chcąc dokonać zniesienia współwłasności w podany wyżej sposób zawierają stosowną umowę przed notariuszem, lub też (w przypadku odmienności poglądów między nimi) mogą wystąpić z wnioskiem do sądu o zgodne zniesienie współwłasności. Sądem właściwym dla prowadzenia sprawy o zniesienie współwłasności jest sąd miejsca położenia nieruchomości⁵⁶. Wyjątkowo do podziału nie dojdzie, kiedy byłby on sprzeczny z przepisami ustawy lub ze społeczno-gospodarczym przeznaczeniem rzeczy albo że pociągałby za sobą istotną zmianę rzeczy lub znaczne zmniejszenie jej wartości (art. 211 k.c.).

Przykładowo Sąd Najwyższy w orzeczeniu⁵⁷ wskazał, że „*nie czyni zadość podzielenie małej działki na działki znikomej wielkości, pozbawione wszelkiego funkcjonalnego znaczenia, dzielenie małej działki linią łamaną, tworzenie maleńkich enklaw usytuowanych wewnątrz innych działek, tworzenie odrębnych nieruchomości z maleńkiego kawałka gruntu, zajętego bezpośrednio przez sam budynek*”.

Kolejnym etapem, po właściwej umowie podziału, jest zatrudnienie geodety i przeprowadzenie postępowania administracyjnego, a następnie wieczystoksię-

⁵⁴ E. Klat-Górska, *Dorozumiany sposób zawarcia umowy o podział nieruchomości quoad usum oraz jego wybrane konsekwencje cywilnoprawne*, [w:] *Wybrane zagadnienia polskiego prawa prywatnego. Księga pamiątkowa ku czci Doktora Józefa Kremisa i Doktora Jerzego Strzebinczyka*, Prawnicza i Ekonomiczna Biblioteka Cyfrowa. Wydział Prawa, Administracji i Ekonomii Uniwersytetu Wrocławskiego, Wrocław 2019, s. 111–112.

⁵⁵ Postanowienie SN z dnia 18 września 2019 r., sygn. akt IV CSK 286/18, LEX nr 2742575.

⁵⁶ Art. 606 ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks postępowania karnego (tj. Dz.U. z 2019 r. poz. 1460 ze zm.).

⁵⁷ Orzeczenie SN z dnia 24 maja 1974 r., sygn. akt III CRN 373/73.

gowego. Efektem podziału nieruchomości gruntowych jest powstanie mniejszych nieruchomości, które stanowią odrębną własność, i w stosunku do których współwłaściciele nabywają prawo własności stosownie do posiadanych udziałów, przysługujących im do całości nieruchomości. Problemy mogą powstać w przypadku żądania przez współwłaścicieli zniesienia współwłasności budynku.

Jak wynika z orzeczeń Sądu Najwyższego, nieruchomość można co do zasady podzielić zarówno w sposób poziomy, jak i pionowy: *„Podział budynku według płaszczyzn pionowych połączony z odpowiednim podziałem gruntu jest dopuszczalny, jeżeli linia podziału budynku jest zgodna z linią podziału gruntu i przebiega według płaszczyzny, która stanowi ścianę wyraźnie dzielącą budynek na dwie odrębne, regularne i samodzielne części, stanowiące odrębne budynki⁵⁸”, niemniej jednak⁵⁹ „nieistnienie płaszczyzny pionowej (ściany) rozdzielaющей budynek na dwa odrębne budynki nie stanowi przeszkody do orzeczenia przez Sąd zniesienia współwłasności przez podział tego budynku wraz z gruntem, jeżeli istnieje możliwość wyodrębnienia ścianą pionową dwóch budynków z odpowiadającym takiemu rozdzieleniu podziałem gruntu, a zainteresowany współwłaściciel wykaże, że nie ma przeszkód do wykonania takich prac”.*

Z powyższego wynika, że płaszczyzną pionową może być zarówno ściana już istniejąca, jak również ściana dopiero mająca powstać, w celu dokonania podziału⁶⁰. Kiedy podział pionowy nie jest możliwy, pozostaje tylko podział poziomy. Polega on na wyodrębnieniu w budynku samodzielnych lokali wraz z określeniem ich udziału w całej nieruchomości.

Samodzielnym lokalem jest wydzielona trwałymi ścianami w obrębie budynku izba lub zespół izb przeznaczonych na stały pobyt ludzi, które wraz z pomieszczeniami pomocniczymi służą zaspokajaniu ich potrzeb mieszkaniowych⁶¹. Spełnienie tych wymagań stwierdza starosta w formie zaświadczenia⁶² (art. 2 ust. 3 u.w.l.). Przy takim podziale działka pod budynkiem nie jest dzielona i pozostaje ona współwłasnością wszystkich właścicieli. Współwłasność stanowią wtedy również niewyodrębnione części nieruchomości, takie jak klatka schodowa, strych czy piwnica, jak też urządzenia, które nie służą wyłącznie do użytku właścicieli lokali (art. 3 u.w.l.). W razie wyodrębnienia własności lokali właścicielowi lokalu przysługuje udział w nieruchomości wspólnej jako prawo związane z własnością lokalu (art. 3 u.w.l.).

Podziału nieruchomości dokonuje się w wniosek i koszt osoby, która ma w tym interes prawny (art. 97 u.g.n.) a, zgodnie z orzeczeniem⁶³ sądu, podział *„powinien zasadniczo nastąpić stosownie do wielkości udziałów, a wydzielone części rzeczy powinny swoją wartością odpowiadać wielkości udziałów przysługujących poszczególnym współwłaścicielom”.* Jeżeli wydzielenie lokalu byłoby sprzeczne z powyższymi wymogami, sąd, znosząc współwłasność nieruchomości, nie orzeka o jej podziale przez wyod-

⁵⁸ Uchwała SN z dnia 15 grudnia 1969 r., sygn. akt III CZP 12/69.

⁵⁹ Uchwała SN z dnia 22 czerwca 2017 r., sygn. akt III CZP 23/17.

⁶⁰ T. Radkiewicz, *Postępowanie sądowe w przedmiocie zniesienia współwłasności nieruchomości*, Pierwsza wokanda, Krajowa Szkoła Sądownictwa i Prokuratury, Kraków 2017, s. 38.

⁶¹ Art. 2 ust. 2 ustawy z dnia 24 czerwca 1994 r. o własności lokali (tj. Dz.U. z 1994 r. nr 85 poz. 388 ze zm.).

⁶² E. Bończak-Kucharczyk, *Własność lokali i wspólnota mieszkaniowa: Komentarz*, Warszawa 2012, s. 57–59.

⁶³ Orzeczenie SN z dnia 4 czerwca 2014 r., sygn. akt II CKS 482/13.

rębnienie lokalu, a ustala udziały współwłaścicieli w nieruchomości, którym przysługuje prawo pozbycia się swoich udziałów na rzecz jednego ze współwłaścicieli, za odpowiednią zapłatą. Wpłaty mogą być dokonywane w ratach, istotne jednak, aby ostateczny termin spłaty nie przekroczył dziesięciu lat. W taki sposób jeden ze współwłaścicieli gwarantuje sobie wyłączne prawo do własności danej nieruchomości. Ważne jest, aby wszelkie zmiany w akcie własności, w tym również podział fizyczny jak i sprzedaż nieruchomości (podział cywilny) były dokonywane z zachowaniem formy aktu notarialnego. Tylko z zachowaniem takiej formy wydział ksiąg wieczystych sądu dokona odpowiednich zmian w księdze wieczystej, wprowadzając w niej informacje o dokonaniu podziału fizycznego nieruchomości.

4. SKUTECZNOŚĆ ART. 221 K.C. W STOSUNKU DO NABYWCY UDZIAŁU

Współwłaściciele lokali mieszkalnych mogą zawierać między sobą umowy, w tym umowy dotyczące ustanowienia zarządu, sposobu korzystania z rzeczy wspólnej, jak również wyłączać uprawnienia do zniesienia współwłasności nieruchomości⁶⁴. Co do zasady, umowy takie są skuteczne jedynie pomiędzy zawierającymi te umowy stronami (*inter partes*). Niemniej jednak wszelkie takie prawa osobiste oraz roszczenia, zgodnie z art. 16 ust. 2 pkt 3 i 4 u.k.w.h., mogą być ujawnione w księdze wieczystej⁶⁵, a po ich ujawnieniu wywołują skutek nie tylko między stronami tych umów, ale również mają wpływ na sytuację prawną osoby, która nabyła nieruchomość na skutek czynności prawnej (art. 17 u.k.w.h.). Wyjątek od reguły stanowi art. 221 k.c., rozszerzający skuteczność (pod tytułem szczególnym), zawartych między współwłaścicielami rzeczy umów również na osobę trzecią, czyli na nabywcę udziału⁶⁶.

Zawarcie umowy *quoad usum*, w odróżnieniu od umowy o zarządzanie, nie zawsze musi być ujawnione w księdze wieczystej. Umowę tę można zawrzeć poprzez dorozumiane oświadczenie woli⁶⁷, jakim jest „*milczenie, zachowanie bierne, godzenie się na faktyczny sposób korzystania z nieruchomości*”⁶⁸ i niesprzeciwianie się takiemu podziałowi przez osoby zainteresowane. Umowa *quoad usum* może być również zawarta „*przez utrwalone między współwłaścicielami korzystanie z rzeczy*”⁶⁹. W przypadku, gdy nieruchomość była obciążona umową o korzystanie, a nabywca udziału nie miał możliwości dowiedzenia się o istnieniu takiej umowy, w świetle art. 221 kodeksu cywilnego, postanowienia w niej zawarte nie powinny go wiązać, jednakże to po jego stronie spoczywa udowodnienie swojej niewiedzy⁷⁰.

⁶⁴ Art. 16 ustawy z dnia 6 lipca 1982 r. o księgach wieczystych i hipotece (tj. Dz.U. z 1982 r. nr 19 poz. 147 ze zm.).

⁶⁵ K. Osajda (red.), *Kodeks Cywilny. Komentarz*, wyd. 27, 2020.

⁶⁶ M. Załucki, *Kodeks Cywilny. Komentarz*, wyd. 2, 2020.

⁶⁷ Wyrok SA w Białymstoku z dnia 7 kwietnia 2016 r., sygn. akt I ACa 1098/15.

⁶⁸ Postanowienie SN z dnia 17 marca 2017 r., sygn. akt III CSK 137/16.

⁶⁹ Postanowienie SN z dnia 10 listopada 2016 r., sygn. akt IV CSK 46/16.

⁷⁰ Postanowienie SN z dnia 18 września 2019 r., sygn. akt IV CSK 286/18, LEX nr 2742575.

4.1. CIĘŻAR DOWODU

Zgodnie z treścią art. 221 k.c. wcześniej zawarte umowy wiążą nabywcę udziału jedynie w przypadku, jeżeli wiedział o zawarciu takich umów, bądź z łatwością mógł dowiedzieć się o ich istnieniu⁷¹. Niezaprzeczalnym pozostaje fakt, iż osoba, która z danego zdarzenia wywodzi skutki prawne, a tym samym, na której spoczywa ciężar dowodowy, pozostaje nabywca udziału (art. 6 k.c.). To właśnie do niego należeć będzie dowodzenie, że nie wiedział on o zawartych wcześniej umowach. Należy zwrócić jednak uwagę na fakt, iż ustawodawca, w omawianym artykule, nie zostawił możliwości domniemania dobrej wiary nabywcy (art. 7 k.c.)⁷². Ciekawym jednak w tej kwestii cechuje się stanowisko M. Gutowskiego, który twierdzi, że ustawodawca nie tylko nie umożliwił nabywcy powoływania się na działalność w dobrej wierze⁷³, a co więcej, podkreśla on twierdzenie, iż fakty, podlegające dowodzeniu przesadzają o istnieniu po stronie nabywcy nie dobrej, a złej wiary⁷⁴. Jak wynika bowiem z art. 6 ust. 2 u.k.w.h. „*w złej wierze jest ten, kto wie, że treść księgi wieczystej jest niezgodna z rzeczywistym stanem prawnym, albo ten, kto z łatwością mógł się o tym dowiedzieć*”. Jeżeli przed dokonaniem czynności prawnej, nabywca wiedział o zawartych dotąd umowach⁷⁵, nie może on wywodzić skutków prawnych z tego tytułu, a tym samym rządzić obalenia wspomnianych umów, gdyż działał on w złej wierze, a rękojmią wiary ksiąg wieczystych nie chroni rozporządzenie nieodpłatnych albo dokonanych na rzecz nabywcy działającego w złej wierze⁷⁶.

4.2. CHARAKTER PRAWNY CZYNNOŚCI OKREŚLONYCH W ARTYKULE 221 K.C.

Wszelkie czynności wyartykułowane w przepisie 221 k.c. mają na celu, przede wszystkim, zmieniać łączące współwłaścicieli stosunki⁷⁷. Dominujący w doktrynie pogląd przypisuje wymienionym umowom obligacyjny charakter prawny⁷⁸. Podstawiając pod definicję umów zobowiązujących określone przez ustawodawcę w art. 221 k.c. przykłady możemy niemalże całkowicie zgodzić się z przedstawianym poglądem. Jak wynika bowiem z wykładni, stosunek zobowiązaniowy jest stosunkiem cywilnoprawnym o charakterze względnym (skutecznym *inter partes*), gdzie jedna ze stron umowy ma prawo żądać od drugiej określonego zachowania

⁷¹ Art. 221 ustawy z dnia 23 kwietnia 1964 r. – Kodeks cywilny (tj. Dz.U. z 2019 r. poz. 1145 ze zm.).

⁷² E. Gniewek, *Kodeks Cywilny. Komentarz*, wyd. 9, 2019, LEX.

⁷³ E. Gniewek, *Kodeks cywilny. Księga druga. Własność i inne prawa rzeczowe. Komentarz*, 2001, LEX.

⁷⁴ M. Gutowski, *Kodeks Cywilny Komentarz*, wyd. 2, 2018, s. 1315 i n.

⁷⁵ E. Bończak-Kucharczyk, *Zarządzanie nieruchomościami mieszkalnymi: Aspekty prawne i organizacyjne*, Wolters Kluwer, Warszawa 2014, s. 365.

⁷⁶ Art. 6 ust. 1 ustawy z dnia 6 lipca 1982 r. o księgach wieczystych i hipotece (tj. Dz.U. z 1982 r. nr 19 poz. 147 ze zm.).

⁷⁷ M. Gutowski, *Kodeks...*, s. 1315 i n.

⁷⁸ E. Gniewek, *Komentarz KC*, 2001, s. 485.

się, a druga strona musi to żądanie spełnić⁷⁹. Co więcej, potrzeba ochrony jednej ze stron stosunku obligacyjnego uzasadnia niekiedy roszczenie skuteczności jego uprawnień, a co za tym idzie umożliwia stronie skierowanie roszczeń do osób trzecich, które pierwotnie nie brały udziału w stosunku zobowiązaniowym⁸⁰. W naszym przypadku osobą taką byłby nabywca udziału. Przedstawiciele doktryny, próbując obalić przedstawiony pogląd, jako argumenty przeciwko zakwalifikowaniu umów z 221 k.c., jako umowy obligacyjne, podważają przede wszystkim ich skuteczność. Umowy pomiędzy współwłaścicielami w przeważającej ilości mogą zostać rozwiązane jedynie za zgodnym oświadczeniem wszystkich stron umowy. W przypadku zakwalifikowania tego rodzaju umów jako umowy zobowiązujące, z nieoznaczonym czasem ich trwania, stronom przysługiwałaby możliwość wypowiedzenia takiej umowy w każdym czasie, na podstawie art. 365¹ k.c.⁸¹, co całkowicie obalaloby ustawowy charakter tych czynności prawnych.

Pomimo określania przeciwnego stanowiska, jako mniejszościowe, nie możemy nie zgodzić się z argumentami autorów, którzy odmiennie kwalifikują umowy o podział rzeczy wspólnej do korzystania jako czynności z zakresu prawa rzeczowego⁸², a więc czynności rozporządzające. Artykuł 198 k.c. wyraźnie podkreśla, iż współwłaścicielowi przysługuje kompetencja nie tylko do zbywania (przenoszenia) swojego udziału, ale także do rozporządzania tym też udziałem na inne sposoby, a jak doskonale wiadomo, na nabywcę takiego udziału przechodzi nie tylko prawo własności, ale również inne prawa oraz roszczenia ze zbywanym udziałem związane. Kolejnym argumentem, na który powołują się przeciwnicy pierwszej teorii jest treść omawianego artykułu, która ich zdaniem wcale nie przesądza o zobowiązaniowym charakterze wymienionych tam umów. Twierdzą oni (tak: M. Gutowski), iż mimo podobieństwa do uregulowań, które rozszerzają skuteczność praw obligacyjnych również na osoby trzecie, możemy traktować ten przepis, podobnie jak przepisy chroniące nabywcę, działającego w dobrej wierze⁸³. Takie tłumaczenie przepisu art. 221 k.c. dawałoby osobie trzeciej możliwość uchylenia się od skutków dokonanych przez współwłaścicieli rozporządzeń, jeśli tylko o takich postanowieniach nie wiedział, ani nie mógł on (z łatwością) dowiedzieć się. Z podmiotowego punktu widzenia, a więc z pozycji nabywcy udziału, zdecydowanie bardziej celne wydaje się więc stanowisko drugie. Zbywca udziału rozporządził swoim prawem na rzecz innej osoby, a z kolei art. 221 k.c. daje jej możliwość uchylenia się od skutków prawnych dokonanej między nimi czynności.

⁷⁹ Art. 353 § 1 ustawy z dnia 23 kwietnia 1964 r. – Kodeks cywilny (tj. Dz.U. z 2019 r. poz. 1145 ze zm.).

⁸⁰ A. Kawałko, H. Witczak, *Zobowiązania*, Warszawa 2008, s. 6.

⁸¹ M. Gutowski, *Kodeks...*, s. 1270 i n.

⁸² E. Drozd, *Podział do korzystania nieruchomości wspólnej*, [w:] E. Drozd, A. Oleszko, M. Pazdan (red.), *Rozprawy z prawa prywatnego, prawa o notariacie i prawa europejskiego, ofiarowane R. Szttykowi*, Kluczbork 2007, s. 75–78.

⁸³ M. Gutowski, *Kodeks...*, s. 1270 i n.

4.3. SUKCESJA PRAW ZWIĄZANYCH Z WŁASNOŚCIĄ

Jak wiadomo, pojęcie sukcesji dzieli się na sukcesję uniwersalną oraz sukcesję syngularną⁸⁴. Sukcesja uniwersalna polega na przejęciu całości praw po spadkodawcy, z kolei sukcesja syngularna odnosi się jedynie do określonych składników majątku (jakiejś określonej rzeczy bądź udziału). W pierwszym przypadku, następca prawny przejmuje po spadkodawcy nie tylko zdolność prawną (*sui iuris*), ale także całość składników, wchodzących do majątku zmarłego. Oznacza to, iż nabywca nie otrzymuje po spadkodawcy samej nieruchomości, ale także wszelkie prawa związane z daną nieruchomością. Nie pozostawia to wątpliwości, iż w takim przypadku art. 221 k.c. nie może mieć zastosowania, gdyż zawarte przez współwłaścicieli umowy nie są związane z osobą zmarłego, a z przekazywaną rzeczą⁸⁵. Prawa te nie gasną z chwilą śmierci współwłaściciela, lecz przechodzą na jego następców⁸⁶. Spadkobiercy związani są postanowieniami umów, niezależnie od tego czy wiedzieli o ich istnieniu czy też nie⁸⁷.

Problematiczna może wydawać się tutaj konstrukcja zapisu windykacyjnego, który prowadzi do sukcesji syngularnej⁸⁸, kiedy to zapisobiorca nabywa jedynie określony składnik majątku (np. udział we współwłasności). Niemniej jednak i w tym przypadku bezwarunkowo wstępuje on w całą sytuację prawną spadkodawcy, w zakresie zapisanego udziału⁸⁹, a co za tym idzie, nie może wywodzić skutków prawnych ze swojej niewiedzy w zakresie zawartych wcześniej przez współwłaścicieli umów.

4.4. ORZECZENIE SĄDOWE

Rozszerzona skuteczność art. 221 k.c. daje również przejaw w zakresie orzeczenia sądowego. Przepis ten bezpośrednio wymienia jedynie orzeczenie kształtujące sposób korzystania z rzeczy, nie oznacza to jednak, iż nabywców udziału nie mogą wiązać orzeczenia ustalające zarządę⁹⁰. Zgodnie z treścią przepisu ustawodawca rozszerzył możliwość powołania się nabywcy na niewiedzę w zakresie sposobu korzystania z nieruchomości nie tylko ukształtowanego na mocy umowy między współwłaścicielami, ale również takiego wyznaczonego w drodze orzeczenia sądowego⁹¹. W treści tego przepisu ustawodawca całkowicie pominął określenie w drodze orzeczenia kwestii zarządu danej nieruchomości. Pozostawił w ten sposób lukę prawną, którą doktryna stara się prawidłowo zinterpretować.

Zdaniem jednych, mimo braku wyraźnej dyspozycji ustawodawcy należy doszukiwać się, w przywołanym przepisie, również jego zastosowania w przypadku sądo-

⁸⁴ <https://kancelarialexa.pl/sukcesja-uniwersalna-syngularna-prawie-spadkowym/>.

⁸⁵ Postanowienie SN z dnia 4 października 2002 r., sygn. akt III CKN 521/01.

⁸⁶ E. Gniewek, *Kodeks Cywilny. Komentarz*, wyd. 9, 2019, LEX.

⁸⁷ *Ibidem*.

⁸⁸ K. Osajda, *Kodeks...*, s. 172 i n.

⁸⁹ M. Gutowski, *Kodeks...*, s. 1315 i n.

⁹⁰ *Ibidem*, s. 1317 i n.

⁹¹ Art. 221 ustawy z dnia 23 kwietnia 1964 r. – Kodeks cywilny (tj. Dz.U. z 2019 r. poz. 1145 ze zm.).

wego ustanawiania zarządu (tak: E. Gniewek, *Kodeks*, s. 486). Zupełnie odmienne są jednak nowsze wypowiedzi doktryny, które wskazują, iż zarząd sądowy jest skuteczny wobec nabywcy udziału, niezależnie od tego, czy o nim wiedział lub z łatwością mógł się dowiedzieć (tak: P. Księżak, w: Osajda, *Komentarz KC*, t. II, 2017, s. 348)⁹². Przyglądając się dokładniej pojęciu, jakim jest *zarząd* i dokładnie go analizując natrafiamy na art. 611 k.p.c., który nakłada na ustanowionego w drodze orzeczenia sądowego (na podstawie art. 203 i 269 § 1 k.c.) zarządcę bezwzględny obowiązek niezwłocznego zgłoszenia wniosku o ujawnienie zarządu w księdze wieczystej lub w zbiorze dokumentów⁹³. Fakt, iż na zarządcy spoczywa obowiązek dokonania zgłoszenia nie oznacza, iż wywiąże się on ze swojego zobowiązania⁹⁴. Niemniej jednak, ustawodawca nie może zakładać niesubordynacji ustanowionego zarządcy. Jako organ prawotwórczy musi w pierwszej kolejności oczekiwać przestrzegania prawa, a co się z tym wiąże nie może on uzależnić uchylenia się od ustanowionego w drodze orzeczenia sądowego zarządu od wiedzy bądź niewiedzy nabywcy. Jak podkreślił Sąd Najwyższy⁹⁵ „w przypadku podziału majątku wspólnego, nabywca udziału w rzeczy wspólnej nie może być uczestnikiem takiego postępowania”. Nie zwalnia go to jednak z obowiązku pozyskania takiej wiedzy, zwłaszcza w przypadku ustanawiania zarządu, który powinien zostać odpowiednio ujawniony, a jak nam wiadomo księgi wieczyste są jawne, a nabywca nie może powoływać się na niewiedzę w ich zakresie⁹⁶.

5. PODSUMOWANIE

Poza prawami rzeczowymi, w księdze wieczystej mogą być ujawnione prawa osobiste i roszczenia⁹⁷ (dział III księgi wieczystej), a przede wszystkim roszczenia wynikające z określenia zarządu lub sposobu korzystania z nieruchomości przez współwłaścicieli. Odnosić się to może także do użytkowników wieczystych (art. 16 ust. 2 pkt 3 u.k.w.h.) oraz roszczeń współwłaścicieli wyłączających uprawnienie do zniesienia współwłasności (art. 16 ust. 2 pkt 4 u.k.w.h.). Warto mieć na uwadze, iż zgodnie z art. 17 u.k.w.h. przez ujawnienie w księdze wieczystej prawo osobiste lub roszczenie uzyskuje skuteczność względem praw nabytych przez czynność prawną po jego ujawnieniu⁹⁸. Jeżeli zatem współwłaściciele ujawnią w księdze wieczystej postanowienia, wywodzące się z zawartych między nimi umów, będą one wiązały również przyszłego właściciela nieruchomości. Aktualny właściciel nie może, w świetle obowiązujących przepisów, zasłaniać się nieznajomością wpisów

⁹² M. Gutowski, *Kodeks...*, s. 1331 i n.

⁹³ O. Piaskowska, *Niedopełnienie przez zarządcę obowiązku ujawnienia zarządu w księdze wieczystej lub zbiorze dokumentów*, LEX.

⁹⁴ *Ibidem*.

⁹⁵ Postanowienie SN z dnia 15 października 1998 r., sygn. akt. I CKN 859/97, LEX.

⁹⁶ Art. 2 ustawy z dnia 6 lipca 1982 r. o księgach wieczystych i hipotece (tj. Dz.U. z. 1982 r. nr 19 poz. 147 ze zm.).

⁹⁷ S. Rudnicki, *Nieruchomości. Problematyka prawna*, wyd. 4, Warszawa 2007, s. 131–141.

⁹⁸ Wyrok SN z dnia 10 kwietnia 2019 r., sygn. akt IV CSK 29/18, *Dobra wiara nabywców nieruchomości*.

w księdze wieczystej ani wniosków, o których uczyniono w niej wzmiankę, choćby z uwagi na zasadę jawności ksiąg wieczystych⁹⁹. Zatem każdy ma prawo zapoznania się z treścią danej księgi wieczystej w celu dokładnego zbadania stanu prawnego nieruchomości.

BIBLIOGRAFIA

- Bielecki L., *Zarządzanie nieruchomościami a trwały zarząd nieruchomością*, „Rocznik Administracji Publicznej” 2015, nr 1.
- Bieniek G., Rudnicki S. (red.), *Nieruchomości. Problematyka prawna*, LexisNexis 2009.
- Bończak-Kucharczyk E., *Własność lokali i wspólnota mieszkaniowa: Komentarz*, Wolters Kluwer Polska 2012.
- Bończak-Kucharczyk E., *Wspólnoty mieszkaniowe. Zebrania i uchwały właścicieli lokali*, MiniGo zeszyty, 2008.
- Bończak-Kucharczyk E., *Zarządzanie nieruchomościami mieszkalnymi: Aspekty prawne i organizacyjne*, Wolters Kluwer, Warszawa 2014.
- Broński K., *Ewolucja polityki mieszkaniowej w Galicji na przełomie XIX i XX wieku (zarys problematyki)*, „Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego w Krakowie” 2011, nr 870.
- Brzeszczyńska S., *Umowy w obrocie nieruchomościami. Aspekty podatkowe i cywilnoprawne*, „Nieruchomości” 2017.
- Chmielewski S., *Jawność formalna ksiąg wieczystych. Przepisy i praktyka*, „Nieruchomości” 1998, nr 2.
- Cioch H., Witczak H., *Zasada superficies solo credit w prawie polskim*, „Rejent” Czasopismo Stowarzyszenia Notariuszy Rzeczypospolitej Polskiej 1999, nr 5(97).
- Ciszewski J. (red.), *Kodeks cywilny. Komentarz*, wyd. II, 2014.
- Czerwiakowski J., *O ustawie o własności lokali*, „Palestra”. Naczelna Rada Adwokacka, 1994, t. 38, nr 7–8.
- Dadańska K., *Prawo rzeczowe*, wyd. IV, Warszawa 2017.
- Drozd E., *Podział do korzystania nieruchomości wspólnej*, [w:] *Rozprawy z prawa prywatnego, prawa o notariacie i prawa europejskiego*, „Rejent” 2008.
- Dyjakowska M., *Superficies – rzymskie korzenie zabudowy*, „Zeszyty Prawnicze Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego im. Jana Pawła II” 2015, nr 15.1.
- Fras M., Habledas M. (red.), *Kodeks cywilny. Komentarz. Tom II. Własność i inne prawa rzeczowe* (art. 126–352), Warszawa 2018.
- Glass J., *Ustawa hipoteczna dla drobnej własności ziemskiej. (Projekt z uzasadnieniem)*, Wydawnictwo Księgarni F. Hoesicka, Warszawa 1929.
- Głuszak M., Marona B., *Popyt mieszkaniowy a przestrzeń miejska – przegląd literatury*, „Ekonomia” 2013, nr 3 (24).
- Gniewek E., *Kodeks cywilny. Księga druga. Własność i inne prawa rzeczowe. Komentarz*, Wolters Kluwer 2001.
- Gniewek E., *Prawo rzeczowe*, wyd. XII, Warszawa 2018.
- Golań R., *Uwarunkowania obrotu udziałami w nieruchomościach*, „Nieruchomości” 2009, nr 9.
- Golań R., *Zakres zwykłego zarządu współwłaścicieli nieruchomości*, „Nieruchomości” 2013, nr 8.
- Gutkowski M., *Kodeks Cywilny. Komentarz*, wyd. 2, 2018.

⁹⁹ S. Chmielewski, *Jawność formalna ksiąg wieczystych. Przepisy i praktyka*, „Nieruchomości” nr 2, Warszawa 1998.

- Jezioro J., Zagrobelny K., *Wybrane zagadnienia polskiego prawa prywatnego. Księga pamiątkowa ku czci Doktora Józefa Kremisa i Doktora Jerzego Strzebinczyka*, Prawnicza i Ekonomiczna Biblioteka Cyfrowa. Wydział Prawa, Administracji i Ekonomii Uniwersytetu Wrocławskiego, Wrocław 2019.
- Kałkowski L., *22 lata polskiego rynku nieruchomości. Monitoring za lata 1990–2011*, Instytut Rozwoju Miast, Kraków 2012.
- Kałkowski L., *Polski rynek nieruchomości. Bilans otwarcia po wejściu Polski do Unii Europejskiej*, Instytut Rozwoju Miast, Kraków 2007.
- Kałkowski L., Stanisławska W., *Z historii polskiego rynku nieruchomości*, Świat Nieruchomości 2008, nr 63.
- Karaszewski G. [w:] M. Balwicka-Szczyrba (red.), *Zarząd majątkiem wspólnym. Komentarz*, Wolters Kluwer, Warszawa 2016.
- Kawałko A., Witczak H., *Zobowiązania*, Warszawa 2008.
- Kisiłowska H., *Nieruchomości. Zagadnienia prawne*, Warszawa 2011.
- Klamer K., *Hipoteka jako instytucja zabezpieczająca interesy wierzyciela i jej przemiany w prawie polskim XIX i XX wieku*, „Studenckie Zeszyty Naukowe” 2014, nr 17.
- Klat-Górska E., *Dorozumiany sposób zawarcia umowy o podział nieruchomości quoad usum*, E-Wydawnictwo. Prawnicza i Ekonomiczna Biblioteka Cyfrowa. Wydział Prawa, Administracji i Ekonomii Uniwersytetu Wrocławskiego 2019.
- Kubicki T., *Prawo hipoteczne Królestwa Polskiego z 1825 roku i jego realizacja w powiecie Brzezińskim do 1914 roku*, Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź 2012.
- Kuryj J., Żróbek S., Żróbek R., *Gospodarka nieruchomościami z komentarzem do wybranych procedur*, wyd. II, Katowice 2012.
- Małkowska A., *Powstanie i funkcjonowanie wspólnot mieszkaniowych*, „Zeszyty Naukowe Akademii Ekonomicznej w Krakowie” 2002, nr 582.
- Nadler J., *Zakres przedmiotowy ustawy o gospodarce nieruchomościami*, „Rejent”. Czasopismo Stowarzyszenia Notariuszy Rzeczypospolitej Polskiej, 1999, nr 2(94).
- Nalepka A., Najbar K., *Rynek usług nieruchomościami w Polsce*, „Świat Nieruchomości” 2007, nr 59–60.
- Osajda K., *Kodeks Cywilny. Komentarz*, wyd. 27, 2020.
- Piaskowska O., *Niedopełnienie przez zarządcę obowiązku ujawnienia zarządu w księdze wieczystej lub zbiorze dokumentów*, Wolters Kluwer 2012.
- Pistol T., *Instytucja wyłączenia a prawo do własności jako prawo człowieka*, „Państwo i Społeczeństwo” 2010, nr 1.
- Puch P., *Zarząd wspólnoty mieszkaniowej – zasady powoływania, odwoływania, rozliczania z działalności*, „Prawo” 2018, nr 196.
- Radkiewicz T. (red.), *Postępowanie sądowe w przedmiocie zniesienia współwłasności nieruchomości*, Pierwsza wokanda, Krajowa Szkoła Sądownictwa i Prokuratury, Kraków 2017.
- Rudnicki S., *Nieruchomości. Problematyka prawna*, wyd. IV i VI, Warszawa 2007 i 2011.
- Strzelczyk R., *Prawo obrotu nieruchomościami*, wyd. IV, Warszawa 2019.
- Śleszyńska E., *O usłudze zarządzania*, MiniGo zeszyty 2008.
- Wdowczyk P., *Umowny podział nieruchomości do korzystania – quoad usum*, „Nieruchomości” 2018, nr 1.
- Załucki M., *Kodeks Cywilny. Komentarz*, wyd. 2, C.H. Beck, 2020.

SKUTECZNOŚĆ CZYNNOŚCI PRAWNYCH W ŚWIELE ART. 221 KODEKSU CYWILNEGO

Streszczenie

W 1964 roku w Polsce został ustanowiony akt, który miał regulować wszelkie stosunki cywilnoprawne. Już w pierwotnej wersji Kodeksu Cywilnego ustawodawca zamieścił przepis art. 221. Do chwili obecnej jego brzmienie niewiele się zmieniło, niemniej jednak wciąż sprawia on problemy interpretacyjne oraz wywołuje dyskusje przedstawicieli doktryny. Zakup nieruchomości może wiązać się pojawieniem się problemów, wynikających np. z umów zawartych przez poprzedniego właściciela z innymi współwłaścicielami – umów *quoad usum* (umów do korzystania z części wspólnych). Umowy tego typu nie w każdym przypadku wiążą nabywcę nieruchomości, a jedynie po spełnieniu określonych przesłanek, na które autorzy zwrócili uwagę w niniejszym opracowaniu. Analizie poddana została przede wszystkim skuteczność czynności prawnych, mających bezpośredni wpływ na nowego właściciela lokalu, jak również sposoby zniesienia lub odpowiedniego regulowania współwłasności między wszystkimi właścicielami danej nieruchomości.

Słowa kluczowe: umowa, *quo ad usum*, umowa o zarządzanie, nieruchomości, współwłasność, nabywca, lokal, własność

EFFECTIVENESS OF LEGAL ACTIONS IN THE LIGHT OF ART. 221 OF THE CIVIL CODE

Abstract

In 1964, an act was introduced in Poland to regulate all civil law relations. Already in the original version of the Civil Code, the legislator included the provision of Art. 221. Until now, its wording has not changed much, but nevertheless it still causes problems of interpretation and causes discussions of representatives of the doctrine. The purchase of real estate may be associated with the emergence of problems, resulting, for example, from contracts concluded by the previous owner with other co-owners – *quoad usum* contracts (contracts for the use of common parts). Agreements of this type do not always bind the buyer of the real estate, but only after meeting certain conditions, which the authors pointed out in this study. The analysis focuses mainly on the effectiveness of legal actions that have a direct impact on the new owner of the premises, as well as the methods of abolishing or properly regulating the joint ownership between all owners of a given property. Furthermore, in the text, we acknowledge different methods of approaching the issues of co-ownership of a given property.

Key words: real estate, *quoad usum* agreement, property division agreement, premises, property, co-ownership

FORMALNA KONTROLA AKTU OSKARŻENIA

MONIKA DZIEDZIC*

1. ZAKRES PRZEDMIOTOWY KONTROLI AKTU OSKARŻENIA

Wniesienie do sądu aktu oskarżenia rozpoczyna etap przygotowania warunków do rozpoznania sprawy na rozprawie głównej. W tym celu ustawa karna przewiduje rozwiązanie umożliwiające weryfikację wniesionej skargi pod kątem występowania ewentualnych przeszkód, które utrudniłyby postępowanie lub uniemożliwiły jego kontynuację. Pozwala to z jednej strony na ochronę interesów oskarżonego, który nie powinien być przedmiotem bezpodstawnych oskarżeń, z drugiej – chroni zbędne wydatki Skarbu Państwa związane z angażowaniem instytucji wymiaru sprawiedliwości w tego typu sprawach.¹ Instrumentem procesowym do weryfikowania aktu oskarżenia jest wstępna kontrola oskarżenia dokonywana przez organ funkcjonujący poza strukturą organów prowadzących postępowanie przygotowawcze, tj. prezesa sądu lub sąd, do którego skarga została wniesiona. Uzasadnione to jest koniecznością zapewniania obiektywizmu podmiotu kontrolującego, kontrola bowiem powinna być przeprowadzana przez organ, który z aktem oskarżenia nie miał nic wspólnego, a także zapewnieniem wysokiego stopnia fachowości.²

Elementem wstępnej kontroli aktu oskarżenia jest formalna kontrola dokonywana w trybie art. 337 k.p.k., z urzędu zmierzająca do ustalenia, czy akt ten odpowiada wymogom formalnym określonym prawem, tj. czy zawiera wszystkie elementy wymagane przez ustawę, a w przypadku zidentyfikowania braków – umożliwiając ich usunięcie. Formalna kontrola decyduje o dopuszczalności procesu karnego i nie dotyczy w żadnym zakresie zasadności skargi oskarżyciela ani nie prowadzi do jakichkolwiek rozstrzygnięć o charakterze merytorycznym.³ Nie stanowi także

* Monika Dziedzic – mgr prawa, absolwentka Wydziału Prawa i Administracji Uczelni Łazarskiego, mgr administracji, absolwentka Wydziału Prawa, Administracji i Ekonomii Uniwersytetu Wrocławskiego, pracownik administracji rządowej, adres e-mail: monisiok@gmail.com

¹ P. Piszczek [w:] B. Bieńkowska, C. Kulesza, P. Piszczek, Sz. Pawelec, P. Kruszyński (red.), *Wykład prawa karnego procesowego*, Białystok 2012, s. 321.

² Por. T. Razowski, *Formalna i merytoryczna kontrola oskarżenia w polskim procesie karnym*, Kraków 2005, s. 28.

³ Postanowienie SN z dnia 21 stycznia 2010 r., WZ 48/09, Legalis nr 450832.

analizy prawidłowości przeprowadzenia postępowania przygotowawczego, w tym także czy było ono przeprowadzone w prawidłowej formie.⁴

Kontrola formalna aktu oskarżenia jest pierwszą czynnością dokonywaną przez prezesa sądu po wpłynięciu tego aktu do sądu i dotyczy:

- 1) aktu oskarżenia wnoszonego przez oskarżyciela publicznego (art. 331 § 1 i 2 k.p.k.);
- 2) subsydiarnego aktu oskarżenia wnoszonego przez pokrzywdzonego występującego jako oskarżyciel posiłkowy (art. 55 § 2 k.p.k.);
- 3) aktu oskarżenia wraz dołączonym do niego wnioskiem o wydanie na posiedzeniu wyroku skazującego i orzeczenie uzgodnionych z oskarżonym kar lub innych środków przewidzianych za zarzucany mu występki (art. 335 § 2 k.p.k.);
- 4) wniosku o wydanie na posiedzeniu wyroku skazującego i orzeczenie uzgodnionych z oskarżonym kar lub innych środków przewidzianych za zarzucany mu występki (art. 335 § 1 k.p.k.).

Dokonując wstępnej kontroli aktu oskarżenia lub innego pisma zastępującego akt oskarżenia, prezes sądu zarządza wpisanie do kontrolki spraw zagrożonych przedawnieniem sygnatury każdej sprawy, w której termin ustania karalności czynu jest krótszy niż 2 lata, z wyłączeniem spraw o wykroczenia i o wykroczenia skarbowe (§ 298 ust. 2 Reg.Sąd.⁵).

Wymagania formalne, jakim powinien odpowiadać akt oskarżenia, są zróżnicowane w zależności od tego, kto jest wnoszącym ten akt. Najszerszym zakresem kontroli objęty jest publiczny akt oskarżenia, najwęższym akt oskarżenia oskarżyciela prywatnego.⁶

Formalna kontrola aktu oskarżenia kierowanego do sądu przez oskarżyciela publicznego polega na ustaleniu, czy akt ten odpowiada warunkom formalnym, w związku z:

- 1) art. 119 k.p.k., określającym ogólne wymagania formalne każdego pisma procesowego;
- 2) art. 332 k.p.k., określającym wymagania formalne treści aktu oskarżenia, tj. czy zawiera elementy tj.:
 - a) imię i nazwisko oskarżonego, inne dane o jego osobie, dane co do zastosowanego środka zapobiegawczego oraz zabezpieczenia majątkowego (art. 332 § 1 pkt 1 k.p.k.),
 - b) konkluzję, czyli określenie zarzucanego oskarżonemu czynu ze wskazaniem czasu, miejsca, sposobu i okoliczności jego popełnienia oraz skutków, a zwłaszcza wysokości powstałej szkody (art. 332 § 1 pkt 2 k.p.k.),
 - c) informację, że czyn został popełniony przez sprawcę w warunkach art. 64 k.k. oraz art. 37 § 1 pkt 4 k.k.s. (art. 332 § 1 pkt 3 k.p.k.),
 - d) kwalifikację prawną czynu zarzucanego oskarżonemu (art. 332 § 1 pkt 4 k.p.k.),

⁴ Postanowienie SN z dnia 30 czerwca 2004 r., I KZP 13/04, OSNKW 2004, nr 7–8, poz. 82.

⁵ Rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 18 czerwca 2019 r. – Regulamin urzędowania sądów powszechnych (Dz.U. z 2019 r. poz. 1141).

⁶ S. Stachowiak, *Sądowa kontrola wymagań formalnych skargi w polskim procesie karnym*, NP 1973, nr 12, s. 1792.

- e) wskazanie sądu właściwego do rozpoznania sprawy oraz tryb postępowania (art. 332 § 1 pkt 5 k.p.k.),
 - f) uzasadnienie (art. 332 § 2 k.p.k.), chyba że postępowanie przygotowawcze prowadzone było w formie dochodzenia – wtedy uzasadnienie nie jest wymagane;
- 3) art. 333 k.p.k., określającym wymagania formalne załączników i elementów dodatkowych aktu oskarżenia, tj. czy dołączona jest lista osób, których wezwania żąda oskarżyciel, wykaz innych dowodów, których przeprowadzenia domaga się na rozprawie głównej (art. 333 § 2 k.p.k.), oraz listy ujawnionych pokrzywdzonych wraz z ich adresami, a także adresy osób, których wezwania żąda oskarżyciel (art. 333 § 3 k.p.k.);
- 4) art. 334 k.p.k. określającym dodatkowe warunki do spełnienia przez oskarżyciela publicznego w zakresie:
- a) dołączenia do aktu oskarżenia aktu postępowania przygotowawczego, wszystkich załączników, odpowiedniej liczby odpisów aktu oskarżenia oraz zawiadomienia oskarżonego, ujawnionego pokrzywdzonego a także osobę lub instytucję, która złożyła zawiadomienie o popełnieniu przestępstwa, o przesłaniu aktu oskarżenia do sądu,
 - b) pouczenia pokrzywdzonego o uprawnieniach związanych z dochodzeniem roszczeń majątkowych oraz o treści przepisu art. 49a k.p.k., a także, w razie potrzeby, o prawie do złożenia oświadczenia o działaniu w charakterze oskarżyciela posiłkowego;
- 5) art. 335 k.p.k., określającym wymagania formalne wniosku o skazanie bez rozprawy dołączonego do aktu oskarżenia, tj. czy w uzasadnieniu aktu oskarżenia wskazano na okoliczności, które według oskarżyciela przemawiają za przyjęciem, że popełnienie przestępstwa nie budzi wątpliwości; sprawdzane są także elementy pozwalające na ocenę postawy oskarżonego (w kontroli formalnej nie dokonuje się oceny tych okoliczności ani postawy oskarżonego).

Formalna kontrola subsydiarnego aktu oskarżenia obejmuje badanie wymogu formalnego określonego dla tego rodzaju skargi w art. 55 § 2 k.p.k., tj. czy skarga została sporządzona przez adwokata, radcę prawnego albo radcę Prokuraturii Generalnej Rzeczypospolitej Polskiej, z jednoczesnym zachowaniem wymagań przewidzianych dla zwykłego aktu oskarżenia, określonych w art. 332 i 333 § 1 k.p.k. Sprawdzeniu podlega także, czy akt oskarżyciela posiłkowego odpowiada ogólnym warunkom formalnym pisma procesowego (art. 119 k.p.k.) i czy został do niego dołączony dowód wpłaty do kasy sądowej zryczałtowanej równowartości wydatków (art. 621 § 1 k.p.k.).

Akt oskarżenia wnoszony przez oskarżyciela prywatnego nie podlega kontroli w trybie art. 337 k.p.k. Jego formalna kontrola następuje w trybie art. 120 § 1, ze skutkami przewidzianymi § 2 tego przepisu, i dotyczy sprawdzenia:

- 1) wymogów określonych w art. 487 k.p.k., które mogą ograniczać się do oznaczenia osoby oskarżonego, zarzucanego mu czynu oraz wskazania dowodów, na których opiera się oskarżenie;
- 2) obligatoryjnych elementów każdego pisma procesowego wymienionych w art. 119 § 1 k.p.k. oraz

3) czy dołączony został do aktu oskarżenia dowód wpłaty do kasy sądowej zryczałtowanej równowartości wydatków (art. 640 k.p.k. w zw. z art. 621 § 1 k.p.k.).

Przepis art. 487 k.p.k. określający wymogi dla prywatnego aktu oskarżenia jest przepisem *lex specialis* w stosunku do art. 332 i 333 k.p.k. i ma na celu uproszczenie standardów konstruowania skargi przez podmiot nieprofesjonalny.

Wstępna kontrola każdego aktu oskarżenia, w świetle § 301 ust. 2 Reg.Sąd. powinna obejmować również sprawdzenie przekazanych dowodów rzeczowych, zwłaszcza ich rodzaju i przydatności w sprawie, oraz określenie sposobu i kosztów ich przechowywania.

Kontroli w trybie określonym w art. 337 k.p.k. podlega także wniosek o warunkowe umorzenie postępowania, co wynika z art. 336 § 5 k.p.k. Zakres kontroli tego wniosku determinowany jest treścią art. 336 § 2 k.p.k. Z uwagi na to, że wniosek ten jest pismem zastępującym akt oskarżenia, jego weryfikacja jest dokonywana w zakresie spełnienia kluczowych elementów struktury aktu oskarżenia, o których mowa w art. 332 § 1 pkt 1, 2, 4 i 5 k.p.k., podstawowych wymogów pisma procesowego z art. 119 § 1 k.p.k., a także uzasadnienia, które w tym przypadku może być ograniczone do przytoczenia dowodów świadczących o tym, że wina oskarżonego nie budzi wątpliwości, oraz podania okoliczności przemawiających za warunkowym umorzeniem. Pominiecie art. 332 § 1 pkt 3 k.p.k. dotyczącego warunków powrotności do przestępstwa jest podyktowane jedną z materialnoprawnych przesłanek stosowania instytucji warunkowego umorzenia postępowania – niekaralności za przestępstwo umyślne.⁷ Sprawdzeniu podlega także czy do wniosku dołączono dodatkowe elementy, tj. listę ujawnionych osób pokrzywdzonych z podaniem ich adresów (art. 336 § 4 k.p.k.), akta postępowania przygotowawczego wraz z załącznikami (art. 336 § 4 zd. 2 w zw. z art. 334 § 1 k.p.k.), załącznik adresowy do akt sprawy oraz po jednym odpisie wniosku dla każdego objętego nim oskarżonego (art. 336 § 4 zd. 2 w zw. z art. 334 § 2 pkt 1 i 2), informację o zawiadomieniu o złożeniu do sądu tego wniosku oskarżonego, ujawnionego pokrzywdzonego, a także osobę lub instytucję, która złożyła zawiadomienie o przestępstwie (art. 336 § 4 zd. 2 w zw. z art. 334 § 3 k.p.k.).

2. BRAKI FORMALNE AKTU OSKARŻENIA

Brakiem formalnym aktu oskarżenia jest każde uchybienie, które powoduje, że akt ten nie odpowiada warunkom wymienionym w art. 119, art. 332, art. 333 lub art. 335 k.p.k., a także gdy nie zostały spełnione warunki określone w art. 334 k.p.k.⁸ Z uwagi na zróżnicowanie wymogów formalnych aktów oskarżenia ze względu na to od kogo pochodzi, a także wagę poszczególnych elementów aktu oskarżenia, można wyróżnić braki formalne, które mogą być konwalidowane w toku procesu,

⁷ H. Skwarczyński [w:] D. Drajewicz (red.), *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, t. I, Warszawa 2020, Legalis, teza do art. 336.

⁸ P. Przeziński, *Kontrola formalna aktu oskarżenia*, Prok. i Pr. 2006, nr 10, s. 29.

braki powodujące obligatoryjny zwrot aktu oskarżenia oskarżycielowi oraz braki niewywierające żadnych skutków.

Do tych pierwszych zaliczyć można uchybienie formalne w postaci braku, wymaganego art. 119 k.p.k., podpisu oskarżyciela, charakteryzujące się łatwą usuwalnością, choć na przestrzeni lat orzecznictwo i literatura nie było tak liberalne w tym zakresie. Wyrażano pogląd, że niepodpisany akt oskarżenia jest jedynie projektem, który nie wywołuje skutków prawnych, nie może być uznawany za skargę powodującą zawisłość sprawy w sądzie, kolejno, że wymaga zwrotu w celu uzupełnienia, wreszcie wskazując, że brak formalnego takiego aktu można konwalidować w drodze stosownego oświadczenia oskarżyciela lub też późniejszego podpisania.⁹ Charakter tego rodzaju uchybienia nie przysparza problemów jego konwalidowania albo poprzez zwrot oskarżycielowi aktu oskarżenia celem uzupełnienia podpisu, albo w sposób mniej formalistyczny – poprzez rezygnację z instytucji zwrotu aktu oskarżenia na rzecz uzupełnienia podpisu na rozprawie.

Wystąpienie innych braków formalnych wynikających z niespełnienia warunków przewidzianych dla każdego pisma procesowego (art. 119 k.p.k.) w postaci braku daty aktu oskarżenia, braku sygnatury, nieoznaczenia adresu sądu, nie stanowi wadliwości uzasadniającej wezwanie do uzupełnienia tego aktu.

Uzupełnienie braków w zakresie innych danych o osobie oskarżonego, wymaganych art. 332 § 1 pkt 1 k.p.k., dotyczących zawodu, wykształcenia, stanu majątkowego lub rodzinnego, nie powinny być dokonywane w sposób nadmiernie formalistyczny. Istnieje bowiem możliwość uzyskania tych informacji podczas pierwszego przesłuchania oskarżonego.

Charakter uchybień w zakresie elementów budowy aktu oskarżenia zależy od ich wpływu na przebieg postępowania sądowego i w większości skutkuje zwrotem. Niektóre uchybienia formalne ze względu na ekonomię procesową, nie powinny jednak bezwzględnie determinować zastosowania instytucji z art. 337 § 1 k.p.k. W doktrynie podkreśla się zasadność zwrotu aktu oskarżenia w sytuacji, gdy zidentyfikowany brak jest tego rodzaju, że nie jest możliwe nadanie aktowi oskarżenia dalszego biegu.¹⁰ Nigdy nie powinien stanowić podstawy do zwrotu oskarżycielowi układ aktu oskarżenia, jeśli jego treść zawiera wszystkie wymagane przepisami prawa elementy.

Błędne oznaczenie danych personalnych (art. 332 § 1 pkt 1 k.p.k.) w postaci zmienionego imienia lub nazwiska osoby, przeciwko której toczy się postępowanie przygotowawcze, może spowodować zarzut, że postępowanie toczy się przeciwko innej osobie niż powinno. Konieczny jest zwrot aktu oskarżenia w celu jego poprawienia. Podobnie jest w przypadku niezamieszczenia daty urodzenia oskarżonego, w szczególności w przypadku młodocianego, gdzie ustalenie dokładnej daty urodzenia ma wpływ na jego ewentualną odpowiedzialność karną, choć warto

⁹ Wyrok SN z dnia 13 stycznia 1958 r., IV K 832/57, OSPiKA 1958, nr 9, poz. 239; uchwała SN z dnia 12 maja 1960 r., VI KO 122/59, OSNPG 1967, nr 6, poz. 126; S. Stachowiak, *Sądowa kontrola wymagań formalnych skargi w polskim procesie karnym*, NP 1973, nr 12, s. 1795; R.A. Stefański, *Formalna kontrola aktu oskarżenia w nowym kodeksie postępowania karnego*, Prok. i Pr. 1998, nr 9, poz. 31, s. 35.

¹⁰ R.A. Stefański, *Formalna kontrola...*, s. 36.

poddać pod rozważenie usunięcie tego błędu na rozprawie podczas przesłuchania oskarżonego.

Występowanie braków formalnych dotyczących miejsca zamieszkania oskarżonego oraz osób, których wezwania żąda oskarżyciel, implikuje obowiązek zwrotu aktu oskarżenia. Informacje w przedmiotowym zakresie są bowiem istotne dla skutecznego wezwania tych osób na rozprawę lub do udziału w czynnościach procesowych dokonywanych z ich udziałem.¹¹ Takie samo znaczenie i taki sam obowiązek dla sądu ma informacja o zastosowaniu wobec oskarżonego środka zapobiegawczego w postaci tymczasowego aresztowania. Z uwagi na to, że w takim przypadku miejscem pobytu oskarżonego staje się areszt śledczy, dla skutecznego doręczania korespondencji oskarżonemu sąd musi być w posiadaniu informacji o placówce będącej aktualnym miejscem pobytu oskarżonego. Informacja ta, podobnie jak informacja o zastosowaniu innego środka zapobiegawczego w postaci dozoru Policji, zawieszenia oskarżonego w czynnościach służbowych lub wykonywaniu zawodu albo nakazu powstrzymania się od prowadzenia określonej działalności lub od prowadzenia określonego rodzaju pojazdów, ma wpływ także na wyrokowanie – okres rzeczywistego trwania tych środków musi zostać zaliczony na poczet orzeczonej kary. Brak tej informacji skutkuje zwrotem aktu oskarżenia celem jego uzupełnienia.

Ze względu na wagę składnika oskarżenia jakim jest konkluzja (art. 332 § 1 pkt 2 k.p.k.), oraz koniecznością zapewnienia przez oskarżyciela spójności pomiędzy treścią postawionego w akcie oskarżenia zarzutu a postanowieniem o przedstawieniu (zmianie) zarzutów, zidentyfikowanie w toku formalnej kontroli aktu oskarżenia braku takiej spójności stanowi wadę formalną, której usunięcie następuje w trybie określonym w art. 337 k.p.k. Niemniej orzecznictwo wskazuje, że zwrot aktu oskarżenia w celu usunięcia powyższych braków powinien mieć miejsce wyłącznie wtedy, gdy owa niespójność ma taki charakter, że rodzi wątpliwości czy w obu dokumentach chodzi o ten sam czyn.¹² Pogląd ten został w piśmiennictwie poddany krytyce ze względu na przekroczenie granic pomiędzy kontrolą formalną, a merytoryczną poprzez potraktowanie zgodności zarzutu aktu oskarżenia z treścią postanowienia o przedstawieniu zarzutów jako braku formalnego zamiast poddania go ocenie merytorycznej. Zdaniem krytyków, prezes sądu jest uprawniony do kontroli aktu oskarżenia, ale nie do kontroli całego postępowania, w tym treści postanowienia o przedstawieniu zarzutów.¹³

W przypadku braku któregoś z wymaganych elementów konkluzji, tj. czasu, miejsca, sposobu i okoliczności popełnienia zarzucanego czynu, a także jego skutków, zwłaszcza wysokości powstałej szkody, zasadniczo następuje zwrot aktu oskarżenia w celu uzupełnienia. Niektóre jednak spośród tych elementów nie zawsze można określić dokładnie, np. daty początkowej zdarzenia co do dnia, czy

¹¹ T. Razowski, *Uwagi na tle formalnej kontroli aktu oskarżenia*, [w:] *Nowa kodyfikacja karna*, R. Boguni (red.), t. IX, Wrocław 2001, s. 162.

¹² Wyrok SN z dnia 9 lutego 2011 r., II KK 228/10, KZS 2011, nr 7–8, poz. 37; postanowienie SN z dnia 23 sierpnia 2018 r., V KK 277/18, Legalis nr 1832854.

¹³ A. Lach, Glosa do wyroku SN z dnia 9 lutego 2011 r., II KK 228/10, Prok. i Pr. 2011, nr 7–8, poz. 14; B.J. Stefańska, Glosa do wyroku SN z dnia 9 lutego 2011 r., II KK 228/10, WPP 2011 r., nr 2, s. 125–128.

też precyzyjnie, np. wysokości powstałej szkody. Jednak braki te nie stanowią fundamentalnej przeszkody w merytorycznym rozstrzygnięciu sprawy.¹⁴

Uchybienie w postaci niewskazania w konkluzji ustaleń co do działania sprawcy w ramach recydywy i multirecydywy (art. 64 § 1 lub 2 k.k.), albo recydywy karnej skarbowej (art. 37 § 1 pkt 4 k.k.s.) czyni zwrot aktu oskarżenia zasadnym. Niewystarczające jest bowiem wskazanie w konkluzji, że oskarżony dopuścił się czynu w warunkach powrotu do przestępstwa, konieczne jest podanie: oznaczenia sądu, który wydał wyrok, sygnatury akt, daty wyroku, kwalifikacji prawnej przestępstwa, za które oskarżony został uprzednio skazany, rozmiaru orzeczonej i odbytej kary pozbawienia wolności z zaznaczeniem, w jakim okresie kara została odbyta.¹⁵

Brakiem formalnym, zgodnie z art. 337 § 1 k.p.k. w zw. z art. 332 § 1 pkt 4 k.p.k., jest niewskazanie przepisów ustawy karnej, pod które zarzucany czyn podpada. Skutkuje on zwrotem aktu oskarżenia w celu uzupełnienia. Ale nie ma podstaw do zwrotu aktu oskarżenia w celu zmiany podanej kwalifikacji prawnej lub też zmiany redakcji oznaczonego punktu oskarżenia,¹⁶ nawet wówczas gdy przyjęcie odpowiedniej kwalifikacji zmieniałoby właściwość sądu, jak również niewskazanie w kwalifikacji prawnej czynu wszystkich zbiegających się przepisów.¹⁷ Określona przez oskarżyciela kwalifikacja prawna zarzucanego oskarżonemu czynu nie wiąże sądu i w toku postępowania karnego może zostać przez sąd zmieniona, oczywiście w granicach tożsamości czynu.

Podstawy do zwrotu nie stanowi także niewskazanie lub też nieprawidłowe wskazanie w akcie oskarżenia sądu właściwego do rozpoznania sprawy. Na etapie formalnej kontroli badane jest jedynie czy w akcie oskarżenia oznaczono sąd do rozpoznania sprawy a nie czy oznaczenie właściwości sądu jest zasadne.¹⁸ Wobec faktu, iż celem kontroli formalnej nie jest badanie merytorycznej zasadności skargi, ustalenie w jej ramach, czy informacje ujęte w piśmie procesowym inicjującym postępowanie sądowe odpowiadają materiałom sprawy, nie jest możliwe.¹⁹ Samo wniesienie aktu oskarżenia do sądu z pominięciem wskazania czy jest on właściwy do rozpoznania sprawy, staje się równoznaczne ze wskazaniem tego właśnie sądu, do którego pismo takie zostało wniesione.²⁰ W celu zapewnienia, by w toku rozpoznawania sprawy nie okazało się, że dany sąd jest niewłaściwy do jej rozpoznania, prezes sądu, po stwierdzeniu w toku przeprowadzonej kontroli zaistniałego braku, kieruje sprawę na posiedzenie, na którym sąd wyda postanowienie o przekazaniu sprawy do właściwego sądu (art. 339 § 3 pkt 3 k.p.k.).

¹⁴ Postanowienie SA w Katowicach z dnia 19 sierpnia 2009 r., II AKz 553/09, KZS 2009, nr 9, poz. 90.

¹⁵ Wyrok SA w Krakowie z dnia 5 marca 1997 r., II Aka 27/97, Legalis nr 288817; wyrok SN z dnia 25 kwietnia 1996 r., III KKN 9/96, Prok. i Pr. 1997, dodatek „Orzecznictwo”, nr 1, poz. 9.

¹⁶ Uchwała SN z dnia 10 stycznia 1959 r., III KZ 248/58, OSNCK 1959, nr 2, poz. 27.

¹⁷ S. Stachowiak, Glosa do postanowienia SN z dnia 24 czerwca 1978 r., Z 14/78, WPP 1979, nr 2, s. 239.

¹⁸ H. Kempisty, *Metodyka pracy sędziego w sprawach karnych*, Warszawa 1974, s. 55.

¹⁹ A. Kaftal, *Kontrola sądowa postępowania przygotowawczego*, Warszawa 1974, s. 146; R.A. Stefański [w:] J. Bratoszewski, L. Gardocki, Z. Gostyński, S.M. Przyjemski, R.A. Stefański, S. Zabłocki, *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, t. II, Warszawa 2004, s. 184 odwołujący się w tym zakresie do wskazanego poglądu A. Kaftala.

²⁰ T. Razowski, *Formalna...*, s. 79.

Braki w uzasadnieniu dołączonym do aktu oskarżenia mogą dotyczyć nieprzytoczenia faktów i dowodów, na których oskarżenie się opiera, lub też niewyjaśnienia, gdy istniała taka potrzeba, podstawy prawnej oskarżenia i nieomówienia okoliczności, na które powołuje się oskarżony w swej obronie. Uchybienia te świadczą o nieostatecznym umotywowaniu decyzji oskarżyciela, który w uzasadnieniu ma obowiązek przedstawić swój proces motywacyjny.²¹ Oczywiście jest w takiej sytuacji zwrócenie oskarżycielowi aktu oskarżenia w celu uzupełnienia stwierdzonych braków. Dotyczy to także uzasadnienia, które nie ma obligatoryjnego charakteru (skrótowy akt oskarżenia z art. 332 § 3 k.p.k., uproszczony akt oskarżenia z art. 487 k.p.k.), i które, jeśli zostanie dołączone do aktu oskarżenia, także podlega badaniu pod względem formalnym. Fakt, że element ten nie jest obowiązkowy nie oznacza, że może on nie spełniać określonych przez prawo składników. Analogicznie jest w odniesieniu do innych fakultatywnych elementów aktu oskarżenia, tj.:

- 1) wniosku o zaniechanie wezwania i odczytanie zeznań świadków, o których mowa w art. 350 k.p.k. (art. 333 § 2 k.p.k.),
- 2) wniosku o wydanie wyroku skazującego i orzeczenie uzgodnionych z oskarżonym kar (art. 335 § 2 k.p.k.),
- 3) wniosku o orzeczenie wobec podmiotu zobowiązanego określonego w art. 91a k.p.k. zwrotu korzyści majątkowej albo jej równowartości uprawnionemu podmiotowi lub orzeczenie przepadku świadczenia albo jego równowartości na rzecz Skarbu Państwa (art. 333 § 5 k.p.k.),

które muszą spełniać warunki ustawowe, by można je było wykorzystać w procesie zgodnie z intencją oskarżyciela i ich przeznaczeniem.

Jeśli uzasadnienie ma charakter obowiązkowy, jego niedołączenie do aktu oskarżenia stanowi brak formalny w rozumieniu art. 337 § 1 k.p.k. i implikuje sporządzenie ponowne sporządzenie przez oskarżyciela właściwego pisma procesowego.

Jeśli element aktu oskarżenia jest według k.p.k. fakultatywny i nie zostanie dołączony do aktu oskarżenia, jego brak nie skutkuje zastosowaniem instytucji z art. 337 § 1 k.p.k.

Braki w zakresie niedołączenia, do wiadomości sądu, listy adresowej ujawnionych osób pokrzywdzonych, a także listy osób, których wezwania domaga się oskarżyciel, lub wykazu dowodów, których przeprowadzenia na rozprawie głównej domaga się oskarżyciel, albo braki w zakresie nieprawidłowego sporządzenia tych dokumentów, stanowią podstawę do zwrotu oskarżycielowi aktu oskarżenia ze względu na to, że stanowią nieodłączną część skargi.

Podstawy do zwrotu nie stanowi uchybienie dotyczące niedołączenia do akt sprawy informacji z przeprowadzonego na temat oskarżonego wywiadu środowiskowego, nawet, gdy jego dołączenie posiadało obligatoryjny charakter. Nie jest to brak formalny w rozumieniu art. 337 § 1 k.p.k.²² Podobnie jest w sytuacji braku zwrotnych poświadczeń odbioru zawiadomień o przesłaniu aktu oskarżenia do sądu oraz stosownych pouczeń dla podmiotów wyszczególnionych w art. 334 § 2 k.p.k. (pouczenie pokrzywdzonego o uprawnieniach związanych z dochodzeniem roszczeń

²¹ P. Brzeziński, *Kontrola formalna...*, s. 34.

²² Postanowienie SA z dnia 21 października 2009 r., II AKz 704/09, OSAK 2009, nr 4, poz. 24.

majątkowych, pouczenie – w razie potrzeby – o prawie do złożenia oświadczenia o działaniu w charakterze oskarżyciela posiłkowego). Oskarżyciel nie ma obowiązku dołączania tych poświadczeń odbioru, a jedynie obowiązek zawarcia w akcie oskarżenia informacji o ich wysłaniu wraz z podaniem daty ich wysłania.²³ Niepodanie tej informacji stanowi już przesłankę do zwrotu aktu oskarżenia na podstawie art. 337 § 1 k.p.k. Słusznie bowiem podkreślił Sąd Najwyższy, że „uchylenie procesowe polegające na niezawiadomieniu ujawnionego pokrzywdzonego o przesłaniu aktu oskarżenia do sądu (...) oraz wynikające z tego uchybienia niekorzystne dla niego skutki nie mogą ulec konwalidacji w stadium postępowania odwoławczego”.²⁴

W wyniku formalnej kontroli skargi może okazać się, że nie został zrealizowany obowiązek wynikający z art. 140 k.p.k. w zakresie odpowiedniej liczby odpisów aktu oskarżenia dla obrońców, pełnomocników lub ustawowych przedstawicieli, a w przypadku określonym w art. 335 § 2 k.p.k. – także dla każdego pokrzywdzonego. Wprawdzie z art. 337 § 1 k.p.k. nie wynika, by kontrola formalna obejmowała swym zakresem realizację obowiązków z art. 140 k.p.k., niemniej pominięcie sprawdzenia kompletności odpisów mogłoby spowodować komplikacje w toku procesu.²⁵ Przesłanie do sądu jedynie samego aktu oskarżenia albo samych tylko odpisów skutkuje zwrotem aktu oskarżenia celem jego uzupełnienia. Wszczęcie postępowania jurysdykcyjnego, zgodnie z poglądem prezentowanym przez Sąd Najwyższy, może nastąpić jedynie na podstawie oryginału skargi karnej.²⁶

Badaniu podlega także zawartość akt postępowania przygotowawczego przekazanych wraz z aktem oskarżenia, np. w zakresie dołączenia postanowień i zarządzeń wydanych w toku postępowania dotyczących osób wskazanych w akcie oskarżenia, czy też protokołów z czynności wymaganych przez ustawę, np. protokołów z przesłuchań w postępowaniu przygotowawczym świadków, co do których oskarżyciel złożył wniosek o zaniechanie ich wezwania i odczytania ich zeznań na rozprawie. Braki w tym zakresie uznaje się za braki formalne aktu oskarżenia *sensu largo*.²⁷ Nie dotyczy to sytuacji, gdy skarga jest wnoszona przez oskarżyciela posiłkowego subsydiarnego, który z przyczyn oczywistych nie jest w posiadaniu akt postępowania przygotowawczego. O uzupełnienie skargi w części dotyczącej akt postępowania przygotowawczego prezes sądu zwróci się do prokuratora.

W orzecznictwie wskazuje się, że nie stanowi braku formalnego w rozumieniu art. 337 § 1 k.p.k. brak wszystkich kart w załączonych do aktu oskarżenia aktach, załączenie do akt nieczytelnych dokumentów czy też brak chronologicznej numeracji wszystkich kart akt sprawy.²⁸

²³ Postanowienie SN z dnia 12 stycznia 1999 r., I KZP 25/98, Prok. i Pr. 1999 r., dodatek „Orzecznictwo”, nr 3, poz. 16, z aprobowanymi uwagami R.A. Stefańskiego, przegląd Uchwał Izby Karnej i Wojskowej SN w zakresie prawa karnego procesowego za 1999 r., WPP 2000, nr 2, s. 108–109.

²⁴ Wyrok SN z dnia 01 stycznia 1979 r., II KR 1/79, OSNKW 1979, nr 7–8, poz. 94.

²⁵ R.A. Stefański, *Formalna kontrola...*, s. 34–35.

²⁶ Wyrok SN z dnia 13 stycznia 1958 r., IV K 832/57, OSPiKA 1958, nr 9, poz. 239.

²⁷ D. Świecki, *Znowelizowany kodeks postępowania karnego w pracy prokuratora i sędziego. Postępowanie przed sądem pierwszej instancji oraz postępowania szczególne*, Kraków 2015, s. 13.

²⁸ Postanowienie SA w Katowicach z dnia 31 października 2012 r., II AKZ 646/12, KZS 2013, nr 9, poz. 97.

3. PODMIOTY DOKONUJĄCE FORMALNEJ KONTROLI AKTU OSKARŻENIA

Formalna kontrola aktu oskarżenia została powierzona prezesowi sądu właściwego do rozpoznania sprawy w I instancji (art. 337 § 1 k.p.k.). Zgodnie z § 301 ust. 1 Reg. Sąd., prezes sądu dokonuje wstępnej kontroli aktu oskarżenia w celu ustalenia, czy nie zachodzą braki formalne, w terminie 7 dni od wpływu tego pisma.

Z art. 93 § 2 k.p.k. wynika, że czynności w kwestiach niewymagających postanowienia, które ustawa powierza prezesowi sądu, mogą być także dokonywane przez przewodniczącego wydziału lub przez upoważnionego sędziego. Podmioty te traktowane są w tym zakresie równorzędnie, co oznacza, że nie jest wymagana szczególna forma przekazywania kompetencji pomiędzy tymi podmiotami. Każdy z nich – na swoim poziomie działania – z mocy ustawy ma upoważnienie do działania przewidzianego w tej ustawie.²⁹

Co więcej, możliwość dokonywania formalnej kontroli aktu oskarżenia przez przewodniczącego wydziału oznacza, że uprawnienie to rozciąga się na jego zastępcę – sędziego wyznaczonego do stałego zastępowania przewodniczącego wydziału, co wynika z wewnętrznego podziału czynności w sądzie upoważniającego zastępcę przewodniczącego wydziału do wydawania określonych zarządzeń w odniesieniu do wszystkich spraw karnych zawisłych w danym wydziale.³⁰ W przypadku sędziego niebędącego ani prezesem, ani przewodniczącym wydziału, każdorazowe przekazanie kompetencji w konkretnej sprawie i w konkretnie wyznaczonym zakresie następuje poprzez przydzielenie sprawy do referatu sędziego w drodze losowania dokonanego w Systemie Losowego Przydziału Spraw, co zostaje potwierdzone raportem z losowania (§ 43 pkt 1 Reg.Sąd.).

W literaturze prezentowany jest pogląd, że nie jest możliwe powierzenie dokonania formalnej kontroli aktu oskarżenia przewodniczącemu składu orzekającego z uwagi na to, że skład ten jest wyznaczany po przeprowadzeniu formalnej kontroli aktu oskarżenia.³¹ Część przedstawicieli doktryny stoi na stanowisku, że uprawnienie do wykonywania kontroli formalnej aktu oskarżenia przysługuje jednak sądowi w sytuacji, gdy po dokonaniu przez prezesa sądu wstępnej kontroli formalnej nie zostaną zauważone wszystkie braki formalne, a sprawa zostanie skierowana w trybie art. 339 § 3 k.p.k. na posiedzenie.³²

²⁹ Postanowienie SN z dnia 30 kwietnia 2008 r., V KZ 19/08, OSNwSK 2008, nr 1, poz. 995.

³⁰ Postanowienie SN z dnia 30 sierpnia 2007 r., IV KZ 68/07, OSNwSK 2007, nr 1, poz. 1930; także postanowienie SN z dnia 22 maja 2018 r., V KK 183/18, Legalis nr 1798309.

³¹ P. Hofmański, E. Sadzik, K. Zgryzek, *Kodeks postępowania karnego. Komentarz do art. 297–467*, t. II, Warszawa 2011, s. 210.

³² T. Razowski, *Dynamika kontroli formalnej skargi karnej*, [w:] *Nowa kodyfikacja prawa karnego*, t. XVIII, (red.) L. Bogunia, Wrocław 2005, s. 187; R. Kmiecik, *Kilka uwag o kontroli aktu oskarżenia pod względem formalnym*, NP 1987, nr 11–12, s. 84.

4. NASTĘPSTWA BRAKÓW FORMALNYCH AKTU OSKARŻENIA

Jeśli w wyniku przeprowadzonej formalnej kontroli aktu oskarżenia okaże się, że akt ten nie odpowiada obligatoryjnym warunkom formalnym dotyczącym jego budowy, wymienionym w art. 119, art. 332, art. 333 § 1 i 2 lub art. 335 k.p.k., lub nie spełnia wskazań w zakresie dokumentów dołączanych do tego aktu na podstawie art. 333 § 3 i art. 334 k.p.k., prezes sądu zwraca oskarżycielowi akt oskarżenia w celu usunięcia jego braków w terminie 7 dni. W przypadku aktu oskarżenia wniesionego przez oskarżyciela posiłkowego zwrot aktu oskarżenia następuje, jeśli nie spełnia on wymogów określonych jedynie w art. 119, art. 332 i art. 333 § 1 k.p.k.

Decyzja prezesa sądu (przewodniczącego wydziału, upoważnionego sędziego) o zwrocie aktu oskarżenia do uzupełnienia przybiera postać zarządzenia, które, w świetle art. 99 § 2 k.p.k., powinno być uzasadnione ze względu na przysługujące oskarżycielowi prawo do jego zaskarżenia. Adresat tej decyzji musi mieć bowiem możliwość zakwestionowania prawidłowości i zakresu tego zwrotu. Cechą nowoczesnego systemu kontroli jest bowiem możliwość zakwestionowania oceny podmiotu kontrolującego przez samego kontrolowanego. W przypadku subsydiarnego aktu oskarżenia adresatem zarządzenia prezesa sądu jest, zgodnie z literalnym brzmieniem art. 55 § 2 k.p.k., oskarżyciel posiłkowy a nie jego pełnomocnik, pomimo tego, że akt ten jest objęty przymusem adwokacko-radcowskim. Przekazanie przedmiotowego zarządzenia jedynie pełnomocnikowi strony, z pominięciem oskarżyciela posiłkowego będącego stroną postępowania, nie może być uznane za wezwanie strony do uzupełnienia braków skargi.³³

Decyzję w przedmiocie zwrotu aktu oskarżenia w celu uzupełnienia braków formalnych uniemożliwiających lub znacznie utrudniających przebieg procesu, może podjąć także sąd orzekający na posiedzeniu przed rozprawą główną. Rozstrzygnięcie tego sądu powinno nastąpić również na podstawie art. 337 § 1 k.p.k.³⁴ Nie jest bowiem możliwe poprawienie lub uzupełnienie aktu oskarżenia dotkniętego brakami formalnymi w innym trybie niż przewidziany w art. 337 k.p.k.³⁵

Zarządzenie o zwrocie aktu oskarżenia powinno dokładnie określać skargę, datę jej sporządzenia, tak aby nie było wątpliwości, o jaką skargę chodzi zwracającemu, jak również określać oskarżyciela, do którego kierowane jest zarządzenie.³⁶ Powinno precyzyjnie wskazywać dostrzeżone braki formalne stanowiące przyczynę zwrotu i kierunek, w jakim ma nastąpić ich usunięcia. Nie może w żaden sposób odnosić się do merytorycznej zasadności skargi. Wydanie przedmiotowego zarządzenia nie oznacza, że oskarżycielowi zwracany jest jedynie sam akt oskarżenia bez akt oraz innych załączników. Zgodnie bowiem z art. 334 § 1 k.p.k. akt oskarżenia przesyła się wraz z aktami postępowania przygotowawczego oraz załącznikami, co oznacza, że stanowią one jedną całość. Zwrot aktu oskarżenia nie oznacza zwrotu sprawy do stadium przedsądowego. Sprawa nadal jest zawisła w sądzie, zatem oskarżyciel

³³ Postanowienie SN z dnia 23 stycznia 2018 r., IV KK 186/17, Legalis nr 1713813.

³⁴ Zob. P. Hofmański, E. Sadzik, K. Zgryzek, *Kodeks...*, s. 332.

³⁵ Postanowienie SA w Katowicach z dnia 16 października 2013 r., II AKz 555/13, KZS 2014, z. 2, poz. 100.

³⁶ R.A. Stefański, *Prokurator w postępowaniu karnym przed sądem I instancji*, Prok. i Pr. 1997, nr 1, poz. 31, s. 31.

publiczny nie jest władny do podejmowania decyzji merytorycznych w jej sprawie. Jego rola sprowadza się do uzupełnienia lub poprawienia aktu oskarżenia, co bez możliwości korzystania z akt wydaje się niemożliwe. Nie zwraca się aktu oskarżenia jeśli jego braki mogą być konwalidowane w toku postępowania sądowego.

Zarządzenie o zwrocie aktu oskarżenia doręcza się oskarżycielowi, który wniósł akt oskarżenia. O jego treści – zgodnie z regułą zawartą w art. 100 § 5 k.p.k. – należy również należy poinformować inne strony.

W art. 337 § 1 k.p.k. jest określony 7-dniowy termin dla oskarżyciela na usunięcie w akcie oskarżenia wskazanych braków. Nie ma konieczności ponownego wskazywania tego terminu w treści zarządzenia, jeśli wynika on bezpośrednio z treści przepisu.³⁷

W doktrynie występują różnice poglądów w zakresie uznawania tego terminu za zawity bądź instrukcyjny. Zwolennicy pierwszego wskazują, że w odniesieniu do tego terminu ma zastosowanie art. 120 § 2 k.p.k. przewidujący bezskuteczność aktu oskarżenia w razie jego nieuzupełnienia w terminie, a w konsekwencji umorzenie postępowania wobec braku skargi uprawnionego oskarżyciela.³⁸ Zwolennicy przyjęcia 7-dniowego terminu na uzupełnienie aktu oskarżenia jako instrukcyjnego podkreślają, że art. 337 § 1 k.p.k. stanowi *lex specialis* w stosunku do art. 120 § 2 k.p.k. Nie sposób nie zgodzić się z wyrażanym przez nich poglądem, że wniesienie poprawionego lub uzupełnionego aktu oskarżenia będzie czynić go skutecznym także po upływie 7-dniowego terminu, jeżeli wniesienie nastąpi do czasu wydania postanowienia o umorzeniu postępowania z powodu braku skargi uprawnionego oskarżyciela.³⁹

Zażalenie na zarządzenie o zwrocie aktu oskarżenia do uzupełnienia przysługuje do sądu właściwego do rozpoznania sprawy. Zatem zażalenie rozpoznaje sąd rejonowy albo sąd okręgowy, w zależności który jest właściwy rzeczowo do rozpoznania sprawy, działający jako sąd odwoławczy, na posiedzeniu i w składzie ukształtowanym zgodnie z art. 30 § 2 k.p.k., tj. w składzie trzech sędziów, chyba że ustawa stanowi inaczej.⁴⁰

Jeśli oskarżyciel publiczny nie wnosi w wyznaczonym terminie 7-dniowym zażalenia na zarządzenie prezesa sądu, ma obowiązek wnieść poprawiony lub uzupełniony akt oskarżenia (art. 337 § 3 k.p.k.), co łączy się także z obowiązywaniem zasady legalizmu ujętej w art. 10 k.p.k., obligującej oskarżyciela publicznego do wnoszenia i popierania oskarżenia o czyn ścigany z urzędu. Podobnie jest w przypadku, gdy oskarżyciel złoży zażalenie, ale nie zostanie ono uwzględnione. Jednakże wówczas bieg 7-dniowego terminu na uzupełnienie braków formalnych rozpoczyna

³⁷ Zob. P. Hofmański, S. Zabłocki, *Elementy metodyki pracy sędziego w sprawach karnych*, Kraków 2006, s. 459.

³⁸ K. Marszał, *Przebieg procesu karnego*, Katowice 1986, s. 122; także S. Stachowiak, *Czynności sądu w fazie poprzedzającej rozprawę główną w ujęciu nowego Kodeksu Postępowania Karnego*, [w:] *Nowa kodyfikacja karna. Kodeks postępowania karnego. Krótkie komentarze*, nr 3, Warszawa 1997, s. 12.

³⁹ R.A. Stefański, *Formalna kontrola...*, s. 39; także B. Szyprowski, *Kontrola warunków formalnych aktu oskarżenia w kodeksie postępowania karnego*, Prok. i Pr. 1999, nr 12, s. 85; I. Nowikowski, *Charakter prawny terminu przewidzianego w art. 337 § 1 k.p.k.*, [w:] *Współczesny polski proces karny. Księga ofiarowana prof. T. Nowakowi*, S. Stachowiak (red.), Poznań 2002, s. 298.

⁴⁰ Zob. uchwała SN z dnia 18 września 2001 r., I KZP 11/01, OSNKW 2001, Nr 11–12, poz. 92 z aprobowanymi uwagami R.A. Stefańskiego, *Przegląd uchwał Sądu Najwyższego w zakresie prawa karnego procesowego za 2001 r. Kodeks postępowania karnego*, WPP 2002, nr 2, s. 68.

się od dnia zawiadomienia go przez sąd o utrzymaniu w mocy zaskarżonego zarządzenia. Usunięcie braków i ponowne wniesienie aktu oskarżenia w tym terminie powoduje, że akt oskarżenia wywołuje skutki od dnia jego pierwotnego wniesienia. Obowiązek wniesienia poprawionego lub uzupełnionego aktu oskarżenia nie dotyczy oskarżyciela posiłkowego subsydiarnego.

Może zdarzyć się, że oskarżyciel publiczny odmówi uzupełnienia braków formalnych dając temu wyraz poprzez złożenie ponownie tego samego aktu oskarżenia bez dokonywania w nim jakichkolwiek zmian. Zarówno w piśmiennictwie jak i w orzecznictwie wskazuje się, że w takim przypadku prezes sądu, kierując się rodzajem występujących w skardze braków, powinien podjąć stosowną do nich decyzję. Jeśli w jego ocenie braki formalne są nieistotne i nie pozbawiają aktu oskarżenia cech skargi, właściwe jest nadanie sprawie dalszego biegu. Jeśli jednak braki świadczą o utracie przez akt oskarżenia cech właściwych skardze, sprawa powinna zostać skierowana na posiedzenie, na którym sąd umorzy postępowanie z powodu braku skargi uprawnionego oskarżyciela.⁴¹ Odrębną kwestią w takim przypadku jest rażące naruszenie przez oskarżyciela publicznego obowiązków procesowych oraz powiadomienie o tym przez sąd, w świetle art. 20 § 2 k.p.k., przełożonego tego oskarżyciela.

Może się również zdarzyć, że oskarżyciel publiczny nie złoży poprawionego aktu oskarżenia. Sytuację taką należy uznać za cofnięcie przez oskarżyciela publicznego oskarżenia i skierować sprawę na posiedzenie w celu podjęcia decyzji o umorzeniu postępowania z powodu braku skargi uprawnionego oskarżyciela. Sąd Najwyższy słusznie zaznaczył, że żaden organ nie powinien zmuszać prokuratora do podejmowania działań oskarżycielskich, jeśli ten nie widzi do tego podstaw.⁴²

Braki formalne subsydiarnego aktu oskarżenia oceniane są i usuwane w trybie przewidzianym w art. 337 § 1 i 2 k.p.k. W przypadku gdy subsydiarny akt oskarżenia wniesiony został z naruszeniem przymusu adwokacko-radcowskiego wymaganego art. 55 § 2 k.p.k., usunięcie tego braku nie może nastąpić w oparciu o art. 337 § 1 k.p.k., który nie przewiduje takiego zakresu kontroli, musi natomiast nastąpić na podstawie art. 120 k.p.k. Ze względu na brak możliwości zaskarżenia przez pokrzywdzonego zarządzenia o wezwaniu do usunięcia braków, może on albo uzupełnić braki zgodnie z zarządzeniem, albo złożyć wniosek o wyznaczenie mu pełnomocnika z urzędu.⁴³ Jeśli wniosek ten zostanie przez prezesa sądu uwzględniony, termin na usunięcie braków formalnych w akcie oskarżenia biegnie od daty doręczenia adwokatowi lub radcy prawnemu zarządzenia o wyznaczeniu go pełnomocnikiem pokrzywdzonego. Jeśli nastąpi odmowa ustanowienia pełnomocnika z urzędu, prezes sądu powinien ponownie wezwać pokrzywdzonego do usunięcia braków formalnych aktu oskarżenia wyznaczając mu termin 7-dniowy.⁴⁴

⁴¹ R.A. Stefański, *Formalna kontrola...*, s. 41; podobnie B. Szyprowski, *Kontrola warunków...*, s. 86; także uchwała SN z dnia 31 sierpnia 1994 r., I KZP 19/94, OSNKW 1994, nr 9–10, poz. 56.

⁴² Postanowienie SN z dnia 8 września 1989 r., II KZ 56/89, OSNKW 1990, nr 4–6, poz. 22, z głosem R. Kmiecika, NP 1991, nr 3–4, poz. 174.

⁴³ B. Dziduszek, *Postępowanie w przedmiocie kontroli formalnej aktu oskarżenia na podstawie art. 337 § 1 k.p.k.*, „*Studia Iuridica Lublensesia*” 2011, nr 16, s. 217.

⁴⁴ S. Steinborn, *Węzłowe problemy subsydiarnego aktu oskarżenia posiłkowego*, Prok. i Pr. 2001, nr 12, s. 76.

Należy jednak pamiętać, że oskarżyciel posiłkowy jest związany także miesięcznym terminem do wniesienia aktu oskarżenia określonym w art. 55 § 2 k.p.k., co oznacza, że nieusunięcie braków formalnych aktu oskarżenia w terminie 7 dni wyznaczonym zarządzeniem prezesa sądu i wniesienie poprawionego aktu oskarżenia po upływie terminu miesięcznego przewidzianego w art. 55 § 2 k.p.k. pozwala prezesowi sądu uznać ten akt za bezskuteczny. W piśmiennictwie uznaje się brak konieczności wydawania w takim przypadku postanowienia o niedopuszczeniu oskarżyciela posiłkowego do udziału w postępowaniu z uwagi na wniesienie aktu po terminie (art. 56 § 2 k.p.k.), czy też umorzenia postępowania z uwagi na brak skargi uprawnionego oskarżyciela (art. 17 § 1 pkt 9 k.p.k.).⁴⁵

Tryb usunięcia braków formalnych przewidziany w art. 337 § 1 k.p.k. nie ma zastosowania do skarg wniesionych w trybie prywatnoskargowym. Formalna kontrola takiego aktu oskarżenia następuje w trybie art. 120 k.p.k. i dotyczy sprawdzenia wymogów określonych w art. 487 k.p.k., który jest przepisem *lex specialis* w stosunku do art. 337 § 1 k.p.k., oraz obligatoryjnych elementów każdego pisma procesowego wymienionych w art. 119 § 1 k.p.k. Brak któregośkolwiek z tych elementów powoduje konieczność wezwania oskarżyciela prywatnego do usunięcia braków w terminie 7 dni. W przypadku ich nieuzupełnienia w tym terminie, akt oskarżenia uznaje się za bezskuteczny. W przypadku ich usunięcia – akt oskarżenia wywołuje skutki od dnia jego wniesienia. Termin 7-dniowy ma charakter stanowiący, nie podlega przedłużeniu, niemniej nie wyklucza późniejszego ponownego wniesienia aktu oskarżenia o ile nie nastąpiło jeszcze przedawnienie.⁴⁶

W sytuacji, gdy do aktu oskarżenia dołączono wniosek o skazanie bez rozprawy, odpis aktu oskarżenia powinien zostać doręczony także ujawnionemu pokrzywdzonemu. Powyższe implikuje również, zgodnie z art. 140 k.p.k., obowiązek doręczenia odpisów aktu oskarżenia obrońcy oskarżonego oraz pełnomocnikowi pokrzywdzonego, a także ich przedstawicielom ustawowym. Choć nie wynika to wprost z przepisu, do przedmiotowego odpisu aktu oskarżenia winno się dołączyć uzasadnienie. Przemawia za tym wzgląd na oskarżonego i umożliwienie mu efektywnego przygotowania się do obrony. Przejawem zasady prawa do obrony jest także prawo oskarżonego do wniesienia, w terminie 7 dni od doręczenia mu odpisu aktu oskarżenia, pisemnej odpowiedzi, o czym musi zostać pouczone.

Jeżeli w wyniku przeprowadzonej formalnej kontroli aktu oskarżenia okaże się, że odpowiada on warunkom formalnym, prezes sądu, zgodnie z art. 338 k.p.k., zarządza doręczenie oskarżonemu odpisu aktu oskarżenia, wzywając go jednocześnie do składania wniosków dowodowych w terminie 7 dni od dnia doręczenia mu aktu oskarżenia. Doktryna słusznie uznaje ten termin za instrukcyjny, mający na celu przede wszystkim dążenie do usprawnienia postępowania. Termin ten nie wprowadza prekluzji dowodowej, wnioski dowodowe mogą być składane w późniejszym terminie, także na rozprawie.⁴⁷

⁴⁵ R.A. Stefański [w:] J. Bratoszewski, L. Gardocki, Z. Gostyński, S.M. Przyjemski, R.A. Stefański, S. Zabłocki, *Kodeks...*, s. 557.

⁴⁶ Postanowienie SN z dnia 8 grudnia 2004 r., IV KZ 56/04, Legalis nr 106766.

⁴⁷ J. Tylman [w:] T. Grzegorzczak, J. Tylman, *Polskie postępowanie karne*, Warszawa 2014, s. 695; por. P. Hofmański, *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, t. II, Warszawa 2011, s. 341.

BIBLIOGRAFIA

- Brzeziński P., *Kontrola formalna aktu oskarżenia*, Prok. i Pr. 2006, nr 10.
- Dziduszko B., *Postępowanie w przedmiocie kontroli formalnej aktu oskarżenia na podstawie art. 337 § 1 k.p.k.*, „*Studia Iuridica Lublensesia*” 2011, nr 16.
- Hofmański P., Sadzik E., Zgryzek K., *Kodeks postępowania karnego. Komentarz do art. 297–467*, t. II, Warszawa 2011.
- Hofmański P., Zabłocki S., *Elementy metodyki pracy sędziego w sprawach karnych*, Kraków 2006.
- Hofmański P., *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, t. II, Warszawa 2011.
- Kaftal A., *Kontrola sądowa postępowania przygotowawczego*, Warszawa 1974.
- Kempisty H., *Metodyka pracy sędziego w sprawach karnych*, Warszawa 1974.
- Kmiecik R., *Kilka uwag o kontroli aktu oskarżenia pod względem formalnym*, NP 1987, nr 11–12.
- Lach A., Glosa do wyroku SN z dnia 9 lutego 2011 r., II KK 228/10, Prok. i Pr. 2011, nr 7–8, poz. 14.
- Marszał K., *Przebieg procesu karnego*, Katowice 1986.
- Nowikowski A., *Charakter prawny terminu przewidzianego w art. 337 § 1 k.p.k.*, [w:] S. Stachowiak (red.), *Współczesny polski proces karny. Księga ofiarowana prof. T. Nowakowi*, Poznań 2002.
- Piszczyk P. [w:] B. Bieńkowska, C. Kulesza, P. Piszczyk, Sz. Pawelec, P. Kruszyński (red.), *Wykład prawa karnego procesowego*, Białystok 2012.
- Razowski T., *Uwagi na tle formalnej kontroli aktu oskarżenia*, [w:] *Nowa kodyfikacja karna*, R. Boguni (red.), t. IX, Wrocław 2001.
- Razowski T., *Formalna i merytoryczna kontrola oskarżenia w polskim procesie karnym*, Kraków 2005.
- Razowski T., *Dynamika kontroli formalnej skargi karnej*, [w:] *Nowa kodyfikacja prawa karnego*, t. XVIII, L. Bogunia (red.), Wrocław 2005.
- Skwarczyński H. [w:] D. Drajewicz (red.), *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, t. I, teza do art. 336, Warszawa 2020, Legalis.
- Stachowiak S., *Sądowa kontrola wymagań formalnych skargi w polskim procesie karnym*, NP 1973, nr 12.
- Stachowiak S., Glosa do postanowienia SN z dnia 24 czerwca 1978 r., Z 14/78, WPP 1979, nr 2.
- Stachowiak S., *Czynności sądu w fazie poprzedzającej rozprawę główną w ujęciu nowego Kodeksu Postępowania Karnego*, [w:] *Nowa kodyfikacja karna. Kodeks postępowania karnego. Krótkie komentarze*, nr 3, Warszawa 1997.
- Stefańska B.J., Glosa do wyroku SN z dnia 9 lutego 2011 r., II KK 228/10, WPP 2011 r., nr 2.
- Stefański R.A., *Prokurator w postępowaniu karnym przed sądem I instancji*, Prok. i Pr. 1997, nr 1, poz. 31.
- Stefański R.A., *Formalna kontrola aktu oskarżenia w nowym kodeksie postępowania karnego*, Prok. i Pr. 1998, nr 9, poz. 31.
- Stefański R.A., *Uwagi do postanowienia SN z dnia 12 stycznia 1999 r.*, I KZP 25/98, Prok. i Pr. 1999 r., dodatek „*Orzecznictwo*”, nr 3, poz. 16, przegląd *Uchwał Izby Karnej i Wojskowej SN w zakresie prawa karnego procesowego za 1999 r.*, WPP 2000, nr 2.
- Stefański R.A., *Uwagi do uchwały SN z dnia 18 września 2001 r.*, I KZP 11/01, OSNKW 2001, nr 11–12, poz. 92, *Przegląd uchwał Sądu Najwyższego w zakresie prawa karnego procesowego za 2001 r. Kodeks postępowania karnego*, WPP 2002, nr 2.
- Stefański R.A. [w:] J. Bratoszewski, L. Gardocki, Z. Gostyński, S.M. Przyjemski, R.A. Stefański, S. Zabłocki, *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, t. II, Warszawa 2004.
- Steinborn S., *Węzłowe problemy subsydiarnego aktu oskarżenia posiłkowego*, Prok. i Pr. 2001, nr 12.
- Szyprowski B., *Kontrola warunków formalnych aktu oskarżenia w kodeksie postępowania karnego*, Prok. i Pr. 1999, nr 12.
- Świecki D., *Znowelizowany kodeks postępowania karnego w pracy prokuratora i sędziego. Postępowanie przed sądem pierwszej instancji oraz postępowania szczególne*, Kraków 2015.
- Tylman J. [w:] T. Grzegorzczak, J. Tylman, *Polskie postępowanie karne*, Warszawa 2014.

FORMALNA KONTROLA AKTU OSKARŻENIA

Streszczenie

Przedmiotem artykułu jest czynność procesowa mająca za swój przedmiot akt oskarżenia, polegająca na kontroli jego warunków formalnych. Wpływ aktu oskarżenia do sądu implikuje po stronie prezesa sądu (także przewodniczącego wydziału, upoważnionego sędziego) obowiązek podjęcia czynności zmierzających do ustalenia, czy skarga spełnia wszystkie wymogi formalne przewidziane przez ustawodawcę i tym samym czy nadaje się do merytorycznego rozstrzygnięcia przez sąd. W artykule omówiony został przedmiotowy zakres kontroli aktu oskarżenia oraz podmiot uprawniony do jej przeprowadzenia. Ze względu na wagę aktu oskarżenia analizie poddano występujące w praktyce jego braki formalne oraz konsekwencje, jakie pociąga za sobą naruszenie przepisów regulujących kwestię sporządzania aktu oskarżenia. Dla syntetycznego ujęcia tematu i zapewnienia jego jasności formalna kontrola aktu oskarżenia została przedstawiona poprzez odniesienie się do poszczególnych rodzajów aktu oskarżenia, ich form i elementów składowych, z zastosowaniem wypowiedzi doktryny i judykatury.

Słowa kluczowe: akt oskarżenia, brak formalny, warunki, skutki, uzupełnienie

FORMAL REVIEW OF AN INDICTMENT

Abstract

This article concerns the procedure for formal examination of an indictment seeking to verify whether it meets formal conditions. Receipt of an indictment triggers the obligation for the president of the court (and also the presiding judge of a division, or an authorized judge) to take steps to verify that the charging document meets all statutory formal requirements and as such is capable of being heard on the merits. The article discusses the scope of this examination and the competent authority. Due to the gravity that indictments present, formal defects occurring in practice and the consequences entailed by the violation of the regulations governing the drafting of an indictment have been analysed. To ensure at once a synthetic encapsulation of the subject and its clarity, the article presents the formal examination of an indictment by reference to various types of indictments, their forms and essential elements, always against the backdrop of legal commentators and case law.

Key words: indictment, formal defect, conditions, consequences, supplementation

PRZEKAZANIE SPRAWY KARNEJ ZE WZGLĘDU NA DOBRO WYMIARU SPRAWIEDLIWOŚCI

EDYTA DZIUBAK *

W polskim procesie karnym obowiązuje zasada, iż miejscowo właściwy jest do rozpoznania sprawy sąd, w którego okręgu popełniono przestępstwo (art. 31 § 1 k.p.k.). „Zasada ta ma charakter gwarancyjny, gdyż zapewnia poczucie zaufania do niezależności poszczególnych sądów i do ich obiektywnego orzekania”¹. Ustawodawca przewidział jednak możliwość przekazania sprawy innemu sądowi w wyjątkowych sytuacjach (art. 37 k.p.k.). Sąd Najwyższy może z inicjatywy właściwego sądu przekazać sprawę do rozpoznania innemu sądowi równorzędnemu, jeżeli wymaga tego dobro wymiaru sprawiedliwości (art. 37 k.p.k.).

Art. 37 k.p.k. ma charakter wyjątkowy i nie może ulegać wykładni rozszerzającej², bowiem zachowanie zasady praworządności wymaga, aby sprawca odpowiadał przed sądem właściwym ze względu na miejsce popełnienia przestępstwa³. Właściwością tą nie należy dowolnie manipulować⁴. Odstąpienie od zasady rozpoznania sprawy przez sąd miejscowo właściwy może nastąpić tylko w razie zaistnienia sytuacji jednoznacznie świadczącej o tym, że pozostawieniu sprawy w gestii tego sądu sprzeciwiałoby się dobro wymiaru sprawiedliwości⁵, gdy zostanie wykazane przez sąd inicjujący to postępowanie, że dobro wymiaru sprawiedliwości wymaga takiego postępowania⁶. Jak wskazał Sąd Najwyższy „zasada w myśl, której rozpoznanie sprawy następuje przez sąd właściwy, ma zasadniczą wagę z punktu widzenia

* Edyta Dziubak – mgr prawa, absolwentka Wydziału Prawa i Administracji Uczelni Łazarzskiego w Warszawie, e-mail: eddziubak@interia.pl

¹ W. Grzeszczyk, *Właściwość miejscowa z delegacji ze względu na dobro wymiaru sprawiedliwości* (art. 37 k.p.k.), Prokuratura i Prawo 2000, nr 9, s. 121.

² Postanowienie SN z dnia 12 lutego 2009 r., III KO 1/09, OSNKW 2009, nr 3, poz. 23.

³ Postanowienie SN z dnia 20 maja 1998 r., III KO 42/98, Prokuratura i Prawo 1998, nr 10, poz. 6.

⁴ Postanowienie SN z dnia 2 czerwca 1995 r., II KO 18/75, OSNKW 1975, nr 9–10, poz. 67.

⁵ Postanowienie SN z dnia 4 sierpnia 2000 r., II KO 156/2000, OSN Prokuratura i Prawo 2001, nr 1, poz. 9; postanowienie SN z dnia 4 lipca 2006 r., V KO 55/06, OSNKW 2006, nr 9, poz. 85.

⁶ Postanowienie SN z dnia 19 lutego 2014 r., II KO 5/14, OSN Prokuratura i Prawo 2014, nr 5, poz. 10.

kanonów praworządności, gwarantuje ona przeprowadzenie rzetelnego procesu, którego jednym z elementów jest poczucie pewności, że sprawę rozstrzygnie ten, a nie inny sąd wskazany w przepisach prawa. Dobro wymiaru sprawiedliwości powinno być chronione w stopniu wręcz najwyższym, co oznacza także i to, że skorzystanie z właściwości delegacyjnej na podstawie art 37 k.p.k. musi być uzasadnione takim zagrożeniem, dla tego dobra realny i obiektywny wymiar, a nie tylko iluzoryczny⁷. Ocena przesłanek przemawiających za skorzystaniem z trybu przewidzianego w art. 37 k.p.k. – jak trafnie wskazał Sąd Najwyższy powinna cechować się zdecydowaną wyrazistością wniosków wynikających z tej oceny, oczywistych przy tym na tle całokształtu realiów konkretnej sprawy, w tym procesowych uwarunkowań jej rozpoznania przez sąd miejscowo właściwy i konsekwencji jej przekazania innemu sądowi⁸. „Warunkiem przełamania właściwości sądu w tym trybie jest wskazanie, że przemawia za tym dobro sprawiedliwości. Okoliczności takimi mogą być sytuacje, które mogą wywierać wpływ na swobodę orzekania lub stwarzać przekonanie (nawet w istocie mylne), o braku warunków do rozpoznania danej sprawy w sposób w pełni obiektywny, przez sąd właściwy”⁹.

Zatem przesłanką korzystania z instytucji opisanej w art. 37 k.p.k., jest dobro wymiaru sprawiedliwości. Istnienie tego dobra zakłada art. 180 § 2 k.p.k.; art. 649 § 1 k.p.k., 650 § 1 k.p.k., jaki i inne akty normatywne. Ustawodawca nie podaje wykładni pojęcia dobro wymiaru sprawiedliwości. Według wykładni językowej „dobro” oznacza przede wszystkim „to co jest oceniane jako właściwe¹⁰, pomyślne, pożyteczne, wartościowe¹¹. Jak wskazuje się w doktrynie, pojęcie dobra wymiaru sprawiedliwości musi mieć znaczenie ogólne, można odnieść do wszystkich przepisów, w których jest ono zastosowane¹². Jest to przesłanka ogólna i ocenna, z tego powodu nie można jej zdefiniować w sposób ścisły¹³. J. Kosonoga termin „dobro wymiaru sprawiedliwości” określa jako klauzulę generalną¹⁴. W doktrynie przyjmuje się, iż klauzula generalna to zwrot, który został celowo przez ustawodawcę niedookreślony lub nieostry; o charakterze oceniającym, a więc wymagającym od podmiotów stosujących prawo określonych wartościowań, odsyłających jednocześnie do kryteriów pozaprawnych, stwarzający zamierzony przez ustawodawcę luz decyzyjny dla organu podejmującego akt stanowienia prawa¹⁵. Polega ona na

⁷ Postanowienie SN z dnia 12 lutego 2009 r., III KO 2/09, OSNKW 2009, nr 3, poz. 24.

⁸ Postanowienie SN z dnia 4 lipca 2006 r., V KO 55/06, OSNKW 2006, nr 9, poz. 85.

⁹ Postanowienie SN z dnia 14 czerwca 2016 r., IV Ko 41/16, OSN Prokuratura i Prawo 2016, nr 9, poz. 12.

¹⁰ *Wielki słownik poprawnej polszczyzny*, A. Markowski (red.), Warszawa 2004, s. 180.

¹¹ *Słownik języka polskiego*, M. Szymczak (red.), Warszawa 1998, t. 1, s. 378.

¹² R.E. Masznicz, *Przekazanie sprawy ze względu na dobro wymiaru sprawiedliwości*, Prokuratura i Prawo 2007, nr 7–8, s. 117.

¹³ Postanowienie SN z dnia 27 lutego 2003 r., III KO 70/02, OSNwSK 2003, nr 1, poz. 443; P. Hofmański, *KPK, Komentarz*, t. 1, 2011, s. 308.

¹⁴ J. Kosonoga, *Dobro wymiaru sprawiedliwości jako przesłanka dokonywania czynności procesowych w postępowaniu karnym*, [w:] W. Cieślak, S. Steinborn (red.), *Profesor Maria Cieślak – osoba, dzieło, kontynuacja*, Warszawa 2013, s. 871.

¹⁵ W. Gromski [w:] U. Kalina-Prasznica (red.), *Leksykon prawniczy*, Wrocław 1997, s. 98; J. Kosonoga, *Dobro wymiaru...*, s. 869; L. Leszczyński, *Stosowanie generalnych klauzul odsyłających*, Kraków 2001, s. 28.

stosowaniu dyspozycji normy prawnej zawierającej niedookreśloną hipotezę do stanów faktycznych, których ustawodawca nie mógł z góry przewidzieć, najczęściej z powodu ich wyjątkowej nietypowości¹⁶. Definicji pojęcia dobro wymiaru sprawiedliwości należy szukać też w orzecznictwie. Sąd Najwyższy wyraził pogląd, że przez pojęcie dobra wymiaru sprawiedliwości należy rozumieć potrzebę ustalenia prawdy obiektywnej¹⁷. Trybunał Konstytucyjny, określił dobro wymiaru sprawiedliwości jako: „poszukiwanie prawdy o popełnionym czynie i jego sprawcy”¹⁸. Definicja zagadnienia „dobro wymiaru sprawiedliwości” jest złożona. Trudno jest sprecyzować uniwersalne zasady zmiany właściwości miejscowej sądu w trybie art. 37 k.p.k., w oderwaniu od konkretnej sprawy. W orzecznictwie Sądu Najwyższego można jednak wyróżnić grupę wyroków, które choć sformułowane na pewnym poziomie ogólności - zawierają cenne wskazówki interpretacyjne¹⁹. Przyjmuje się, że tylko takie względy, które wywierają ujemny wpływ na swobodę wyrokowania, uzasadniają potrzebę przekazania sprawy innemu sądowi, by w ten sposób zapewnić prawidłowy wymiar sprawiedliwości²⁰. „Chodzi o wyeliminowanie czynników mogących mieć negatywny wpływ na zapewnienie niezawisłości sędziowskiej w zakresie orzekania oraz stworzenie lepszych możliwości trafnego rozstrzygnięcia o przedmiocie procesu”²¹. Zauważa się również, że dobro wymiaru sprawiedliwości może uzasadniać przekazanie sprawy, „gdy w następstwie konkretnych okoliczności w społecznym odbiorze może powstać podejrzenie (nawet błędne), że sprawa nie zostanie bezstronnie rozpoznana”²². Również korelacje rodzinne oskarżonego mogą prowadzić do wykształcenia się w lokalnej społeczności zastrzeżeń co do bezstronności sędziów w sprawie, a zatem przypadek taki stanowi podstawę do przekazania sprawy, z uwagi na dobro wymiaru sprawiedliwości²³. Art. 37 k.p.k. ma sprzyjać zabezpieczeniu bezstronności sądu oraz zewnętrznych jej pozorów, w konkluzji chodzi o wyeliminowanie takich podejrzeń o stronnictwo, w społecznym odbiorze wymiaru sprawiedliwości²⁴. W judykaturze podkreśla się, iż „przekazanie sprawy innemu sądowi winno następować jedynie, gdy występują realne okoliczności, które mogą stwarzać uzasadnione przekonanie o zasadności zarzutów i braku warunków do rozpoznania sprawy w tym sądzie. Przekazanie sprawy ma stworzyć lepsze możliwości trafnego jej rozstrzygnięcia”²⁵. „Dobro wymiaru spra-

¹⁶ T. Zieliński, *Klauzule generalne w prawie pracy*, Warszawa 1988, s. 125.

¹⁷ Uchwała SN z dnia 22 listopada 2002 r., I KZP 26/02, OSNKW 2003, nr 1–2, poz. 6.

¹⁸ Wyrok TK z dnia 22 listopada 2004 r., SK 64/03, OTK Seria A 2004 nr 10, poz. 107.

¹⁹ J. Kosonoga, *Dobro wymiaru sprawiedliwości...*, s. 875 i n.

²⁰ Postanowienie SN z dnia 13 lutego 1982 r., IV KO 9/82, OSNKW 1982 nr 6, poz. 33; postanowienie SN z dnia 8 marca 2006 r., IV KO 17/06, LEX nr 611-19.

²¹ Postanowienie SN z dnia 20 stycznia 2010 r., II KO 122/09, LEX nr 570143; postanowienie SN z dnia 13 lutego 1982 r., IV KO 9/82, OSNKW 1982 nr 6, poz. 33.

²² Postanowienie SN z dnia 12 lutego 2002 r., V KO 3/02, LEX 53042; postanowienie SN z dnia 5 stycznia 2001 r., III KO 20/02, OSNwSK 2003, nr 1, poz. 853.

²³ Postanowienie SN z dnia 15 lipca 2008 r., III KO 49/08, OSNSK 2008, nr 1, poz. 1465.

²⁴ Postanowienie SN z 19 grudnia 2006 r., II KO 68/06, OSNwSK 2006, nr 1 poz. 2493.

²⁵ Postanowienie SN z dnia 7 kwietnia 1999 r., IV KO 24/99, Prokuratura i Prawo – wkł. 2000 nr 3, poz. 6; postanowienie SN z dnia 13 lipca 1995 r., III KO 34/95, OSNKW 1995 nr 9–10, poz. 68.

wiedliwości jest pojęciem ogólnym, nie może być utożsamiane wyłącznie z dobrem którejkolwiek ze stron postępowania karnego”²⁶.

Istotne znaczenie ma również szybkość i sprawność prowadzonego postępowania. Sąd Najwyższy wskazał, iż „dobro wymiaru sprawiedliwości jest realnie zagrożone, kiedy do rozstrzygnięcia nie dochodzi w realnym terminie, do podstawowych warunków optymalnego funkcjonowania systemu wymiaru sprawiedliwości należy bowiem – obok zapewnienia stanu obiektywnego i niezawisłego orzekania – również realizowanie celów postępowania określonych w art. 2 § 1 k.k.”²⁷. W judykaturze spotykamy się z twierdzeniem „iż korzystanie z właściwości delegacyjnej sądu na podstawie art. 37 k.p.k. dotyczy nie tylko sytuacji, gdy w danej sprawie w odczuciu społecznym istnieją uzasadnione obawy lub zastrzeżenia co do obiektywnego orzekania o odpowiedzialności karnej lecz także wtedy, gdy podstawowe kryterium decyzyjne przy rozpoznawaniu wniosków w omawianym trybie, jakim jest dobro wymiaru sprawiedliwości, sprowadza się do tego, aby każda sprawa została możliwie szybko osądzona”²⁸. Kryterium: dobra wymiaru sprawiedliwości „uzasadniające korzystanie z właściwości delegacyjnej art. 37 k.p.k., przejawia się nie tylko w realnym zagrożeniu obiektywizmu w orzekaniu o odpowiedzialności karnej, lecz również w realnym zagrożeniu sprawnego i szybkiego przeprowadzenia postępowania sądowego, realizując postulat rozpoznania sprawy w rozsądnym terminie”²⁹. Przy rozstrzyganiu sensu pojęcia dobro wymiaru sprawiedliwości „konieczne jest zachowanie nieustannej dbałości o autorytet sądu, co osiąga się poprzez wnikliwe i sprawne przeprowadzenie postępowania”³⁰.

Dobro wymiaru sprawiedliwości w rozumieniu art. 37 k.p.k. jest sumą reguł o zróżnicowanym podmiotowo czy przedmiotowo charakterze³¹. Wymusza więc wielostronną i skrupulatną ocenę oraz uwzględnienie wszystkich interesów uczestników procesu karnego. W doktrynie można spotkać próby uogólnienia przesłanki art. 37 k.p.k. poprzez zestawienie z takimi pojęciami jak sprawiedliwość proceduralna, czy rzetelny proces karny³². „Przyjmuje się, że: zasadniczym elementem takiego dobra jest potrzeba zapewnienia przeprowadzenia rzetelnego procesu, to jest procesu karnego, który zakończył się w rozsądnym terminie, przed obiektywnym i bezstronnym sądem prowadzony w warunkach wolnych od negatywnego wpływu na prowadzone w jego ramach czynności, pozwalający realizować prawa uczestników postępowania, w tym oskarżonego i pokrzywdzonego, co umacnia

²⁶ Postanowienie SN z dnia 12 kwietnia 2011 r., II KO21/11, Legalis.

²⁷ Postanowienie SN z dnia 7 czerwca 2000 r., I KO 105/2000, OSN Prokuratura i Prawo 2000, nr 11, poz. 4; postanowienie SN z dnia 13 lipca 1995 r., III KO 34/95, OSNKW 1995, nr 9–10, poz. 68.

²⁸ Postanowienie SN z dnia 4 lutego 1999 r., II KO 9/99, OSN Prokuratura i Prawo 1999, nr 9, poz. 7.

²⁹ Postanowienie SN z dnia 18 sierpnia 2005 r., III KO 47/05, KZS 2006, nr 2, poz. 25; postanowienie SN z dnia 6 marca 2000 r., V KO 7/2000, GS 2000 nr 7–8, poz. 44.

³⁰ Postanowienie SN z dnia 18 marca 2005 r., III KO 2/05, OSNwSK 2005, poz. 592.

³¹ J. Kosonoga [w:] R.A. Stefański, S. Zabłocki (red.), *Kodeks postępowania karnego. Komentarz do art. 1–166 k.p.k., teza do art. 37 k.p.k.*, t. I, WKP 2017.

³² L.K. Paprzycki, *Dobro wymiaru sprawiedliwości – art. 37 k.p.k.*, [w:] J. Jakubowska-Hary, C. Nowak, J. Skupiński (red.), *Reforma prawa karnego. Propozycje i komentarze. Księga pamiątkowa Prof. B. Kunickiej-Michalskiej*, Warszawa 2008, s. 404; R.E. Masznicz, *Przekazanie sprawy...*, s. 118–119.

przekonanie społeczne o samodzielności sądu w rozstrzygnięciach sprawy”³³. Dobro wymiaru sprawiedliwości postrzega się jako: „stan, w którym w rzetelnym i jawnym procesie, toczonym bez nieuzasadnionej zwłoki przed właściwym niezawisłym i bezstronnym sądem, przy zachowaniu domniemania niewinności oskarżonego i zapewnieniu mu odpowiedniej obrony, ustaleniu prawdy oraz wykryciu i pociągnięciu do odpowiedzialności karnej sprawcy przestępstwa, a uchronienia przed taką odpowiedzialnością osoby niewinnej, a także orzeczeniu środków przewidzianych prawem z uwzględnieniem prawnie chronionych interesów pokrzywdzonego”³⁴.

W literaturze zajmuje się stanowisko, iż przyczyny korzystania z regulacji art. 37 k.p.k. ogniskują się wokół trzech przesłanek. Pierwsza przesłanka związana jest z zabezpieczeniem postępowania przed czynnikami godzącymi w niezawisłość lub bezstronność wyrokowania, szczególnie na skutek związków osobistych i zawodowych między stronami postępowania³⁵. Dlatego dużą grupę spraw, w których dochodziło do przekazania spraw stanowią takie, w których sąd właściwy lub sąd nadrzędny stanowiły instytucję pokrzywdzoną przestępstwem³⁶. Chodzi tu o ewentualną możliwość wpływu osób z otoczenia sądu na podejmowane przez niego orzeczenia. Dotyczy to wszelkich form związków osobistych pomiędzy orzekającym sędzią a stronami postępowania, sytuacji, gdy sędziowie danego sądu uczestniczą jako strony postępowania³⁷. Podobnie tłumaczy się okoliczność, w której indywidualni sędziowie sądu właściwego lub nadrzędnego nad sądem właściwym byli stronami procesowymi lub pokrzywdzonymi³⁸. W orzecznictwie podkreśla się, że zbyt daleko idące jest założenie, że powinno dojść do przekazania sprawy na podstawie art. 37 k.p.k. w sytuacji, gdy sędzia nie jest stroną, ale jest zainteresowany rozstrzygnięciem sądu z powodu, że toczy się ono w związku z jego działalnością służbową³⁹, gdyż dostateczne byłoby powołanie się na instytucję wyłączenia sędziego⁴⁰.

Rozbieżności w orzecznictwie Sądu Najwyższego budzą sytuacje, w których rozpoznawane są sprawy osób najbliższych sędziów orzekających w sądzie właściwym, albo innych sędziów lub przedstawicieli zawodów prawniczych. Wydaje się, że jeżeli sprawa dotyczy osób z rodziny sędziego sądu właściwego, to generalnie należałoby taką sprawę przekazać w trybie art. 37 k.p.k.⁴¹. Ale w odniesieniu

³³ L.K. Paprzycki, *Dobro wymiaru sprawiedliwości...*, s. 404; J. Kosonoga, *Dobro wymiaru sprawiedliwości...*, s. 869.

³⁴ R.E. Masznicz, *Przekazanie sprawy...*, s. 118.

³⁵ *Ibidem*, s. 112.

³⁶ Postanowienie SN z dnia 7 kwietnia 2006 r., III KO20/06, LEX nr 610696; postanowienie SN z dnia 10 sierpnia 2003 r., II KO 33/03, OSNwSK 2003, nr 1 poz. 1716; postanowienie SN z dnia 21 kwietnia 2004 r., III KO 4/04, OSNwSK 2003, nr 1, poz. 1716.

³⁷ Postanowienie SN z dnia 25 czerwca 2008 r., IV KO 62/08, OSNSK 2008, nr 1, poz. 1318.

³⁸ Postanowienie SN z dnia 4 grudnia 2001 r., II KO 61/01, Legalis 302840; postanowienie SN z dnia 31 marca 2005 r., IV KO 15/05, OSNwSK 2005, nr 1, poz. 654; postanowienie SN z dnia 25 czerwca 2005 r., II KO 22/05, Biul. Prawa Karnego 2005, nr 2, poz. 1.2.4; postanowienie SN z dnia 25 stycznia 2007 r., IV KO 3/07, LEX nr 568473.

³⁹ Postanowienie SN z dnia 4 stycznia 2007 r., III KO 75/06, OSNwSK 2007, nr 1, poz. 12.

⁴⁰ J. Kosonoga, *Kodeks...*, teza do art. 37 k.p.k.

⁴¹ Postanowienie SN z dnia 28 września 2004 r., II KO 34/04, OSNwSK 2004, nr 1, poz. 1682; postanowienie SN z dnia 3 czerwca 2004 r., V KO 28/04, OSNwSK 2004, nr 1, poz. 1077.

do innych sytuacji, w tym dalszej rodziny występującej w roli pokrzywdzonego⁴² powinno postępować się już ostrożnie i podchodzić do każdej sprawy indywidualnie. W orzecnictwie wyrażono pogląd, że „jeżeli pomiędzy sędzią sądu właściwego, a jedną ze stron postępowania zachodzą stosunki tego rodzaju, że rozpoznanie sprawy przez tego sędziego mogłoby podważyć zaufanie do bezstronności sądu, to nie jest podstawa do przekazania sprawy innemu sądowi na podstawie art. 37 k.p.k., lecz podstawa do wyłączenia sędziego”⁴³. Do przekazaniu sprawy na podstawie przepisu art. 37 k.p.k. dochodzi też, w oparciu o powoływanie się, na zasadę *nemo iudex idoneus in propria casua*⁴⁴. W orzecnictwie wskazuje się, że rozpoznanie sprawy przez sąd właściwy może wywierać ujemny wpływ na swobodę i bezstronność orzekania⁴⁵. Należy zgodzić się, że sytuacje, w której sąd miałby orzekać we „własnej sprawie”, są sprzeczne z dobrem wymiaru sprawiedliwości⁴⁶. Jednak już w sytuacji, gdy pokrzywdzony sędzia, był jednym z wielu sędziów orzekających w danym sądzie, można zastanawiać się nad słusznością reguły *nemo iudex in casua sua*⁴⁷. W oparciu o podobną argumentację tj. możliwość wywierania wpływu na bezstronność orzekania dochodziło do przekazania spraw w trybie omawianego artykułu, gdy stronami procesowymi lub pokrzywdzonymi były osoby wykonujące inne zawody prawnicze w okręgu danego sądu. Chodziło najczęściej o prokuratorów⁴⁸, adwokatów⁴⁹, radców prawnych⁵⁰, oraz notariuszy⁵¹. Także w przypadku przedstawicieli innych zawodów wymagających kontaktów z sądem miejscowo właściwym, takich jak Policja⁵², służba więzienna, komornicy⁵³, biegli sądowi⁵⁴, a także tłumacz języka migowego⁵⁵, kuratorzy zawodowi⁵⁶. Nie została uznana za przesłankę uzasadniającą wyłączenie sądu miejscowo właściwego okoliczność, że oskarżonym w postępowaniu jest funkcjonariusz Policji zatrudniony w okręgu danego sądu⁵⁷, czy pokrzywdzonym jest prokurator prokuratury okręgowej znani

⁴² Postanowienie SN z dnia 18 marca 2005 r., III KO 2/05, OSNwSK, nr 1, poz. 592.

⁴³ Postanowienie SN z dnia 23 kwietnia 1998 r., II KO 6/98, Prokuratura i Prawo 1998, nr 9, poz. 6.

⁴⁴ Postanowienie SN z dnia 19 maja 2006 r., IV Ko 31/06, LEX nr 611027; postanowienie SN z dnia 19 stycznia 2006 r., II KO 75/05, LEX nr 610482.

⁴⁵ Postanowienie SN z dnia 29 października 1991 r., III KO 109/91, OSP 1992, nr 10, poz. 218.

⁴⁶ Postanowienie SN z dnia 2 czerwca 1995 r., II KO 19/95, OSNKW 1995, nr 9–10, poz. 67.

⁴⁷ Postanowienie SN z dnia 2 czerwca 1995 r., II KO 19/95, OSNKW 1005, nr 9–10, poz. 67; postanowienie SN z dnia 18 marca 2010 r., III KO 19/10, LEX nr 577213.

⁴⁸ Postanowienie SN z dnia 8 października 2002 r., IV KO 42/02, Legalis nr 302708; postanowienie SN z dnia 14 listopada 2000 r., IV KO 72/01, niepubl.; postanowienie SN z 14 listopada 2000 r., IV KO 75/01, niepubl.; postanowienie SN z dnia 6 października 2005 r., II KO 51/05, OSNwSK 2005, nr 1, poz. 1810.

⁴⁹ Postanowienie SN z dnia 8 czerwca 2004 r., II KO 21/04, LEX nr 121654.

⁵⁰ Postanowienie SN z dnia 21 czerwca 2007 r., III KO 24/07, OSNwSK 2007, nr 1, poz. 1380.

⁵¹ Postanowienie SN z dnia 16 grudnia 1992 r., III KO 64/92, niepubl.

⁵² Postanowienie SN z 3 lipca 2007 r., IV KO 19/03, OSNwSK 2003, nr 1, poz. 1481; postanowienie SN z dnia 5 sierpnia 2005 r., V KO 46/05, OSNwSK 2005, nr 1, poz. 1481.

⁵³ Postanowienie SN z dnia 30 sierpnia 2006 r., III KO 46/06, LEX nr 610713; postanowienie SN z dnia 5 marca 2002 r., V KO 10/02, Legalis nr 325308.

⁵⁴ Postanowienie SN z dnia 18 maja 2006 r., V KO 38/06, LEX nr 611251.

⁵⁵ Postanowienie SN z dnia 21 kwietnia 2004 r., IV KO 12/04, OSNwSK 2004, nr 1, poz. 1628.

⁵⁶ Postanowienie SN z dnia 17 sierpnia 2004 r., V KO 49/04, Lex nr 1619531.

⁵⁷ Postanowienie SN z dnia 24 marca 1992 r., II KO 13/92, OSNKW 1992, nr 7–8, poz. 56.

z tego tytułu sędziom sądu właściwego do rozpoznania sprawy⁵⁸. W orzecznictwie wskazuje się, że dobro wymiaru sprawiedliwości może być zagrożone, gdy okoliczności związane z pracą oskarżyciela prywatnego w instytucjach wymiaru sprawiedliwości i organach ścigania danego okręgu mogą być przez opinię publiczną odbierane jako podające w wątpliwość możliwość zachowania obiektywizmu przez sądy właściwe miejscowo⁵⁹. „Częste występowanie przed danym sądem, połączone z ewentualną znajomością części czynnych zawodowo sędziów z racji odbywania wspólnej aplikacji sądowej może stwarzać przekonanie o braku warunków do obiektywnego rozpoznania sprawy w tym sądzie i stanowić okoliczność mogącą mieć ujemny wpływ swobodę wyrokowania w danym sądzie”⁶⁰. Z drugiej strony zauważono, że sam fakt wykonywania przez oskarżonego praktyki adwokackiej przed określonym sądem nie zawsze musi prowadzić do przełamania zasady właściwości sądu do rozpoznania sprawy⁶¹. Zasadne wydaje się, przyjęcie, że sam fakt istnienia kontaktów zawodowych wymienionych powyżej osób z sędziami sądu rozpoznającego nie uzasadnia jeszcze konieczności przekazania sprawy ze względu a dobro wymiaru sprawiedliwości⁶². Niezbędne jest wykazanie dodatkowych okoliczności uzasadniających taki ruch. Chodzi głównie o częstotliwość i regularność kontaktów zawodowych z sędziami danego sądu⁶³.

Kolejną grupę stanowią sprawy, w których sędziowie lub ławnicy sądu właściwego bądź sędziowie sądu nadzrędnego składali zeznania w charakterze świadków. Popierając wniosek wskazywano na konieczność stworzenia warunków sprzyjających obiektywnemu i bezstronnemu rozpoznaniu sprawy przez sąd właściwy miejscowo, czemu przeczyć miało występowanie sędziów w roli świadka⁶⁴. Zwrócono uwagę jednak, na możliwość zastosowania instytucji wyłączenia sędziego bez potrzeby zmiany właściwości miejscowej. W judykaturze spotykamy też stanowisko, że za szczególny i nadzwyczajny powód uzasadniający przekazanie sprawy innemu sądowi równorzędnemu nie może być sam fakt pracy w jednym sądzie⁶⁵. Również zagadnienie orzekania przez sąd właściwy w sprawach byłych sędziów tego sądu, nie jest w orzecznictwie jednolite⁶⁶. Podkreśla się, iż rozstrzygnięcie tego zagadnienia powinno być uzależnione od upływu czasu od momentu zakończenia pełnienia funkcji sędziego, w danym sądzie oraz charakteru relacji łączących sędziów tego sądu z byłym sędzią⁶⁷.

⁵⁸ Postanowienie SN z dnia 12 lutego 2002 r., V KO 4/02, Legalis.

⁵⁹ Postanowienie SN z dnia 8 czerwca 2000 r., V KO 50/00, Legalis nr 355987.

⁶⁰ Postanowienie SN z dnia 17 września 2002 r., II KO 41/02, LEX nr 577184.

⁶¹ Postanowienie SN z dnia 11 października 2005 r., III KO 58/05, „Biuletyn Prawa Karnego” 2005, nr 7, poz. 1.2.5.; postanowienie SN z dnia 8 lipca 1999 r., IV KO 55/99, LEX nr 157222.

⁶² Postanowienie SN z dnia 14 lipca 2004 r., IV KO 26/04, OSNwSK 2004, nr 1, poz. 1320.

⁶³ Postanowienie SN z dnia 11 października 2005 r., III KO 58/05, Biuletyn Prawa Karnego 2005, nr 7, poz. 1.2.5.

⁶⁴ Postanowienie SN z dnia 21 kwietnia 2004 r., IV KO 13/04, OSNwSK 2004, nr 1, poz. 775; postanowienie SN z dnia 12 czerwca 2003 r., IV KO 15/03, OSNwSK 2003, nr 1, poz. 1288.

⁶⁵ Postanowienie SN z dnia 15 stycznia 2003 r., IV KO 60/02, OSNwSK 2003, nr 1, poz. 116.

⁶⁶ Postanowienie SN z dnia 13 stycznia 2005 r., II KO 71/04, OSNwSK, nr 1, poz. 108; postanowienie SN z dnia 9 kwietnia 2003 r., V KO 8/03, OSNwSK 2003, nr 1, poz. 764.

⁶⁷ W. Jasiński [w:] J. Skorupka (red.), *Kodeks postępowania karnego, Komentarz do art. 1–240 k.p.k.*, 2020, t. 1, teza do art. 37 k.p.k.

Sądy powszechne powoływały się też w celu zmiany właściwości miejscowej sądu na fakt, iż stroną procesową jest osoba prominentna, taka jak burmistrz, czy prezydent miasta⁶⁸. Słusznie w orzecznictwie zauważono, że nie można przyjąć, iż każdorazowo w takich przypadkach istnieją zależności, które uniemożliwiają obiektywne i sprawiedliwe rozpoznanie sprawy. Takie założenie prowadziłoby do błędnego wniosku, iż sądy miejscowe nie mogłyby w ogóle rozpoznawać spraw przedstawicieli lokalnej władzy wykonawczej, bo zawsze pomiędzy tymi dwiema gałęziami władzy występują pewnego rodzaju interakcje o charakterze administracyjnym⁶⁹.

Odrębna grupa przesłanek jest związana z kwestią usunięcia przeszkód faktycznych utrudniających lub uniemożliwiających prowadzenie sprawy przez sąd właściwy na podstawie przepisów art. 31 i 32 k.p.k. W praktyce oznacza to, iż np. z uwagi na stan zdrowia osoby oskarżonej trwale uniemożliwione jest jej uczestniczenie w postępowaniu przed sądem właściwym, natomiast możliwe jest przed innym sądem równorzędnym⁷⁰. Przekazanie sprawy w trybie art. 37 k.p.k. dotyczy sytuacji, kiedy oskarżony jest w podeszłym wieku⁷¹, ma liczne schorzenia zdrowotne, kiedy biegły lekarz w opinii wskazuje na zaawansowaną chorobę i przebyte powikłania oskarżonego, które wskazują, aby rozprawa odbyła się w jego miejsca zamieszkania⁷², a także gdy dojazdy do sądu właściwego na rozprawę są uniemożliwione ze względu na zły stan zdrowia⁷³, a nawet grożą śmiercią⁷⁴. Aczkolwiek w judykaturze spotykamy też pogląd, iż prowadzący sprawę powinien w przypadku, gdy oskarżony znajduje się w złym stanie zdrowia wynikającym z choroby, w pierwszej kolejności rozważyć zawieszenie postępowania, gdyż przekazanie sprawy na podstawie art. 37 k.p.k. jest niecelowe. Orzecznictwo nie uznaje przejściowego załamania zdolności fizycznych oskarżonego za przeszkodę, wymagającą odchylenia od zasady właściwości miejscowej sądu⁷⁵.

Przyglądając się natomiast motywom zastosowania instytucji przewidzianej w art. 37 k.p.k., od strony negatywnej przyjmuje się, że nie mogą to być przeszkody o charakterze organizacyjnym, np. stan techniczny budynków sądu, warunki lokalowe⁷⁶, brak odpowiednich zabezpieczeń i policji sądowej⁷⁷. Nieakceptowalne są również braki w obsadzie kadrowej sądu⁷⁸, czy też trudności w przesłuchaniu dużej ilości osób – świadków⁷⁹. Podstawy decyzji o przekazaniu sprawy innemu sądowi równorzędnemu, nie może stanowić swoisty pragmatyzm, a także ukrywana,

⁶⁸ Postanowienie SN z dnia 14 grudnia 2004 r., II KO 63/04, OSNwSK 2004, nr 1, poz. 2332.

⁶⁹ Postanowienie SN z dnia 17 września 2004 r., IV KO 34/04, OSNwSK 2004, nr 1, poz. 1630.

⁷⁰ R.E. Masznicz, *Przekazanie sprawy...*, s. 112.

⁷¹ Postanowienie SN z dnia 26 marca 2006 r., II KO 2/06, LEX nr 180761.

⁷² Postanowienie SN z dnia 15 czerwca 2005 r., II KO 21/05, Biuletyn Prawa Karnego 2005, nr 1, poz. 19.

⁷³ Postanowienie SN z dnia 18 grudnia 2002 r., II KO 67/02, LEX nr 121656.

⁷⁴ Postanowienie SN z dnia 18 czerwca 2004 r., II KO 17/04, LEX nr 121656.

⁷⁵ Postanowienie SN z dnia 4 lipca 2006 r., V KO 55/06, OSNKW 2006, nr 9, poz. 85.

⁷⁶ Postanowienie SN z dnia 18 grudnia 2002 r., II KO 63/02, LEX nr 74419; postanowienie SN z dnia 9 sierpnia 2006 r., II KO 42/06, OSNwSK 2006, nr 1, poz. 1549.

⁷⁷ Postanowienie SN z dnia 16 maja 2003 r., II KO 20/03, LEX nr 78382.

⁷⁸ Postanowienie SN z dnia 30 lipca 2007 r., II KO 41/07, KZS 2007, nr 10, poz. 46; postanowienie SN z dnia 12 lutego 2009 r., III KO 1/09, OSNKW 2009, nr 3, poz. 23.

⁷⁹ Postanowienie SN z dnia 17 listopada 2004 r., III KO 45/04, LEX nr 141344.

ale w istocie istniejąca chęć pozbycia się dużej, trudnej, czasowo- i pracochłonnej sprawy⁸⁰. „Wyjątkowy w swej istocie przepis art. 37 k.p.k. nie powinien być traktowany jako podstawa do podejmowania prób przekazania innemu sądowi spraw o znacznym stopniu uciążliwości, czy z innych względów kłopotliwych”⁸¹. Nie mniej jednak samo „subiektywne przekonanie strony postępowania o braku obiektywizmu sądu miejscowo właściwego do rozpoznania sprawy nie może być wystarczającą przesłanką do odstąpienia od tej właściwości”⁸². Brak jest uzasadnienia, aby za podstawę zmiany właściwości sądu brać pod uwagę ryzyko przedawnienia karalności czynu, spowodowane obciążeniem sądu właściwego i w efekcie doprowadzeniem do terminowego rozpoznania. Jak słusznie zauważył Sąd Najwyższy, nie uwzględnia się wniosków sądów powszechnych, które przesłanki zmiany właściwości w trybie art. 37 k.p.k. upatrują w stanie zagrożenia przedawnienia karalności⁸³. Argumentem umożliwiającym korzystanie z instytucji przewidzianej w art. 37 k.p.k. nie jest tzw. zasada ekonomiki procesowej, kiedy to dostęp do sądu jest uciążliwy lub niemożliwy z uwagi na duże odległości między miejscem zamieszkania oskarżonego, czy innych uczestników, a siedzibą sądu właściwego⁸⁴. Podobnie trafnie przyjęto w judykaturze, że o zmianie właściwości sądu nie może decydować sam fakt podważania przez oskarżonego autorytetu konkretnego sądu i nieuzasadnione zarzuty pod adresem sędziów i prokuratora. To prowadziłoby do sytuacji, w której oskarżony przez najróżniejsze insynuacje uzyskiwałby zmianę właściwości miejscowej, co nie ma nic wspólnego z dobrem wymiaru sprawiedliwości⁸⁵.

Grupa przesłanek, którą jeszcze przywołuje R.E. Masznicz określana jest jako przesłanki odwołujące się do celów wychowawczych postępowania karnego, czy też uwarunkowania swobodnego wyrokowania⁸⁶. Kluczowe znaczenie dla tej grupy motywów ma okoliczność, w której opinia publiczna jest przekonana o naruszeniu bezstronności sądu rozpoznającego sprawę. Aby osiągnąć cel wychowawczy postępowania karnego, który przejawia się poprzez kształtowanie świadomości prawnej obywateli. Jedną z nich jest przekonanie, że sąd orzekł nie faworyzując żadnej ze stron. Takie orzeczenia pozytywnie oddziałują na społeczeństwo. „Dla dobra wymiaru sprawiedliwości wymaga się usuwania takich stanów procesowych, które mogą wywołać uczestników postępowania jak i postronnych obserwatorów mylne przeświadczenie o niemożności bezstronnego rozpoznania danej sprawy”⁸⁷. Z drugiej strony w orzecznictwie wyrażono pogląd, „iż autorytet wymiaru sprawiedliwości, ale i sądu właściwego wręcz przemawia za prowadzeniem przez sąd,

⁸⁰ Postanowienie SN z dnia 18 grudnia 2013 r., IV KO 101/13, OSN Prokuratura i Prawo 2014, nr 3, poz. 13.

⁸¹ Postanowienie SN z dnia 4 grudnia 2014 r., III KO 96/14, OSN Prokuratura i Prawo 2015, nr 4, poz. 1145.

⁸² Postanowienie SN z dnia 2 kwietnia 2004 r., V KO 18/04, OSNwSK 2004, nr 1, poz. 687.

⁸³ Postanowienie SN z dnia 19 kwietnia 2007 r., II KO 21/07, OSNwSK 2007, nr 1, poz. 877; postanowienie SN z dnia 22 sierpnia 2002 r., II KO 34/02, LEX nr 55210.

⁸⁴ Postanowienie SN z dnia 28 września 2004 r., II KO 27/04, LEX nr 126703.

⁸⁵ Postanowienie SN z dnia 7 listopada 1995 r., II KO1195, OSNKW 1996, nr 1–2, poz. 6.

⁸⁶ R.E. Masznicz, *Przekazanie sprawy...*, s. 113.

⁸⁷ Postanowienie SN z dnia 10 grudnia 2003 r., III KO 42/03, LEX nr 83764; postanowienie SN z dnia 8 lipca 1999 r., IV KO 55/99, LEX nr 138665.

także spaw kłopotliwych dających możliwość wykazania bezpodstawności podejrzeń o stronniczość”⁸⁸. W ocenie Sądu Najwyższego potrzeba zapewnienia dobra wymiaru sprawiedliwości nie wynika z faktu rozpoznawania sprawy pozostającej w zainteresowaniu opinii publicznej i mediów. W judykaturze podkreśla się, iż tego rodzaju przesłanki nie mogą prowadzić do naruszenia gwarancyjnych przepisów o właściwości miejscowej⁸⁹. Podkreśla się również, „że działalność także orzecznicza sądów z istoty rzeczy podlega publicznemu osądowi, ale z tego powodu jak i z powodu możliwości powstania w lokalnej społeczności oczywiście nieuzasadnionych wątpliwości co do bezstronności sądu jako instytucji, nie wolno przełamywać reguły procesowej, według, której sprawę rozpoznaje sąd miejscowo właściwy”⁹⁰. Jak zauważył Sąd Najwyższy „żadne bowiem naciski ze strony opinii publicznej, czy mediów nie mogą ograniczać swobody orzekania sądów. Sędziowie wyznaczeni do sprawy, zgodnie ze złożonym ślubowaniem mają wypełniać swoje powinności sumiennie, sprawiedliwość wymierzać zgodnie z przepisami prawa i bezstronnie. Takiej postawy przejawiającej się nieuleganiem jakimkolwiek wpływom naruszającym niezawisłość wymaga także etyka zawodowa sędziego”⁹¹. W judykaturze podkreśla się również, że „autorytetu wymiaru sprawiedliwości nie można budować poprzez unikanie przez sądy ustawowo właściwe prowadzenia spraw trudnych, wywołujących medialne zainteresowanie czy dotyczących osób powszechnie znanych. To właśnie prowadzenie takich spraw przez sądy i sędziów znających lokalne realia, ale nieulegających jakimkolwiek pozaprawnym wpływom, a swoją rzetelną i niezawisłą postawą w toku procesów wykazujących bezpodstawność zarzutów o braku obiektywizmu, stanowi istotny element kształtowania pożądanых ocen o funkcjonowaniu wymiaru sprawiedliwości”⁹².

W doktrynie słusznie zwraca się uwagę, że jeżeli praktyka stosowania art. 37 k.p.k. będzie prowadziła do niekonsekwencji i nadmiernie liberalnego określania przesłanek przekazywania sprawy ze względu na dobro wymiaru sprawiedliwości, może się to odbić negatywnie na stosowaniu tej instytucji oraz na rozumieniu dobra wymiaru sprawiedliwości przez sądy oraz uczestników postępowania. A konsekwencją tego może być znaczący i niczym nie poparty wzrost liczby wniosków kierowanych do Sądu Najwyższego o zmianę właściwości miejscowej⁹³. Twierdzi się wręcz, że „odstępstwo od ścisłej wykładni art. 37 powodowałoby, że na porządku dziennym byłoby zmienienie właściwości miejscowej sądu, w tym trybie pod błahymi pretekstami, co prowadziłoby do paraliżu wymiaru sprawiedliwości”⁹⁴. W orzecnictwie zwraca się uwagę, że przekazanie sprawy do rozpoznania innemu

⁸⁸ Postanowienie z dnia 3 listopada 2004 r., III KO 37/04, LEX nr 141309.

⁸⁹ Postanowienie SN z dnia 7 października 2004 r., V KO 68/04, OSNwSK 2004 nr 1, poz. 1742; postanowienie SN z dnia 25 kwietnia 2007 r., IV KO 22/07, LEX nr 568467.

⁹⁰ Postanowienie SN z dnia 16 kwietnia 2002 r., V KO 16/02, Legalis nr 326707.

⁹¹ Postanowienie SN z dnia 14 września 2005 r., IV KO 44/05, OSNwSK 2005 nr 1, poz. 1672.

⁹² Postanowienie SN z dnia 25 listopada 2008 r., V KO 83/08, LEX nr 609801.

⁹³ T. Artymiuk, *Przekazanie sprawy z sądu miejscowo właściwego do innego sądu równorzędnego (art. 37 k.p.k.) w orzecnictwie Sądu Najwyższego*, [w:] *Studia i analizy Sądu Najwyższego*, t. I, Warszawa 2007, s. 143–144; S. Zablocki, *Przekazanie sprawy do rozpoznania sądowi równorzędnemu ze względu na dobro wymiaru sprawiedliwości (art. 27 k.p.k.)*, „Przegląd Sądowy” 1994, nr 7–8, s. 4.

⁹⁴ Postanowienie SN z dnia 15 stycznia 2003 r., IV KO 60/02, OSNwSK 2003, nr 1, poz. 116.

sądowi na podstawie art. 37 k.p.k. aktualizuje się wówczas, gdy nie mam innej podstawy procesowej dla realizacji dobra wymiaru sprawiedliwości. Art. 37 k.p.k. nie może zastępować instytucji wyłączenia sędziego⁹⁵, przekazanie sprawy w trybie art. 36 lub 43⁹⁶, przekazania sprawy na podstawie art. 11 a PWKPK⁹⁷. Słusznie podnosi się, że nadużywanie art. 37 k.p.k. może prowadzić do podważenia zaufania do niezależności i bezstronności sędziów, a w efekcie wyrządzić wymiarowi sprawiedliwości szkodę i stanowić pogwałcenie zasady praworządności⁹⁸.

Z treści art. 37 k.p.k. wynika, że podmiotem właściwym do podjęcia decyzji w kwestii przekazania sprawy ze względu na dobro wymiaru sprawiedliwości jest Sąd Najwyższy. Postępowanie w przedmiocie zmiany właściwości sądu może zostać zainicjowane przez sąd właściwy⁹⁹. Sądem właściwym w rozumieniu art. 37 k.p.k. jest sąd właściwy miejscowo i rzeczowo do rozpoznania sprawy¹⁰⁰. Nie ma znaczenia czy sądem właściwym jest sąd rejonowy czy sąd okręgowy. Unormowanie z art. 37 k.p.k. ma zastosowanie zarówno do sądu pierwszej instancji, jak i do sądu odwoławczego¹⁰¹. Chociaż w doktrynie można spotkać przeciwne stanowisko, wskazujące, iż Sąd Najwyższy może przekazać sprawę w trybie art. 37 także na wniosek prokuratora¹⁰². Strony i inne osoby bezpośrednio zainteresowane mogą jedynie wnioskować na podstawie art. 9 § 2 k.p.k., o wystąpienie przez sąd właściwy z koncepcją przekazania sprawy¹⁰³. Wniosek na podstawie art. 37 k.p.k. może złożyć nie tylko sąd właściwy na podstawie przepisów ogólnych, ale i sąd, któremu przekazano sprawę w wyniku delegacji, na podstawie art. 36 k.p.k.¹⁰⁴. Artykuł 37 k.p.k. nie określa w jakiej formie powinien być skierowany wniosek do Sądu Najwyższego. Inicjatywa właściwego sądu na podstawie art. 37 musi mieć formę postanowienia (art. 93 § 1 k.p.k.). Jak podkreślono w judykaturze, nie może jej wyrażać zarządzenie prezesa sądu lub pismo odpowiedniej treści skierowane do Sądu Najwyższego¹⁰⁵. Sąd orzeka w tym przedmiocie na posiedzeniu, w którym mogą brać udział strony, o ile się stawia, a także strony oraz osoby niebędące stronami, jeżeli wykażą interes prawny w rozstrzygnięciu” (art. 96 § 2 k.p.k.). Możliwe jest także wydanie powyższego rozstrzygnięcia na rozprawie. Sąd orzeka w omawianej materii postanowieniem, które jest niezaskarżalne¹⁰⁶. Wniosek powinien być odpo-

⁹⁵ Postanowienie SN z dnia 17 sierpnia 2004 r., V KO 43/04, OSNwSK 2004, nr 1, poz. 1453.

⁹⁶ Postanowienie SN z dnia 2 kwietnia 2004 r., V KO 10/04, OSNwK 2004, nr 1, poz. 682; postanowienie SN z dnia 15 czerwca 2005 r., III KO 22/05, OSNwSK 2005, nr 1, poz. 875.

⁹⁷ Postanowienie SN z dnia 12 sierpnia 2008 r., II KO 60/08, OSNwSK 2008, nr 1, poz. 1627.

⁹⁸ Postanowienie SN z dnia 18 marca 2005 r., III KO 2/05, OSNwSK 2005, nr 1, poz. 592.

⁹⁹ Postanowienie SN z dnia 22 maja 1971 r., IV KO 18/71, OSNKW 1971, nr 10, poz. 154; postanowienie SN z 18 września 2009 r., V KO 61/088, LEX nr 609784.

¹⁰⁰ W. Grzeszczyk, *Właściwość...*, s. 123.

¹⁰¹ J. Grajewski, S. Steinborn [w:] L.K. Paprzycki (red.), *Kodeks postępowania karnego. Komentarz do art. 1–424*, t. I, Warszawa 2013, teza do art. 37 k.p.k.

¹⁰² F. Prusak, *Komentarz do kodeksu postępowania karnego*, t. I, Warszawa 1999, s. 183.

¹⁰³ J. Kosonoga, *Kodeks...*, teza do art. 37 k.p.k.

¹⁰⁴ Postanowienie SN z dnia 4 kwietnia 1995 r., III KO 13/95, OSNKW 1995, nr 7–8, poz. 49; W. Jasiński, [w:] J. Skorupka, *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, Warszawa 2016, s. 139.

¹⁰⁵ Postanowienie SN z dnia 19 lipca 1975 r., III KO 18/75, OSNKW 1975, nr 9, poz. 130.

¹⁰⁶ W. Jasiński [w:] J. Skorupka (red.), *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, Warszawa 2020, teza do art. 37 k.p.k.

wiednio umotywowany i prezentować w uzasadnieniu okoliczności świadczące o konieczności zmiany właściwości ze względu na dobro wymiaru sprawiedliwości. Postanowienie zawierające powyższą inicjatywę może być wydane zarówno w toku rozprawy, jak i na posiedzeniu, w trybie przewidzianym w art. 339 § 3 k.p.k.¹⁰⁷. Sąd Najwyższy po przeprowadzeniu posiedzenia, orzeka postanowieniem o przekazaniu sprawy lub odmowie przekazania. Przy czym orzeczenie takie nie podlega zaskarżeniu¹⁰⁸. Jeżeli Sąd Najwyższy nie znajduje merytorycznych przesłanek ku przekazaniu nie uwzględnia wniosku¹⁰⁹. Taka treść postanowienia w sposób konkretny i imperatywny przedstawia stanowisko sądu, a zatem nie występuje konieczność wskazywania w treści decyzji dodatkowo, czemu odmawia się przekazania¹¹⁰. Sąd Najwyższy może pozostawić wniosek bez rozpoznania, jeżeli wniosek złoży sąd niewłaściwy¹¹¹.

Przekazanie sprawy jest w zasadzie wiążące, sąd nie ma możliwości stwierdzenia swej niewłaściwości na podstawie art. 35 k.p.k., chyba, że po wydaniu postanowienia przez Sąd Najwyższy wyjdą na jaw nowe, istotne okoliczności, stanowiące podstawę przekazania. Jak podkreślono w orzecznictwie sąd, któremu przekazano sprawę w trybie art. 37 k.p.k., pozostaje sądem właściwym dla tej sprawy także wtedy, jeżeli po tym przekazaniu zwrócił prokuratorowi do uzupełnienia braków postępowania przygotowawczego, a prokurator następnie wniósł uzupełniony lub nowy akt oskarżenia. Sąd ten może stwierdzić swą niewłaściwość na podstawie art. 35 k.p.k., tylko wówczas, gdy czyny zarzucone w akcie oskarżenia czynią ów sąd aktualnie rzeczowo niewłaściwym albo gdy z uwagi na krąg oskarżonych lub zarzucanych im czynów przestały istnieć przesłanki, które wcześniej spowodowały przekazanie sprawy temu sądowi¹¹². Decyzje o skierowaniu wniosku do Sądu Najwyższego może podjąć nie tylko sąd rozpoznający sprawę w pierwszej instancji, ale i sąd odwoławczy. Ustawodawca nie wprowadza żadnych ograniczeń czasowych, czyli wystąpienie jest dopuszczalne na każdym etapie postępowania, aczkolwiek zaawansowanie sprawy może przemawiać za nieuwzględnieniem wniosku, gdyż przekazanie sprawy na takim etapie może powodować zagrożenie dla sprawności postępowania, a więc popadać w sprzeczność z dobrem wymiaru sprawiedliwości¹¹³. Przekazanie sprawy ze względu na dobro wymiaru sprawiedliwości może dotyczyć nie tylko fazy jurysdykcyjnej, ale także czynności sądu w postępowaniu przygotowawczym¹¹⁴.

¹⁰⁷ J. Grajewski, L. Paprzycki, *Kodeks postępowania karnego z komentarzem*, Sopot 2000, s. 84.

¹⁰⁸ Postanowienie SA w Krakowie z dnia 9 lutego 2005 r., II AKz 9/05, Prokuratura i Prawo 2005, nr 11, poz. 27; R.E. Masznicz, *Przekazanie sprawy...*, s. 107.

¹⁰⁹ Postanowienie SN z dnia 4 sierpnia 2008 r., IV KO 72/08, OSNwSK 2008, nr 1, poz. 1565.

¹¹⁰ Postanowienie SN z dnia 9 sierpnia 2006 r., II KO 42/06, OSNwSK 2006, nr 1, poz. 1549.

¹¹¹ Postanowienie SN z dnia 7 października 2004 r., V KO 62/04, OSNwSK 2004, nr 1, poz. 1737.

¹¹² Postanowienie SN z dnia 15 czerwca 2005 r., II KO 25/05, OSNKW 2005, nr 9, poz. 84.

¹¹³ D. Drajewicz [w:] D. Drajewicz (red.), *Kodeks postępowania karnego. Komentarz do art. 1–682*, t. I, 2020, teza do art. 37 k.p.k.

¹¹⁴ Postanowienie SN z dnia 18 listopada 2003 r., II KO 60/03, OSNwSK 2003, nr 1, poz. 2441; W. Jasiński, *Kodeks...*, teza do art. 37 k.p.k.

BIBLIOGRAFIA

- Artymiuk T., *Przekazanie sprawy z sądu miejscowo właściwego do innego sądu równorzędnego (art. 37 k.p.k.) w orzecznictwie Sądu Najwyższego*, [w:] *Studia i analizy Sądu Najwyższego*, t. 1, Warszawa 2007.
- Drajewicz D. [w:] D. Drajewicz (red.), *Kodeks postępowania karnego, Komentarz do art. 1–682*, t. I, 2020.
- Grajewski J., Paprzycki L., *Kodeks postępowania karnego z komentarzem*, Sopot 2000.
- Grajewski J., Steinborn S. [w:] L.K. Paprzycki (red.), *Kodeks postępowania karnego. Komentarz do art. 1–424*, t. I, 2013.
- Gromski W. [w:] U. Kalina-Prasznica (red.), *Leksykon prawniczy*, Wrocław 1997.
- Grzeszczyk W., *Właściwość miejscowa z delegacji ze względu na dobro wymiaru sprawiedliwości (art. 37 k.p.k.)*, *Prokuratura i Prawo* 2000, nr 9.
- Hofmański P. (red.), *Kodeks postępowania karnego, Komentarz do artykułów 1–296*, t. I, Warszawa 2011.
- Jasiński W. [w:] J. Skorupka (red.), *Kodeks postępowania karnego, Komentarz*, Warszawa 2016.
- Jasiński W. [w:] J. Skorupka (red.), *Kodeks postępowania karnego, Komentarz*, Warszawa 2020.
- Kosonoga J. [w:] R.A. Stefański, S. Zabłocki (red.), *Kodeks postępowania karnego. Komentarz do art. 1–166 k.p.k.*, t. I, WKP 2017.
- Kosonoga J., *Dobro wymiaru sprawiedliwości jako przesłanka dokonywania czynności procesowych w postępowaniu karnym*, [w:] W. Cieślak, S. Steinborn (red.), *Profesor Maria Cieślak – osoba, dzieło, kontynuacje*, Warszawa 2013.
- Leszczyński L., *Stosowanie generalnych klauzul odsyłających*, Kraków 2001.
- Markowski A. (red.), *Wielki słownik poprawnej polszczyzny*, Warszawa 2004.
- Masznicz R.E., *Przekazanie sprawy ze względu na dobro wymiaru sprawiedliwości (art. 37 k.p.k.)*, *Prokuratura i Prawo* 2007, nr 7–8.
- Prusak F., *Komentarz do kodeksu postępowania karnego*, t. I, Warszawa 1999.
- Paprzycki L.K., *Dobro wymiaru sprawiedliwości – art. 37 k.p.k.*, [w:] J. Jakubowska-Hary, C. Nowak, J. Skupiński (red.), *Reforma prawa karnego. Propozycje i komentarze. Księga pamiątkowa Prof. B. Kunickiej-Michalskiej*, Warszawa 2008.
- Szymczak M. (red.), *Słownik języka polskiego*, t. I, Warszawa 1998.
- Zabłocki S., *Przekazanie sprawy do rozpoznania sądowi równorzędnemu ze względu na dobro wymiaru sprawiedliwości (art. 37 k.p.k.)*, „*Przegląd Sądowy*” 1994, nr 7–8.
- Zieliński T., *Klauzule generalne w prawie pracy*, Warszawa 1988.

PRZEKAZANIE SPRAWY KARNEJ ZE WZGLĘDU
NA DOBRO WYMIARU SPRAWIEDLIWOŚCI

Streszczenie

Przedmiotem rozważania tego artykułu jest instytucja przekazania sprawy innemu sądowi równorzędnemu z uwagi na kierowanie się dobrem wymiaru sprawiedliwości. Poddano analizie pojęcie dobro wymiaru sprawiedliwości. Przestudiowano również przesłanki wyodrębnione w judykaturze i doktrynie, które mogą być podstawą do przekazania sprawy na podstawie art. 37 k.p.k.

Słowa kluczowe: dobro wymiaru sprawiedliwości, przekazanie sprawy do innego sądu, zmiana właściwości miejscowej, klauzula generalna, rzetelny proces

TRANSFER OF A CRIMINAL CASE IN THE INTEREST OF THE JUSTICE SYSTEM

Abstract

The subject of this article is the institution of transferring the case to another court, equivalent to the interests of the justice system. The concept of the good of the judiciary was analyzed. Considerations identified in the judicature and doctrine that may be the basis for referring a case under article 37 k.p.k.

Key words: good of justice, transferring the case to another court, change of local property, general clause, fair trial

GŁOSA DO WYROKU SA W WARSZAWIE Z DNIA 20 GRUDNIA 2017 R.; II AKA 213/17¹

KAROL JANKOWSKI*

Dla bytu przestępstwa z art. 300 § 1 k.k. wystarczające jest zbycie przez sprawcę jednego ze składników swojego majątku w sytuacji grożącej mu niewypłacalności. Tym samym nie jest wymagane stwierdzenie, że w czasie dokonywania rozporządzenia mieniem sprawca jest niewypłacalny

Przestępstwo typizowane w art. 300 § 1 k.k. charakteryzuje się wieloma czynnościami sprawczymi jakim są usuwanie, ukrywanie, zbywanie, darowanie, niszczenie, obciążanie (rzeczywiste pozorne) albo uszkodzanie składników swojego majątku.

Posłużenie się, przez ustawodawcę pojęciem składniki swojego majątku, sugeruje, że sprawca swoim zachowaniem musi chociażby w jednej z form sprawczych dokonać zbycia więcej niż jednego składnika majątku. Za takim rozumieniem przemawia wyrażone pojęcie w liczbie mnogiej. W doktrynie został zaprezentowany pogląd, z którego wynika, że zachowanie sprawcy musi być skoncentrowane na co najmniej 2 składnikach majątku dłużnika, albowiem ustawodawca użył liczby mnogiej². Oznacza to, że zbycie jednego składnika majątku wyłącza odpowiedzialność karną za czyn stypizowany w art. 300 § 1 k.k. Kolejny z poglądów wskazuje, że przestępstwo z art. 300 § 1 k.k. realizowane jest poprzez „znamie czasownikowe”³. W tym przypadku przedstawiciel doktryny nie doprecyzował swojego poglądu. Z jednej strony przyjąć można, że chodzi tu o realizację znamienia czasownikowego w stosunku do więcej niż jednego składnika majątku dłużnika, z drugiej zaś, że wystarczającym jest pociągnięcie do odpowiedzialności karnej sprawcy, który

* Karol Jankowski – mgr prawa, doktorant na Wydziale Prawa i Administracji Uczelni Łazarskiego, funkcjonariusz Komendy Miejskiej Policji w Kaliszu w Wydziale Dochodzeniowo-Śledczym, adres e-mail: karol_power@interia.pl

¹ LEX nr 2466239.

² J. Lachowski [w:] R. Zawłocki (red.), *System Prawa Handlowego Tom 10. Prawo karne gospodarcze*, Warszawa 2012, s. 478.

³ J. Potulski [w:] R.A. Stefański (red.), *Kodeks karny. Komentarz*, Warszawa 2018, s. 1731.

swoim zachowaniem realizuje czynność sprawczą do jednego składnika swojego majątku.

Zaprezentowane poglądy doktrynalne oraz stanowisko glosowanego poglądu judykatury pozwalają na stwierdzenie, że dochodzi pomiędzy nimi do kolizji przy prawidłowej karnoprawnej ocenie zachowania dłużnika, który swoim zachowaniem realizuje choć jedno ze znamion czynności sprawczych w stosunku do jednego składnika majątku. Pozwala to na wysunięcie pytania: czy posłużenie się przez ustawodawcę w normie prawnej przewidzianej dla przepisu z art. 300 § 1 k.k. liczby mnogiej w pojęciu „składniki swojego majątku” ma znaczenie limitu liczbowego? Czy ustawodawca zrezygnował z pociągnięcia do odpowiedzialności karnej dłużnika, który w różnych formach sprawczych udaremnia lub uszczupla zaspokojenie swojego wierzyciela poprzez zbycie wyłącznie jednego składnika majątku?

Przegląd norm prawnych obowiązującego kodeksu karnego, przestępstw przeciwko obrotowi gospodarczemu uregulowanych w rozdziale XXXVI pozwala na stwierdzenie, że w grupie tej ustawodawca dla określenia przedmiotu czynności wykonawczej czy środka służącego do popełnienia przestępstwa posługuje się zarówno w liczbie pojedynczej, mnogiej i mieszanej. Przykładowo:

- dla liczby mnogiej: art. 300 § 2 k.k., którego znamiona czasownikowe zostały określone w taki sam sposób jak w typie podstawowym (§ 1); art. 301 § 1 k.k. (składniki swojego majątku); art. 306 (podrabia lub przerabia znaki identyfikacyjne);
- dla liczby pojedynczej: art. 302 § 1 (udziela lub obiecuje udzielić korzyści majątkowej), § 2 (przyjmuje korzyść), art. 304 (zawiera z nią umowę, nakładając na nią obowiązek ...).
- zarówno dla liczby pojedynczej jak i mnogiej: art. 301 § 3 (trwonienie części składowych majątku, zaciąganie zobowiązań, zawieranie transakcji oczywiście sprzecznych z zasadami gospodarowania).

Ujawnione rozbieżności nie dotyczą tylko i wyłącznie rozdziału XXXVI kodeksu karnego, w zakresie jakim ustawodawca używa różnych form gramatycznych znamion czasownikowych, a rozciągają się na całą ustawę karną części szczególnej. Przykładami użycia liczby pojedynczej znamion czasownikowych w ustawie karnej są m.in. w art. 148 § 1 k.k. „zabija człowieka”, art. 149 k.k. „zabija dziecko”, art. 151 k.k. „doprowadza człowieka”, art. 160 § 1 k.k. „naraża człowieka”, art. 163 § 1 k.k. „sprowadza zdarzenie”, art. 166 § 1 k.k. „stosując podstęp albo gwałt”, art. 173 § 1 k.k. „sprowadza katastrofę”, art. 217 § 1 k.k. „uderza człowieka”, art. 286 § 1 k.k. „wprowadzenia w błąd, wyzyskania błędu, niezdolności do należytego pojmowania przedsiębranego działania”, art. 298 k.k. „powoduje zdarzenie”. Występowanie zaś liczby mnogiej pojawia się m.in. w przepisach art. 118 § 2 „stosuje środki”, art. 177 § 1 k.k. „naruszając zasady”, art. 218 § 1 k.k. „narusza prawa”, art. 232 k.k. „wywiera wpływ na czynności urzędowe”, art. 297 § 1 k.k. „przekłada fałszywe lub stwierdzające nieprawdę dokumenty albo nierzetelne pisemne oświadczenia”.

Odnosząc się do liczby gramatycznej dla pojęcia „składniki swojego majątku” nie jest cechą stałą, a zmienną. Oznacza to, że może ona przybierać i formę liczby pojedynczej (składnik swojego majątku), i formę liczby mnogiej (składniki swojego majątku). Trudno wyobrazić sobie, brzmienie przepisu z art. 300 § 1 i 2 k.k., wyra-

żonego w liczbie pojedynczej. Logicznym i uzasadnionym jest natomiast sytuacja w przypadkach, w których ustawodawca określenie bezpośredniej ochrony przedmiotu czynności sprawczej lub środka służącego do popełnienia przestępstwa z cechami zmiennymi w wielu przypadkach mógłby posłużyć się pojęciem „co najmniej dwa” „więcej niż jednego” itp. Jednak z niewiadomych przyczyn zastosowanie tego typu reguł legislacyjnych uchwalanych norm prawnych zostaje pomijanych. W niektórych przypadkach, tak jak to wynika z przepisu art. 300 § 1 k.k. posłużenie się pojęciem wyrażonym w liczbie mnogiej wynika z historycznego ukształtowania oraz logicznego sformułowania. Być może założenie ustawodawcy miało na celu, że sprawca swoim zachowaniem będzie dążył do zbycia wszystkich składników swojego majątku w celu pokrzywdzenia swojego wierzyciela.

Ograniczenie się jedynie do wykładni językowej w zakresie jakim posłużono się liczbą mnogą w przepisie stypizowanym w art. 300 § 1 i 2 nie oznacza, że należy używać jej w znaczeniu co najmniej dwa. Racje ma SN, że „samo tylko użycie w treści normy prawnej liczby mnogiej dla określenia przedmiotu bezpośredniej ochrony, przedmiotu czynności sprawczej lub środka służącego do popełnienia przestępstwa nie oznacza, że ustawodawca używa jej w znaczeniu zwrotu: (co najmniej dwa), a więc w celu ograniczenia podstawy odpowiedzialności”⁴.

Funkcja przepisu z art. 300 § 1 k.k. w zakresie jakim chodziłoby o zbycie co najmniej dwóch składników majątku miała by znaczenie w sytuacji jakiej ustawodawca wyraźnie sprecyzowałby warunek odpowiedzialności karnej – przykładowo zwrotu „co najmniej dwa”, tak jak uczynił to w przepisie z art. 148 § 3 k.k. „zabija więcej niż jedną osobę”. Taki warunek odpowiedzialności karnej statuowano w typie kwalifikowanym przestępstwa kryminalizowanego w art. 300 § 3 k.k., gdzie odpowiedzialność dłużnika uzależniona jest od działania na szkodę wielu wierzycieli. Tak więc użycie liczby mnogiej w normie prawnej nie musi mieć znaczenia dla limitu liczbowego.

Wyobrazić można sobie sytuację, w której dłużnik znajdujący się w stanie co najmniej grożącej niewypłacalności poprzez przestępcze działania w jednej z czynności sprawczych dokonuje zbycia jednego jedyne swojego składnika majątku, z którego wierzyciel mógłby zostać zaspokojony w całości lub części. Podobna sytuacja może mieć miejsce w sytuacji gdy dłużnik posiada więcej niż jeden składnik majątku, lecz w wyniku swojego przestępczego działania dochodzi do zaspokojenia wierzyciela w części, co oznacza, że swoim zachowaniem sprawca uszczupla zaspokojenie swojego wierzyciela. Poprzestając na wykładni językowej oznaczałoby to, że sprawca nie wyczerpał znamion przestępstwa. Do pozytywnych realizacji znamion przestępstwa wymagałoby zbycie co najmniej dwóch składników majątku. Takie rozumowanie i interpretacja jest nielogiczna i wypacza cel ustawodawcy. Określenie przedmiotu czynności wykonawczej w liczbie mnogiej nie oznacza bowiem, że ustawodawca w ten sposób chce zawężyć podstawę odpowiedzialności przez wyłączenie z jej granic przypadku wystąpienia jednego przedmiotu wyko-

⁴ Uchwała SN z 21 listopada 2001 r.; I KZP 26/01, LEX nr 49484.

nawczego⁵. Prawdą jest, że nieco światła na sprawę rzuca także teza mówiąca, że w kontaktach niebezpośrednich, zwłaszcza na piśmie, może pomóc obok, oczywiście, dbałości o jasność i precyzję wypowiedzi, wspólna, a często nieuświadomiana, wiedza o świecie pozwalająca rozszyfrować skróty i uzupełniać luki. To zapewne za jej sprawą widząc, na drzwiach urzędu, sklepu napis „Nie wchodzić z psami”, „zakaz używania telefonów komórkowych”, „Kurtki i płaszcze pozostawiamy w szatni”, nie mamy wątpliwości, że pomimo użycia liczby mnogiej chodzi również o pojedyncze sztuki, czyli jednego psa, jednego telefonu komórkowego czy jednej kurtki lub płaszcza⁶.

Słusznie również zauważył Sąd w glosowanym orzeczeniu, że strona przedmiotowa omawianego przestępstwa składa się z trzech nierozłącznych mocno połączonych ze sobą elementów, na które składają się:

- czynności sprawcze w postaci usuwania, ukrywania, zbywania, darowania, niszczenia, obciążania (rzeczywistego lub pozornego, uszkodzenia przez sprawcę składników swojego majątku,
- okoliczności towarzyszącej realizacji wyżej wymienionych czynności sprawczych w postaci grożącej sprawcy niewypłacalności lub upadłości,
- skutku w postaci udaremnienia lub uszczuplenia zaspokojenia swojego wierzyciela przez sprawcę czynności karalnych.

Skoro zatem działanie sprawcy realizowane jest chociaż jedną z czynności sprawczych, którym towarzyszy okoliczność grożącej niewypłacalności lub upadłości, powodująca określony przez ustawę skutek w postaci udaremnienia lub uszczuplenia to nielogicznym jest uznanie, że zbycie jednego składnika majątku dłużnika nie wyczerpuje znamion tego przestępstwa. Brak któregoś z elementów niezależnie od ilości zbytych składników majątku powoduje uwolnienie się dłużnika od odpowiedzialności karnej za czyn typizowany w art. 300 k.k. Prawdą jest, że „zbycie rzeczy zajętej w postępowaniu egzekucyjnym, prowadzonym na podstawie kodeksu postępowania cywilnego, może wyczerpywać znamiona przestępstwa określonego w art. 300 § 2 k.k. – mimo przewidzianej w art. 848 k.p.c. możliwości kontynuowania postępowania egzekucyjnego przeciwko nabywcy rzeczy – o ile zaistnieje skutek w postaci udaremnienia lub uszczuplenia zaspokojenia wierzyciela”⁷.

W pełni aprobować należy stanowisko wyrażone w judykaturze w zakresie, w jakim Sąd Apelacyjny uznał, że dla bytu przestępstwa z art. 300 § 1 k.k. wystarczające jest zbycie przez sprawcę jednego ze składników swojego majątku w sytuacji grożącej mu niewypłacalności. Zakres odpowiedzialności karnej przy zbyciu jednego składnika majątku należy rozszerzyć na pozostałe typu czynów zabronionych określonych dla przestępstwa z art. 300 k.k.

⁵ M. Klubińska, *Glosa do uchwały SN z dnia 21 listopada 2001 r., sygn I KZP 26/01*, Prok. i Pr. 2003, nr 12, s. 108–109.

⁶ P. Palka, M. Przetak, *Glosa do Uchwały SN z dnia 21 listopada 2001 r. I KZP 26/2001*, „Przegląd Sądowy” 2003, nr 11–12, s. 183.

⁷ Postanowienie SN z dnia 20 stycznia 2005 r.; I KZP 31/04, LEX nr 67580.

BIBLIOGRAFIA

- Klubińska M., *Glosa do uchwały SN z dnia 21 listopada 2001 r., sygn I KZP 26/01*, Prok. i Pr. 2003, nr 12.
- Lachowski J. [w:] R. Zawłocki (red.), *System Prawa Handlowego Tom 10. Prawo karne gospodarcze*, wyd. C.H. Beck, Warszawa 2012.
- Palka P., Przetak M., *Glosa do Uchwały SN z dnia 21 listopada 2001 r. I KZP 26/2001*, „Przegląd Sądowy” 2003, nr 11–12.
- Potulski J. [w:] R.A. Stefański (red.), *Kodeks karny. Komentarz*, wyd. C.H. Beck, Warszawa 2018.

GŁOSA DO WYROKU SA W WARSZAWIE Z DNIA 20 GRUDNIA 2017 R.;
II AKA 213/17

Streszczenie

Glosa dotyczy wyroku Sądu Apelacyjnego w Warszawie z dnia 20 grudnia 2017 r. sygn. II AKA 213/17 w zakresie jakim Sąd uznał, że dla bytu przestępstwa z art. 300 § 1 k.k. wystarczające jest zbycie przez sprawcę jednego ze składników swojego majątku w sytuacji grożącej mu niewypłacalności. Tym samym nie jest wymagane stwierdzenie, że w czasie dokonywania rozporządzenia mieniem sprawca jest niewypłacalny. Autor uważa, że posłużenie się przez ustawodawcę liczbą mnogą znamienia „składniki swojego majątku” nie jest określone limitem liczbowym ilości zbytych składników majątkowych. Prezentując swoje stanowisko w pełni zaaprobował głosowane orzeczenie.

Słowa kluczowe: prawo karne, składniki majątku, dłużnik, niewypłacalność, upadłość, udaremnienie, uszczuplenie

GLOSS ON THE JUDGMENT OF THE COURT OF APPEALS IN WARSAW
OF 20 DECEMBER 2017; II AKA 213/17

Abstract

This gloss pertains to the judgment of the Court of Appeals in Warsaw of 20 December 2017 in II AKA 213/17 to the extent that the Court held the disposal, by the perpetrator, of one of their assets in the face of looming insolvency to be sufficient for the commission of the offence defined in Article 300(1) of the Criminal Code. Thus, it is not necessary to find that the perpetrator was insolvent at the time of disposing of the asset. The author believes that the use of the plural form in the language of the statutory definition – ‘assets’ (‘elements of property’) – does not imply any quantitative minimum of assets disposed. Hence, the author takes and expounds a favourable view of the judgment.

Key words: criminal law, assets, debtor, insolvency, bankruptcy, frustration, diminution

NOTY O AUTORACH

Aleksandra Majak	studentka IV roku na kierunku prawo, Instytut Prawa, Uniwersytet Ekonomiczny w Krakowie
Andrzej Świetla	student IV roku na kierunku prawo, Instytut Prawa, Uniwersytet Ekonomiczny w Krakowie
Monika Dziedzic	mgr prawa, absolwentka Wydziału Prawa i Administracji Uczelni Łazarskiego, mgr administracji, absolwentka Wydziału Prawa, Administracji i Ekonomii Uniwersytetu Wrocławskiego, pracownik administracji rządowej
Edyta Dziubak	mgr prawa, absolwentka Wydziału Prawa i Administracji Uczelni Łazarskiego
Karol Jankowski	mgr prawa, doktorant na Wydziale Prawa i Administracji Uczelni Łazarskiego, funkcjonariusz Komendy Miejskiej Policji w Kaliszu w Wydziale Dochodzeniowo-Śledczym

NOTES ON THE AUTHORS

Aleksandra Majak	4th year law student, Institute of Law, Economic University in Cracow
Andrzej Świetla	4th year law student, Institute of Law, Economic University in Cracow
Monika Dziedzic	MA, a graduate from the Faculty of Law and Administration of Lazarski University, magister of administration, graduate from the Faculty of Law, Administration and Economics of the University of Wrocław, civil servant
Edyta Dziubak	MA, a graduate from the Faculty of Law and Administration of Lazarski University
Karol Jankowski	MA, doctoral student at the Faculty of Law and Administration of Lazarski University, officer of the Investigation Department of the City Police Force in Kalisz

STALI RECENZENCI / REGULAR REVIEWERS

1. dr Michał Hudzik, Kolegium Prawa Akademii Leona Koźmińskiego w Warszawie, członek Biura Studiów i Analiz Sądu Najwyższego
2. dr Łukasz Majewski, Wydział Prawa SWPS Uniwersytetu Humanistycznospołecznego w Warszawie, starszy asystent sędziego w Izbie Karnej Sądu Najwyższego
3. dr Małgorzata Sekuła-Lelono, Wydział Prawa i Administracji Uczelni Łazarzskiego w Warszawie, starszy asystent sędziego w Izbie Cywilnej Sądu Najwyższego
4. dr Marta Tużnik, Wydział Nauk Społecznych i Administracji Wyższej Szkoły Menedżerskiej w Warszawie
5. dr Krystyna Witkowska, prokurator w stanie spoczynku Prokuratury Okręgowej Warszawa-Praga w Warszawie
6. dr Adam Wróbel, Instytut Prawa, Administracji i Zarządzania, Wydział Filologiczno-Historyczny Uniwersytetu Humanistyczno-Przyrodniczego im. Jana Długosza w Częstochowie
7. dr Małgorzata Zimna, dr nauk prawnych, kierownik ds. administracyjno-prawnych w CM Warszawskiego Uniwersytetu Medycznego

INFORMACJA DLA AUTORÓW

1. W czasopiśmie mogą być publikowane prace dotyczące szeroko rozumianej problematyki prawnej, a także recenzje oraz sprawozdania z życia naukowego szkół wyższych. Warunkiem opublikowania jest pozytywna opinia recenzentów.
2. Materiał do Redakcji należy przekazać w jednym egzemplarzu znormalizowanego maszynopisu (30 wierszy na stronie, po 60 znaków w wierszu, ok. 1800 znaków na stronie) wraz z tekstem zapisanym na nośniku elektronicznym lub przesłanym na adres: veritas.iuris@lazarski.pl
3. Przypisy należy umieszczać na dole strony, podając najpierw inicjały imienia, nazwisko autora, tytuł pracy (kursywą), miejsce i rok wydania, numer strony. W przypadku prac zbiorowych należy podać inicjał imienia i nazwisko redaktora naukowego z dopiskiem (red.).
4. Do artykułu należy dołączyć streszczenie, podając cel artykułu, zastosowaną metodykę, wyniki pracy oraz wnioski. Streszczenie nie powinno przekraczać 20 wierszy maszynopisu. Jeżeli w streszczeniu występują specjalistyczne terminy albo zwroty naukowe lub techniczne, należy podać ich odpowiedniki w języku angielskim.
5. Artykuł nie powinien przekraczać 22 stron znormalizowanego maszynopisu, natomiast recenzja, komunikat naukowy i informacja – 12 stron.
6. Redakcja zastrzega sobie prawo dokonywania w nadesłanej pracy skrótów, zmiany tytułów, podtytułów oraz poprawek stylistycznych.
7. Szczegółowe wskazówki dla autorów opublikowane są na stronie internetowej Oficyny Wydawniczej Uczelni Łazarskiego, pod adresem <http://www.lazarski.pl/pl/badania-i-rozwoj/oficina-wydawnicza/dla-autorow/>. Autorów artykułów obowiązuje składanie bibliografii.
8. Opracowanie należy podpisać pełnym imieniem i nazwiskiem, podać swój adres z numerem telefonu, faksu, e-mail, stopień lub tytuł naukowy, nazwę instytucji naukowej, w której autor jest zatrudniony.

INFORMATION FOR AUTHORS

1. The quarterly publishes scientific articles devoted to issues within a broad field of law as well as reviews and reports on scholarly life in higher education institutions. Articles are subject to evaluation by two reviewers and their positive opinion is a condition for their publication.
2. Manuscripts should be submitted in one copy of a standard typescript (30 lines of 60 characters each, i.e. ca. 1,800 characters per page) together with a digital version saved on a data storage device and emailed to: veritas.iuris@lazarski.pl.
3. Footnotes should be placed at the bottom of a page providing the initials of the author's given name(s), surname, the title (printed in italics), the name of a journal or a publisher, the place of publication (in case of books), the year of publication, and a page number. In case of books with multiple authors, the first name and surname of their editor with additional information: (ed.) shall be provided.
4. An article should be accompanied by its abstract informing about its aim, methodology, work findings and conclusions. The abstract should not exceed 20 lines of standard typescript. If the abstract contains specialist, scientific or technical terms, their English equivalents should be provided.
5. An article should not exceed 22 pages of a standard typescript and a review, scientific news or information: 12 pages.
6. The editor reserves the right to introduce changes in the manuscript submitted for publication, e.g. to shorten it, change the title and subheadings as well as correct the style.
7. Detailed guidelines for authors are available on Lazarski University Press website: <http://www.lazarski.pl/pl/badania-i-rozwoj/oficyna-wydawnicza/dla-autorow/>. Authors are obliged to provide bibliography.
8. A manuscript shall contain the author's full given name and surname, their residence address with the telephone/fax number, their email address, scientific degree or title and the name of the scientific institution the author works for.

ZASADY RECENZOWANIA OPRACOWAŃ PRZEZNACZONYCH DO PUBLIKACJI W *VERITAS IURIS*

1. Wstępnej kwalifikacji artykułów do recenzji dokonują redaktorzy tematyczni.
2. Decyzję o skierowaniu opracowania do recenzji podejmuje redaktor naczelny, o sprawdzeniu warunków formalnych opracowania, tj. wskazania przez autora jednostki reprezentowanej (afiliacji) i danych koniecznych do korespondencji (adres do doręczeń, adres e-mailowy oraz numer telefonu), załączenia oświadczeń wszystkich współautorów o ich wkładzie do opracowania, załączenia streszczenia w języku polskim oraz słów kluczowych.
3. W recenzji uwzględnia się rodzaj opracowania (oryginalne, doświadczalne, przeglądowe, kazuistyczne, metodyczne), poziom naukowy, czy praca odpowiada tematowi określone w tytule, czy spełnia wymogi pracy naukowej, czy zawiera istotne elementy nowości, prawidłowość terminologiczną, rzetelność wyników i wniosków, układ pracy, objętość, przydatność poznawczą, język oraz wnioski co do przyjęcia bez zmian lub po poprawach albo odrzucenia. Recenzja sporządzana jest w formie karty recenzenta.
4. Recenzje opracowują recenzenci stali oraz powoływani ad hoc. Są to osoby posiadające znaczny dorobek naukowy w danej dyscyplinie naukowej. Lista recenzentów stałych jest publikowana na stronie internetowej, a w każdym numerze publikowany jest wykaz recenzentów, którzy recenzowali zamieszczone w nim artykuły i glosy.
5. Recenzje opracowuje dwóch niezależnych recenzentów.
6. Recenzenci nie są afiliowani przy tej samej placówce, z której pochodzą autorzy.
7. Recenzenci i autorzy nie znają swoich tożsamości.
8. Recenzenci do publikacji recenzowanego tekstu nie ujawniają informacji o jego recenzowaniu.
9. Recenzja jest sporządzana na piśmie według wzoru (karta recenzenta) i zawiera stwierdzenie o dopuszczeniu lub niedopuszczeniu artykułu do publikacji.
10. Recenzent przekazuje redakcji recenzję w postaci elektronicznej oraz w formie papierowej z odręcznym podpisem. Jest ona przechowywana w redakcji przez 2 lata.
11. Uwagi recenzenta są przekazywane autorowi recenzowanego tekstu, który ma obowiązek ustosunkować się do nich. Recenzent dokonuje powtórnej weryfikacji poprawionego tekstu.
12. W razie negatywnej oceny przez recenzenta poprawionego tekstu, decyzję o publikacji tekstu podejmuje redaktor naczelny po konsultacji z redaktorem tematycznym.

VERITAS IURIS PUBLICATIONS REVIEW PROCEDURE

1. The thematic editors shall take preliminary decisions on accepting articles for review.
2. The Editor-in-Chief shall take the final decision to refer an article to a reviewer, having checked that an article meets all formal requirements, i.e. the author has provided all necessary information: affiliation, correspondence address, email address, telephone number, co-authors' confirmation of cooperation and their input to the article, an abstract in the Polish language and key words.
3. A review should take into consideration the type of work (original, experimental, reviewing, casuistic, methodological), its scientific level, whether the work matches the subject matter suggested in its title, whether it meets the requirements of a scientific publication, whether it contains essential elements of novelty, the appropriate terminology use, reliability of findings and conclusions, layout, size, cognitive value and language, and provide recommendation to accept the article after necessary changes or decline it. The review shall be developed on a special review form.
4. Reviews shall be provided by standing reviewers and reviewers selected at random. Those shall be scientists with considerable scientific achievements in the given discipline. The list of standing reviewers is published on the quarterly website. Each issue of the quarterly publishes a list of reviewers of articles and glosses published in the issue.
5. Two independent reviewers shall review each publication.
6. Reviewers shall not be affiliated to the same scientific institution as authors.
7. Reviewers and authors shall not know their identity.
8. Reviewers appointed to review an article must not reveal the fact.
9. A review shall be developed in writing, following a special template (the review form) and provide recommendation to accept a manuscript for publication or decline it.
10. Reviewers shall submit their reviews in two formats: electronic and a hard copy with a handwritten signature. Such review is archived for two years.
11. An author is provided with a reviewer's comments and he/she is obliged to respond to them. The reviewer shall verify the text after changes introduced to it.
12. In the event of a negative assessment of an article by a reviewer, the Editor-in-Chief, after consulting a thematic editor, shall take a final decision whether to accept the article for publication or decline it.